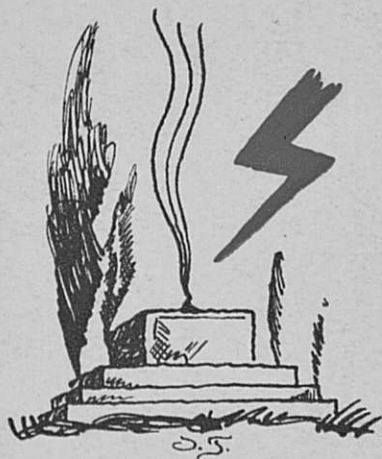

Ernst Lampén

TERVE
LUKIANOS!

O T A V A

TERVE, LUKIANÓS!

ERNST LAMPÉN

TERVE, LUKIANOS!

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1924.

Terve, Lukianos!

Minä poika Pohjantähden alainen tervehdän sinun jo ammoin siellä Libyan kuumassa hiekassa hiiltyneitä luitasi. O i L u k i a n o s! Maasta olit sinä syntynyt ja maaksi olet sinä jälleen tullut, mutta sinun henkesi on leijaillut tänne hyiseen Pohjolaan ja täyttänyt minun sieluni sanomattomalla riemulla. Vai olisiko niin, että Pytagoraan oppi sielunvaelluksesta sittenkin olisi tosi asia, vaikka sinä siitä purevimmat ivasanasi olet singonnut esille? Olisiko niin, että sinun seemiläinen sielusi on vallannut minun sielussani asuinsijan, että sinun henkesi on tunkenut sieraimistani sisään. — Niin sinun ajatuksesi ovat minun, niin sinun henkesi sukulaishenki. Niin sinä olet luuta minun luustani ja lihaa minun lihastani, sinä seemiläinen helleeni, minä suomalainen europalainen.

Maapallo on kiertänyt rättaansa päivän pyörän ympärillä jo 1807 vuotta sinun syntymästäsi, mutta niin tuoreina sinun sanasi pulppuavat esille, kuin olisit oman aikani mies, kuin olisit saman seurakunnan jäsen, seurakunnan, jolla ei ole jumalaistarustoa eikä jumaluusoppia, vaan jonka tunnustus on: Jumalista me ihmiset tiedämme juuri yhtä paljon tai yhtä vähän. Iankaikkinen elämä on vain kaunis unelma.

Eivät sanasi ole säälineet typeryyksiä ja hullutuksia, olivatpa ne miten vanhoja ja pyhiä tahansa, miten korkeassa arvossa. Tekopyhien ja itsevanhurskaitten kasvoilta olet riisunut naamarin.

Sinun arvostelusi mukaan ovat korkeimmat kysymykset selvittämättä, korkeimmat probleemit ratkaisematta. Toisista ihmisistä tuntuvat tärkeiltä, suurilta ja pyhiltä monet seikat, joille toiset kohauttavat olkapäitään ja naureskelevat. Niin on ollut ja niin tulee aina olemaan. Se on sinun viisautesi, se minunkin. Siis olkaamme nöyriä ja suvaitsevaisia! Tuhmat vain luulevat tuntevansa viimeisen totuuden. Mutta suuri luoja pitää sen omana salaisuutenaan eikä ilmoittele sitä enemmän yhdelle kuin toisellekaan kansalle. Otsansa hiessä ihmiskunnan viisaat vähitellen syntyjen syvien perille pyrkivät. Luoja ei kellekään kuiskuttele korvaan maailman-kaikkeuden lakeja. Ei Hesiodokselle eikä Homerokselle, niinkuin sinä väität heidän kehuneen, eikä myöskään profeettain eikä evankelistain korviin, niinkuin kristitty kirkko väittää.

Sinä taistelit kaikilla ivan ja leikin aseilla kansojen paksum taikauskoa vastaan, sinä nauroit sille, että ylijumalan hautaa näytettiin Kreetan saarella, että sitä sanottiin pyhäksi haudaksi, että sinne tehtiin pyhiinvaellusretkiä. — Mikä siitä on ollut seurauksena? Se, että tämä hauta on jäänyt unohduksiin, mutta toinen jumalan hauta keksittiin juuri sinun aikanasi, ehkä sinun tietämättäsi, Jerusalemissa. Ja tälläkin haudalla on ollut ja on vieläkin pyhän haudan nimi, vaikka kohta kaksituhatta vuotta on jo kulunut hautauksesta ja sinun monista ivasanoistasi. Jerusalem on nyt se Hieropolis, josta sinä niin suurella ihmetyksellä kerroit kansakuntien kunnioittaneen siellä Eufratin laaksossa, se pyhä kaupunki, jonne nykyajan kansakuntien silmät kääntyvät, ja Palestina on pyhä maa, sillä tällä maalla jumala suvaitsi siittä pojan nuoresta neitosesta, niinkuin muinoin teidänkin tarustoissanne kerrottiin. Ja jumalan haudalle tehdään tänäkin päivänä pyhiinvaellusretkiä, kuten sinun aikanasi jumalien haudoille. Mutta tiedäppäs, Jerusalemin jumalan haudasta on käyty verisiä, julmia sotia, sillä kris-

tittyjen jumalan hauta on ollut ja on vieläkin epäuskoisten hallussa. — Siis jumalanhautakäsite on tullut vieläkin pyhemmäksi ja tärkeämmäksi kuin sinun aikoinasi.

Et ole siis mitään aikaansaanut ivallasi, sillä ivaasi voimakkaampi on kansojen jano uskoa yliluonnollisiin ihmeisiin ja taivaallisiin taruihin. Tosin suuri osa Europan sivistynyttä yleisöä on sinun kannallasi, mutta vielä suurempi osa on pyhän haudan palvojia.

Sinä ivailit sitä, että Herkules ja monet muut uroot olivat samalla kertaa tosi ihmisiä ja tosi jumalia. — Nyt he ovat vain taruhenkilöitä. — Mutta tiedä, että juuri samaa väitetään juutalaisten Kristuksesta. Hän on vieläkin kansojen käsityksessä sekä tosi ihminen että tosi jumala, ja sellaisena kaksoisolentona häntä yhä edelleenkin palvellaan. Oikein sanot, kun panet Hermes-jumalan suuhun seuraavat tositodet sanat: *Mitä pä vahinkoa siitä on, joskin muutamat sivistyneet luopuvat meistä jumalista; suuri rahvasjoukko, moukkien pohjasakka ja barbaarikansat ovat kaikki meidän puolellamme, jumalien palvojia. Juuri niin on nytkin. Kaikki ennallaan, niinkuin sinunkin aikoinasi.*

Niinkuin lapsille kuuluvat lelut, niin sivistymättömille kuuluvat jumalaistarut.

Emme ole siis päässeet edesnenään sinun ajoiltasi. Sinun kansasi jumalat ovat syrjäytetyt, mutta samalla tavalla syntynyt ja haudattu jumala on vain toisella nimellä korotettu alas-syöstyjen jumaliesi vältäistuimelle. Ja jos hän joskus huudetaan alas, niin aivan varmasti toinen jälkeläinen heksitään, sillä barbaarikansoja meillä vielä on kyliksi uskomaan vaikka mitä.

Mutta muistat sinä manata aikasi filosofisia lahkoja! Et niinkään paljon heidän opinkappaleitaan, vaan, niinkuin sinä jokseenkin tosissasi väität, näitten lahkojen silloisia edustajia. Lienet kai oikeassa, vaikka ivasi tuntuu hieman

liioitetulta. Sinusta on sanottu, ettet itse koskaan ole asettunut varmalle kannalle missään asiassa. Minusta taas tuntuu siltä, kuin sinä sittenkin kallistuisit kyynikkojen puolelle, vaikka sinä juuri heidän pukuaan ja heidän esiintymistään ivallisimmin pilkkaat. Et olisi voinut panna niin kauniita ajatuksia Kyniskoksen ja Menippoksen suuhun, jollei sinun sielusi olisi ollut heidän elämänviisautensa puolella.

Toiselta puolen, onhan niinkin, että se, joka ei koskaan mitään varmaa väitä, hän ei koskaan erehdy. Kaikki totuudet ovat vain päivän lapsia; mikä tänään on totta, se voi jo huomenna olla suuri erehdys. Senpätähden sinä olet pysynyt alati tuoreena, erehtymättömänä, kun et mitään totuutta ole varmana pitänyt.

Sinä naurat kristiaaneille. Mutta sittenkin kuultaa sinun riviesi välistä kunnioitus niitä aatteita kohtaan, jotka kristitytkin ovat lainanneet omikseen. Sinä puolustat usein ajatuksia, jotka miltei samoilla sanoilla tavataan evankelistain kirjoituksissa ja jotka on pantu Jeesuksen suuhun. Arvattavasti sen tähden, että sekä sinä että kristityt olette lainanneet sananne kyynikoitten opinkappaleista. Kristityt munkit kaavuisaan, mitäpä ne muuta ovatkaan kuin kyynikoita raihnaisissa viitoissaan. Molemmilla aatteet ylevät, mutta teot tavallisen koiran. Ja näitten tekoja ja näitten elämää sinä pilkkaat niinkuin myöhemmin italialainen Boccaccio, mutta et heidän perusaatteitaan.

Sinä väität, että nämä lahkot riitelivät ja haukkuivat toisiaan vihan vimmoissa. Usein turhanpäiväisistä pikku eroavaisuuksista.

Voi veikkonen! Kristityt ovat toistensa panettelemisessa lyöneet oppi-isänsä kyynikot laudalta pois. Sinun kertomustesi mukaan kyynikot = koirat herjasivat ja haukkuivat kaikkia ihmisiä, niinkuin koirat ainakin, mutta he rajoituivat pelkkään suureen äänen pitoon, ainoastaan toisinaan käsirsyyyn. Kyllä meidän katoliset pappimme saarnastuo-

leistaan herjata taitavat, ja kaikkien aikojen suurimpia herjaaajia on tohtori Martti Luther ollut. Meidän kristityt lahkot väittävät silmiään räpäyttämättä, että ainoastaan heidän oppinsa vie autuuteen, muitten opit kadotukseen. Oma kirkko on »a i n o a a u t u a a k s i t e k e v ä!»!

Tietäisitpä, miten kristityt lahkot ja eri kirkkokunnat ovat toisiaan vainonneet? Ne eivät ole ainoastaan haukkuneet ja solvanneet toisiaan, ne ovat kiduttaneet, murhanneet ja verisissä sodissa toisiaan sukupuuttoon hävittäneet. Sinun aikasi oli korkea kulttuurikausi, mutta kristittyjen valtakausi on ollut synkimmän barbarian aika. Te sentään selkisitte riidoilla, mutta kristityt ovat käyttäneet polttorivioita, kidutuskoneita ja mestauspölkkyjä mielipiteittensä tukemiseksi. Vasta viime vuosina on saatu nämä hirmuaseet väännetyiksi kristittyjen käsistä, ja nyt saattaa ihmiskunta taas hengittää vapaasti. Me olemme nousemassa sinun aikasi tasolle, oi Lukianos! Vähitellen, mutta varmasti, sillä ihmiskunta on alkanut tajuta, mihin taikausko vie: julmuuteen, typeryyteen ja saastaan. Vielä höyryää ihmisveri maasta suurimman sodan jälestä, mitä milloinkaan on käyty. Sinun aikanasi ei tapeltu muualla kuin barbaarikansojen rajoilla. Mutta kaksisataa vuotta sinun kuolemasi jälkeen juuri samaiset barbaarit tunkeutuivat Kreikankin siviis-tyksen kehtoon, ja sen ajan perästä on barbaarisuus sinun vihaamasi taikauskon avulla pitänyt Europpaa kahleissaan. Nyt jo hieman valkenee; ehkä sadan vuoden perästä voit uudelleen pistäytyä maailmassa. Ehkä jo silloin Europa voi tuntua sinusta kodikkaalta? Ehkä voisit taas pitää esitelmiäsi esim. Parisissa, sen älylliselle hienostolle? Meidän maahamme elä tule, ennenkuin ehkä satojen vuosien perästä.

Jospa tulisit uudelleen maailmaan, tekisit varmaankin sen huomion, että ihmiskunta on aivan entisensä kaltainen. Sielun syvyyksien tuntemisessa emme ole edistyneet rahtuaakaan. Filosofia on jokseenkin samalla kannalla kuin sinunkin aikanasi.

Mutta sittenkin voisin ylpeydellä näytellä sinulle jotakin, josta sinulla ei ollut aavistustakaan. Nykyinen ihmiskunta on päässyt monen luonnonlain perille; se on ikäänkuin kesyttänyt luonnonvoimat palvelemaan itseään. Vaikka ihmiset sielultaan ovatkin samankaltaiset kuin sinun aikoinasi, ovat niiden elin- ja toimintatavat suunnattomasti muuttuneet. Me olemme avartaneet näköpiirimme, koko maailma, yksinpä avaruuskin, on meidän astinlautanamme. Tahtoisin nähdä sinut, oi Lukianos, ilmalaivassa, tahtoisin nähdä sinut Akropolis vuorella vastaanottamassa terveisiä, joita äitisi lähettää ilmojen kautta sinulle Eufrat-virran rannoilta. Ivaisitkohan silloin enää luonnontieteitä, niin kuin elinaikoinasi? Eiköhän iva hyytyisi huulillesi?

Omituista on, että sinä, kyynikot ja evankelistat olette yksimielisiä rikkaitten ja rikkauksien panettelemisessa. Sinä ylvästellen puhut, että Atena sinun aikanasi oli yhtä kuulu filosoifeistaan kuin köyhyydestään. Mutta vielä äänekkäämmin ovat samaa aihetta käsitelleet sekä kyynikot että evankelistat. Evankelista panee oppi-isänsä — jota sinä suvaitset nimittää sofistaksi — suuhun seuraavat sanat: helpompi on kamelin kulkea neulansilmän läpi kuin rikkaan päästä taivaan valtakuntaan. Sinä panet kyynikon lausumaan saman ajatuksen kuin evankelista Lukas tuo esille: autuaat olette te, jotka täällä maailmassa itkette, sillä te tulette taivaassa nauramaan. Siis rikkaus tekee autuuden mahdottomaksi taivaassa ja onnen tunteen maailmassa sangen kysymyksenalaiseksi. Minä uskallan olla toista mieltä kuin te kaikki kolme.

Eihän onni riipu rikkaudesta eikä köyhyydestä. Rikas voi olla onnellinen ja köyhä onneton, ja päinvastoin. Rikas voi olla mitä parhain ihminen ja köyhä suurin konna. Mitä iankaikkiseen autuuteen tulee, siitä en virka mitään, sillä sellaisen olemassaolosta olen yhtä vähän vakuutettu kuin konsanaan sinä, rakas aasialainen veljeni ammoisilta ajoilta.

Ihmettelet kai, että sinun kirjoituksesi ovat säilyneet, silloin kun sinun aatetovereiltasi ei ole riviäkään jäljellä. Minä ilmoitan sinulle selityksen. Sinä ivallasi karkoitit Olympon jumalat taivaasta, ja siitä on kristillinen kirkko ollut sinulle iäti kiitollinen, sillä kirkon oli niin paljon helpompi nostaa omat jumalansa tilalle, kun kansa kummin-kin vaati jumalia. Sinä nauroit maan tasalle sen aikuiset filosofiset lahkot. Kristityt keräsivät näitten lahkojen kaudenimmat ajatukset ja opit, ja niille annettiin jumalallinen alkuperä, jotta kansa niitä tottelisi. Täten olet sinä ollut kirkon lopullisen voiton etevimpiä aiheuttajia, vaikka kyllä vastoin vakaumustasi, aikomustasi ja tahtoasi. Siitä saat kiittää, että sinun teoksiasi on painettu suurina nidoksina usealle Euroopan kielelle.

Iloitsen saadessani esitellä sinut omalle kansalleni, sinut, jonka totuudenrakkaudesta ja tekopyhyyden halveksumisesta minä olen niin paljon oppinut ja nauttinut. Varmaan-kin olet kansani joukosta voittava monta, jotka sinua samoista ominaisuuksistasi kunnioittavat ja rakastavat.

Myöhään syntynyt veljesi, hyperborealainen

Ernst Lampén.

Elokuussa 1924.

Lyhyt Lukianoksen elämäkerta.

Sangen vähän tiedetään Lukianoksen maallisesta vaelluksesta. Oman sielunsa hän taas on paljastanut ilmi eläväksi kootuissa kirjoituksissaan. Se ei siis kaipaa lisävalaistusta.

Lukianos syntyi Samosatan kaupungissa Euftrat-joen länsirannalla. Kaupunki oli hänen elinaikanaan maakunnan pääpaikka, nykyään ränstynyt kylä. Hän oli siis syntyään aasialainen, tarkemmin sanoen syyrialainen, ja puhui, omien sanojensa mukaan, murteellisella äänenpainolla kreikankieltä, vaikka hän sen kielen kirjallisessa käyttämisessä oli mestari.

Hän oli köyhää sukua ja aikoi ensin enonsa johdolla ruveta kuvanveistäjäksi. Mutta suuri halu kirjallisuuden lukemiseen katkaisi tämän uran. Rautaisella ahkeruudella hän tunkeutui sen ajan tieteelliseen kirjallisuuteen ja opiskeli sen ohella lakitiedettä. Hän pääsi asianajajaksi. Mutta mikä lie ollut — itse hän väittää kyllästyneensä tähän epäsiivelliseen toimintaan, kun oikeuden edessä piti koetella todistaa oikeaksi mikä väärää oli — hän muutti elämänuran ja rupesi rectoriksi, s. o. puhetaidon opettajaksi. Lukianos muutti Galliaan, nykyiseen Etelä-Ranskaan, joka siihen aikaan oli varakkaimpia Rooman valtakunnan maakuntia ja jonka asukkaat niinkään olivat saman valtakunnan kaikkein sivistyneimpiä. Täällä hänellä oli menestystä ja hän pääsi hyviin varoihin, niin että loppuikänsä saattoi viettää huoletonta elämää muun muassa Atenassa, luennoiden siellä aineesta, joka häntä aina oli eniten huvittanut, nimittäin filosofisista ongelmista.

Lukianoksen syntymävuosi ei ole tarkoin tunnettu, mutta

se lienee ollut 116 tai 117 jälkeen Kristuksen syntymän. Hänen elämänsä sattui aikakauteen, joka oli Rooman valtakunnan loistavin aika. Rauha vallitsi maassa aina valtakunnan rajoja myöten, ja sivistys oli levinnyt laajoihin kansankerroksiin. Roomalaisetkin olivat jo perehtyneet kreikkalaiseen tieteeseen ja taiteeseen, vaikka Lukianos ei voinut olla pilkkaamatta heidän nousukaseleitään ja vaikka hänestä Rooma oli barbaari-kaupunki Atenaan verraten. Sen roomalaiset myöskin itse tunnustivat ja kohtelivat kreikkalaisia sillä arvonannolla, mikä tulee aikakauden kehittyneimmälle henkiselle hienostolle.

Sinne Atenaan ja muihin helleenisen sivistyksen rintamaihin, kuten Egyptiin ja Antiokiaan, Lukianoksen mielikin paloi. Näissä kaupungeissa hän luennoitsi yhä kasvavalla menestyksellä, ja hänen maineensa levisi kohta yli koko tunnetun sivistyneen maailman. Ja hänen luentojensa tarkoituksena oli varoittaa ihmisiä uskomasta kaikenlaisia hullutuksia, olivatpa ne tavattavissa uskonnollisen taruston alalla tai filosofisten lahkosten usein hassuissa päätelmissä. Totuutta hän ajoi takaa, totuutta, jossa ei saanut olla epäilyksen varjoakaan, sillä jos vähänkin oli, hän sen heti hylkäsi. Ja tekopyhyyttä ja ulkokultaisuutta hän vihasi oikein niinkuin vihataan pahinta viholista ja vastustajaa. Aseenaan hän käytti ivaa ja pilkkaa, useinkin hillittömintä leikkiä, ei suinkaan pelkän leikin vuoksi, vaan leikin alla piili aina vakava tarkoitus, hänen omaksumansa elämäntehtävä, valistaa ja auttaa kärsivää, pelonalaista ja voihkivaa ihmiskuntaa. Hän tahtoi juurinsa repiä ylös juuri siihen aikaan joka taholla versovaa taikauskoa, joka tunki Rooman valtakunnan joka kolkkaan etupäässä Aasiasta, Lukianoksen kotimaasta. Lukianos tunsu perinpohjin tuon aasialaisen hapatuksen, ja sentähden juuri hän kykeni iskemään ivallaan aivan sen sydänjuuriin.

Rooman keisari nimitti Lukianoksen hänen loppuiällään korkeaan, johtavaan virkaan Egyptissä, ja Lukianos kuoli siten vanhana miehenä vuosisadan loppupuolella.

Lukianoksen kertomuksissa on vielä yksi puoli, joka antaa

niille niin suuren arvon. Ne ovat nimittäin erittäin kuvaavia selontekoja kreikkalaisten senaikuisista arkiolon tavoista. Sellaiset kirjailijat kuin Plato ja Aristoteles liikkuvat vain korkeimmissa filosofian ongelmissa eivätkä juuri koskaan laskeutuneet tämän maan ja ihmiselämän tavallisia tapahtumia selittelemään. Vaikka Lukianos aivan yhtä suuressa määrässä pysytteleksen taivaallisissa asioissa, joutuu hän, käyttämällä arkipäiväisiä vertauksia, myöskin siten kuvaamaan itse ihmisten kaikkein jokapäiväisintä puhetapaa, mietiskelyjä ja kaikkein arkipäiväisimpiä oloja. Lukija pääsee Lukianoksen kautta aivan erinomaisen hauskalla tavalla perille siitä, mitenkä kansa silloin asui, eli ja liikkui, paremmin kuin jos lukisi paksuja nidoksia myöhemmin seipitettyjä ajankuvauksia. Tällainen tapojen kuvaus ei suinkaan ole ollut Lukianoksen tarkoitukseksi, hän on vain joutunut sen antamaan ikäänkuin kaupantekijäisiksi.

Jumalien keskusteluja.

Jos minkä kansan taruista niin kreikkalaisten ilmenee, että jumalat ovat luodut ihmisten kuviksi eikä päinvastoin, niin kuin raamattu olettaa. Olympon jumalat ovat siinä määrin ihmisiä, että ainoastaan asuntopaikka erottaa heidät tavallisista sen ajan kreikkalaisista. Onhan toki juutalaisten Jehova eli kristittyjen jumala ainakin kuningas ja hallitsija, jonka yksityiselämää ei paljasteta kaiken kansan nähtäväksi. Hän on hirmuvaltiias, aito aasialainen despootti, jota lähestytään pelolla ja vavistuksella, jota kumarretaan maahan saakka ja jota rukoillaan otsa temppelein lattiassa kiinni. Tosin hän kyläilee ihmisten majoissa, syö vohlan lihaa ja sämpylää, tosin hän tarinoi ihmisten kanssa ja siittää pojan maalliselle immelle. Mutta tämä viimeksimainittu teko ei tapahdu lihallisen lemmen pakotuksesta, vaan korkeampaa tarkoitusta varten, pelastaakseen ihmiset muka syntiin kuolemasta.

Toisin on ylijumala Zeun ja muitten Olympon jumalien laita. Paitsi että he syövät ja juovat kuten kuolevaiset ainakin — tosin vain hienoimpia herkkuja, nektaria ja ambrosiaa ja vetävät sieraimiinsa uhrisavua — niin he lisäksi riitelevät kuin kuolevaiset, haukkuvat ja ivailevat toisiaan, ja lemmenteikkailuissa he voittavat huikentelevaisimmatkin ihmiset. Aivan kuin meidän Lemminkäisemme. On muistettava, että kaikki kansat palvelevat jumalanaan lannistumatonta siitoskykyä, siis elämän lähdeä, toisin sanoen huomiskykyä. Ja jumalahan on juuri ensimmäinen luoja. Jumalan ensimmäinen kuva olikin mahtava sonni, kultainen vasikka.

Eihän siis ole ihmeteltävää, että kreikkalaiset uskoivat jumalistaan, että he erityisen halukkaasti antautuivat suhteisiin maan impien kanssa. Neitsyet synnyttivätkin sitten poikia ja tyttöjä, ja niistä sukeutui ihmiskunnan pelastajia ja suurmiehiä, jotka olivat tosi jumalia samalla kuin olivat tosi ihmisiä. Niin vakuutettuja olivat kaikki vanhan ajan ihmiset näistä jumalien ja ihmisten sekoituksista, että ei minkään suurmiehen tai kuningassuvun oletettu jumalainen alkuperä herättänyt pienintäkään epäilystä. Kun Jeesuksesta väitettiin, että hän oli syntynyt Jumalasta, vaikka hänellä oli luonnollinen isä, ei se epäilyttänyt sen ajan ihmisiä enemmän kuin sadat muut samanlaiset tarinat.

Mutta Lukianosta nämä lapselliset tarinat naurattivat ja huolestuttivat. Hänen jumala-käsityksensä oli ylevämpi ja korkeampi. Ei hän uskonut, että immet tulivat raskaiksi jumalista, eikä hän uskonut, että jumalat söivät ja joivat, riitelivät ja kävivät kylä. — Hän ajatteli näistä seikoista jokseenkin kuin sivistynyt ihminen meidän aikoinamme. Ei hän häikäillyt lasketellessaan pilaa näistä aasialaisista taruista, niinkuin seuraavista kertomuksista selviää.

Hermes ja Pan.

Hermes. (Jumalien lähetti.)

Pan. (Pukinsorkka jumala, lemmen ja karjojen paimen.)

Pan: Hyvää päivää, Hermes isä!

Hermes: Päivää, päivää. Mutta milloinkaan meistä on tullut niin läheiset sukulaiset?

Pan: Etkös sinä ole Hermes Kyllenestä?

Hermes: Aivan varmasti! Mutta johtuukos siitä, että sinä olet minun poikani?

Pan: Niinpä se sittenkin taitaa olla — vapaan lemmen hedelmä minä olen.

Hermes: Jumalan nimessä, sinähän näytät pikemminkin vuohen ja pukin perilliseltä. Kuinka minulle olisi syntynyt poika, jolla on sarvet ja tuollainen kuono ja tuollainen takkuinen partatupsu, kaks kavioiset pukin jalat ja häntä takapäässä?

Pan: Että noin halveksivasti puhelet pojastasi, siitä ei ainakaan minulle lähde kunniaa; mutta vielä vähemmin sinulle itsellesi siitä koituu kunniaa, että tällaisia poikia istutat maailmaan; minkä minä mahdan muodolleni.

Hermes: No kukahan sinun äitisi on? Enhän vain liene joskus erehdyksessä lähennellyt jotakin vuohta.

Pan: Tuskinpa niin; mutta muisteleppas, etkö kerran Arkadiassa tehnyt väkivaltaa jalosukuiselle immelle? Mitä sinä pureskelet kynsiäsi etkä ole jaksavinasi muistella? Minä puhun Ikaroksen tyttärestä Penelopesta.

Hermes: Mutta mikäs pisti tytön päähän tehdä minulle näin pukin näköisen pojan?

Pan: Tahdonpa sanoa, miten äiti tämän on kertonut. Kun hän minut lähetti Arkadiaan, virkkoi hän minulle: Poikani, minä sinun äitisi olen spartalainen Penelope, mutta tiedä, että isäsi on jumala, Zeun ja Majan poika. Muuten elä ole, poikani, milläsikään noista sarvistasi ja sorkistasi; se johtuu vain siitä, että isäsi muuttihe, jottei häntä tunnetaisi, kilipukiksi, kun tuli sinun isäksesi.

Hermes: Rupean muistelemaan, että minulle jotakin senkaltaista kerran on sattunut. Mutta että minun, joka aina olen huolehtinut ulkomuodostani ja tähän päivään saakka kantanut parratonta poskea, pitäisi käydä sinun isästäsi ja joutua kaiken kansan edessä naurunalaiseksi noin ihanan sikiön takia, sitä en tahtoisi sulattaa.

Pan: En sinulle häpeää saata, isäni; minä olen musiikki-mies ja puhallan ruokopilliä, niin että ilo ilolle tuntuu; ja Dionysos (Bakkus), joka ei ilman minua enää voi elää—

kään, on minut valinnut alituiseksi kumppanikseen ja kuoronsa johtajaksi; ja jospa tahtoisit nähdä minun karrani, jota kaitselen vuoristossa, niin varmasti riemastuisit! Koko Arkadia on minulle alamainen; eikä siitä pitkiä aikoja ole, kun minä riensin atenalaisten avuksi ja niin mainiosti kunnostauduin Maratonin tappelussa, että he ovat palkinnoksi luovuttaneet minulle luolan linnansa alla. Jospa kerran Atenaan tulet, saat kuulla, mikä nimi Panilla siinä kaupungissa on.

Hermes: Koska sinä noin merkillinen henkilö olet, Pan — sellaiseksi kai sinua voi nimittää — oletko jo hankkinut itsellesi aviopuolison?

Pan: Ei, kiitoksia paljon, herra isäni! — Minulla on niin perin hellä luonto, yhden ainoan kanssa minulla on vähän vaikeaa tulla juttuun.

Hermes (nauraen): Arvattavasti sinä tyydyt yksinomattain vuohiisi?

Pan: Sen sinä vain sanot ivataksesi? Oi voi, minulla on vallan toisia suhteita. Minulla on Eko, minulla on Peito (vuorenhaltiaattaria) minulla on kaikki Dionysoksen menadit, niin monta kuin heitä on, sen voin sinulle vakuuttaa.

Hermes: No hyvä, tahdotko olla minulle mieliksi, jos sinulta jotakin pyydän?

Pan: Käske vain, isäni; katsokaamme, mitä voimme tehdä.

Hermes: Tule syleilemään minua! Mutta heitä hiiteen tuo »isän» nimi, varsinkin jos muut sattuvat kuulemaan.

*

Näin ivaili Lukianos kansansa jumalaistaruja. — Mutta oppimattoman kansan korviin hänen pistelevät sanansa eivät ulottuneet. Se uskoi edelleenkin Paniinsa, se pelkäsi hänen sarviaan ja sorkkiaa, ja oppimaton kansa vielä nytkin tekee samoin koko sivistyneessä kristikunnassa. Sarvipää kuuluu

tänäkin hetkenä valtiomme ylläpitämän kirkon opinkappaleihin. Lystikäs se kirkonkin sarvipää voi toisinaan olla, mutta enimmästä päästä hän houkuttelee ihmisiä rumille teille, yhä edelleen, varsinkin naisia. Pukinsorkka on aina ollut priima kavaljeeri. Sentähden hän meidän vanhoissa alttari- tauluissamme aina kuvataan suuri, valikoitu, avokaulainen naissakki ympärillään.

Prometeuksen vapautus.

Prometeus. (Ihmisille valon tuoja jättiläinen.)

Zeus. (Ylijumala.)

Prometeus oli jättiläinen, joka oli ihmiset maailmaan hankkinut ja oli taivaasta ottanut valon ja tuonut sen ihmisille. Tästä jumalat vihastuivat, ottivat jättiläisen kiinni, sitoivat hänet Kaukasus-vuoreen ja panivat kotkan kalvamaan hänen maksaansa. Kaikissa aasialaisissa jumalaistaruissa ja ylimalkaan kansan luulossa oli vallalla se ajatus, että jumalat pelkäävät ja kadehtivat ihmisten valistusta ja heidän tietojensa karttumista. Aatami ja Eeva karkoitettiin paratiisista vain sen tähden, että he olivat tulleet yhtä viisaiksi kuin jumala ja osasivat erottaa hyvän pahasta. Se, joka ihmisille tietoja jakaa, on jumalan pahin vihollinen. Raamatussa se on käärme, kreikkalaisilla se oli jättiläinen. Molempia rangaistiin ankarasti. Valon tuoja on latinaksi Lucifer. Ja nykyisen kansan suussa on Luciferista tehty paholaisen nimi. Ihmisten valistaja on siis jumalan perivihollinen. Tätä suhdetta kuvaa mainiosti lauseenparsi: kirkko on kuin kiiltomato, kuta pimeämpi ympäristö, sitä kirikkaammin se loistaa.

Prometeus: Laske minut vapaaksi, Zeus, sinä olet minua kauan ja kauheasti kiusannut!

Zeus: Sinutko minä laskisin irti, sinä, joka olet saanut liian lievän rangaistuksen, minun kun olisi pitänyt panna sinut vielä paljoa raskaampiin kahleisiin ja vyöryttää koko Kaukasos sinun pääsi menoksi? Sinutko, jonka maksaa 16:n korppikotkan pitäisi kalvaa yhden asemasta, eikä ainoastaan maksaa vaan myöskin silmiä, sinua ansion mukaan rangaistakseni siitä, että sinä tuollaisia turkasenmoisia elukoita kuin ihmisiä hankit tähän maailmaan, varastit tulen taivaasta ja, mikä vielä harmillisinta on, loit naisia. (Zeus, suurin naisten viettelijä, vihaa heitä samalla pirun lähetteinä, niinkuin kaikkien aikojen hurskaat miehet ovat tehneet; langenneet ja vihanneet.)

Prometeus: Eikö minua ole kylliksi rangaistu, kun jo niin monta tuhatta vuotta olen ollut kytkettynä Kaukasokseen ja ruokkinut tuota kirottua korppikotkaa maksallani.

Zeus: Ja kumminkin siinä ei ole vielä kuin osaa siitä, mitä sinun olisi oikeutta myöten pitänyt kärsiä.

Prometeus: En pyydä vapauttani ilman edestä; minä tahdon sinulle jotakin ilmaista, mikä sinulle on mitä suurimman arvoista.

Zeus: Yritätkö petkuttaa minua, Prometeus?

Prometeus: Mitäpä hyötyä minulla siitä olisi? Sinä et kaiketi unohtaisi, missä Kaukasos on, eikä sinulla kahleista olisi puute, jos saisit tietää, että minä olen vetänyt sinua nenästä.

Zeus: Ensin tahdon tietää, mitä sinä voit minulle ilmaista, joka on tällaisen armahduksen arvoinen.

Prometeus: Jos nyt voin sinulle sanoa, minne menet ja mikä sinulla on mielessä, uskotko silloin, että voin sinulle jotakin ilmaista?

Zeus: Miksikä en.

Prometeus: Sinä riennät Tetiksen luo häntä hemputelaksesi. (Tetis oli merenjumalatar, Akilleksen äiti.)

Zeus: Kohti osattu! — Mutta entä sitte? Rupeanpa vähitellen luulemaan, että voit minulle ilmaista totuuden.

Prometeus: Varo sinä sitä aallotarta. Sillä jos hän käy raskaaksi sinusta, niin saat hänen pojastaan odottaa samaa kohtelua, minkä sinä osoitit isällesi Kronokselle. (Zeus oli syössyt isänsä jumalien valtaistuimelta.)

Zeus: Sitäkö tarkoitat, että hän minulta riistää hallituksen?

Prometeus: Olkoon se kaukana sinusta! Mutta se on varma, että se suhde, joka sinulla on tekeillä Tetiksen kanssa, johtaa siihen.

Zeus: Tällaisesta hinnasta minä vähättelen kosta koko Tetistä! — Sinut laskekoon Hefaistos vapaaksi tämän varoituksen johdosta.

Dionysoksen ihmeellinen syntyminen.

Atenan kuuluisa suojeluspyhimys Pallas Atene (Minerva) oli syntynyt Zeus ylijumalan pääkallosta. Sentähden olikin tämä impi täynnä kylmää järkeä. Tunteitten ääni oli hänessä sammuksissa. Piti viikkoista pyhyttä, iän kaiken impeyttä. Yksinpä veitikkamainen lemmen poikanen Eros (Amor) kavahti hänen pyhyyttään. Ei uskaltanut laukaista Ateneen lemmennuoliaan, vaan kauhulla karttoi hänen seuraansa. Ei pelännyt Aresta, sodanjumalaa, mutta tätä viisasta impeä hän lehahti siivillään pakoon, niin pian kuin jumalatar joutui hänen näkyviinsä.

Mutta Zeus synnytti toisenkin lapsen, Dionysoksen (Bakukuksen), hurmion jumalan ja samalla myöskin viinin jumalan. Dionysoksen kultti ei suinkaan sisältänyt vain viinin ylistystä, vaan paljonkin enemmän sielullisen ja uskonnollisen tunteen

hienointa kärjistymistä vastaanottamaan pyhimpiä jumalallisia vaikutteita. Tämän suuren jumalan syntymästä antaa Lukianos seuraavan ilvehtivän kuvauksen; hän nauraa vanhalle tarulle, joka muuten oli yleinen barbaarikansoillakin.

Alussa loi nimittäin Jumala »ihmisen», niin kertoo raamattu. Ihminen oli alussa kaksineuvoinen, mies ja vaimo, mutta jumala eroitti miehen kylkiluusta, s. o. kupeesta, vaimon, joka näin pääsi elämään omaa elämäänsä. Näin kuuluu meidän pyhä kertomus Eevan luomisesta. Kreikkalaiset taas kuvittelivat, että ylijumalan kyljestä syntyi uusi, ihana jumala Dionysos. Mutta Lukianos ei jaksanut sitä uskoa. Hän sepitti seuraavan jutun.

*

Poseidon. (Meren jumala, Zeun veli.)

Hermes. (Jumalien lähetti.)

Poseidon: Onko Zeus tavattavissa, Hermes?

Hermes: Ei tällä kertaa, Poseidon.

Poseidon: No ilmoita hänelle, että tahdon häntä puhutella.

Hermes: Elä ole tungetteleva, Poseidon; minähän sanon sinulle, ettei nyt ole sopiva aika ja ettet sinä häntä nyt saa nähdä.

Poseidon: Onko hän mahdollisesti sulkeutunut Heran kanssa huoneeseen?

Hermes: Ei, nyt on kysymyksessä jotakin vallan toista.

Poseidon: Ah, ymmärrän, Ganymedes on siellä sisällä.

Hermes: Ei niinkään — hän on pahoinvoipa.

Poseidon: Mitäs nyt on tapahtunut, Hermes? Tämähän on käsittämätöntä.

Hermes: Se nyt on niin, että minua hävettää siitä mitään virkkaa.

Poseidon: Minähän olen setäsi? Minultahan sinun ei

tarvitse mitään salata. (Poseidon oli ylijumalan, Zeun, veli ja Hermeksen setä.)

Hermes: Hän on juuri synnyttänyt pojan.

Poseidon: Oletko sinä hullu? Häinkö synnyttänyt? Kukas sitten on isä? Olisko hän siis ollut kaksineuvoinen, ilman että me siitä olemme mitään huomanneet? Hänen vatsastaan ei ainakaan saattanut huomata, että hän oli raskaana.

Hermes: Siinä sinä olet oikeassa; lapsi ei levännytään siinä, missä se tavallisesti lepää.

Poseidon: Ymmärrän. Se on taas tullut sieltä, mistä Atenekin, hänen päästään. Hänellä mahtaa olla oikeat munasarjat siellä kallossaan.

Hermes: Ei tällä kertaa niin, hän oli raskaana (kai nyt se täytyy sanoa) ylälonkassaan ja kantoi Semelen lasta.

Poseidon: Tuhat tulimmaista! Luonto on todellakin ollut antelias hänelle, hänhän tulee raskaaksi mistä osasta ruumistaan tahansa! Mutta kuka on Semele sitten?

Hermes: Tebatar, Kadmoksen tyttö, yksi niitä, jotka hän on tehnyt raskaaksi.

Poseidon: Ja nyt hän on tämän edestä ja puolesta synnyttänyt?

Hermes: Minä näen, että sinusta tämä asia tuntuu naurettavalta, eikä se muuta olekaan. Minä tahdon sinulle puhua, miten kaikki tapahtui. Hera, jonka mustasukkaisuus ei liene sinulle tuntematon, lähestyi viekkaasti Semele parkaa ja viekoitteli häntä pyytämään Zeusta, että hän kaikessa komeudessaan salamoineen ja jyrinäineen saapuisi hänen luokseen. Zeus suostui tytön rukouksiin, mutta tästä syttyi huone palamaan, ja Semele itse menehtyi salaman iskuun. Kun Zeus ei voinut äitiä auttaa, pyysi hän minua leikkaamaan ainakin lapsen ulos äidin ruumiista ja tuomaan sen hänelle. Koska lapsi oli ainoastaan seitsemän kuukauden vanha eikä vielä siis täysluoma, teki hän

aukon vyötäisiinsä ja pisti lapsen sinne tuleentumaan. Nyt hän on vihdoinkin yhdeksän kuukauden perästä lapsen synnyttänyt ja on synnytystuskista hieman väsähtänyt.

Poseidon: Missä lapsi nyt on?

Hermes: Minun piti se viedä Nyssaan, Indiaan, ja Dionysoksen nimellä antaa se nymfiä kasvatettavaksi.

Poseidon: Minun herra veljeni on siis samalla isä ja äiti pikku Dionysokselle?

Hermes: Niinpä taitaa olla. Mutta minä en voi kauemmin viipyä. Minun täytyy viedä hänelle vettä ja hoitaa kaikki muut toimet, mitkä kättilölle kuuluvat.

*

Kuinka Lukianos uskalsi näin hillitöntä pilkkaa päästellä tapauksista, jotka olivat tai ainakin olivat olleet koko kansan kunnioittamia pyhiä legendoja? Ja kuinka tällaiset legendat koskaan ovat voineet olla pyhiä? Meidän ei tarvitse ollenkaan ihmetellä. Heittäkäämme silmäys kristittyjen pyhiin kertomuksiin. Mitä hirvittävin juttu muuttuu pyhäksi, jos lapsesta pitäen sitä kuulee pyhäksi mainittavan ja sellaisena ylistetävän.

Lukianoksen aikana lienee ollut paljon sellaisia henkilöitä, jotka, vaikka eivät itse näihin uskoneet, kumminkin olivat sitä mieltä, että kansan takia oli niistä vaiettava. Aivan niinkuin nytkin. Mutta se atenaläinen hienosto, jolle Lukianos näitä kertomuksiaan luki, se ainakin oli luennoitsijan kanssa yhtä mieltä siinä, että mikä kerran hassutusta on, se on hassutusta, olkoonpa se miten paksun pyhän vernissan peittämä. Sellaista yleisöä meillä ei vielä ole. Jos joku Eevan syntymästä kirjoittaisi ilvenäytelmän, ei sitä laskettaisi julkisuuteen. Me olemme pieninä palleroisina kuulleet tästä Aatamin pyhästä kylkikuusta ja silloin täydellä luottamuksella siihen uskoneet. Nyt on monen vaikeaa kuunnella siitä pilapuheita. Ja kummin-

kin pohjaa Dionysoksen ja Eevan syntymätaru varmasti johonkin vanhempaan aasialaiseen satuun, vaikka ne ovatkin yksityiskohdissaan niin erilaiset.

Hermes ja Helios.

Hermes. (Jumalien sanansaattaja.)

Helios. (Auringon vaunujen kuljettaja, joka oli Kronoksen, Zeun isän, aikuinen jumala.)

Hermes: Helios, sinun ei tarvitse tänään lähteä liikkeelle, sanoo Zeus, eikä myöskään huomenna eikä ylihuomenna. Koko tällä ajalla tulee yksi ainoa pitkä yö valitsemaan. Horit (taivaan haltiattaria, jotka muun muassa riisuivat ja valjastivat auringon vaunujen hevoset) saavat siis riisua jälleen hevoset, ja sinä sammuta soihtusi ja lepää kaikki nämä kolme päivää!

Helios: Onpa tämä vallan uusi ja kummallinen käsky, minkä nyt tuot kuuluviin. Luuleeko hän todellakin, etten minä ole kulkuani oikein suorittanut tai että minä olen laskenut hevoseni poikkeamaan laduiltaan, ja onko hän sentähden nyrpeissään minulle, koska hän tahtoo tehdä yön kolme kertaa pidemmäksi kuin päivän?

Hermes: Ei se ole syynä; ei niin aina tule olemaan, hänellä on vain tällä kertaa tarpeen pitkä yö erästä hommaa varten.

Helios: Vai niinkö? Missä hän nyt on? Mistä hän lähettää tämän käskyn minulle?

Hermes: Boiotiasta, missä hän vierailee Amfitryonin aviovaimon luona.

Helios: Johon hän toisin sanoen siis on rakastunut. Mutta eikö yhdessä yössä ole kylliksi?

Hermes: Ei mitenkään. Tällä kertaa on kysymyksessä laatia oikein suuri ja sotaisa jumala, ja sellaisen valmistamiseen ei yksi yö riitä mitenkään.

Helios: No, lykkyä tykö vain näin suurenmoiseen hommaan! Mutta — koska nyt näin kahden kesken ollaan, Hermes — Kronoksen aikaan ei sentään tällaisia koskaan tapahtunut. Hän ei koskaan varkain lähtenyt Reansa vuoteesta ja taivaasta, viettääkseen yönsä Tebassa; vaan päivä oli päivää ja yö ei milloinkaan kestänyt minuuttikaan kauemmin kuin vuodenaika vaati. Nyt taas yhden ainoan naisen takia täytyy koko luonnon seista päälaellaan; minun hevoseni kangistuvat pitkän levon takia, ja kolme päivää ajamaton tie tulee huonommaksi; ihmisparkojen täytyy kolme yötä hamuilla pimeässä tuon lemmentien ylijumalan tunteitten takia, istua ja odottaa, kunnes tuo suuri voimamies, josta sinä ennustelet, pitkässä pimeydessä vihdoinkin saadaan kypsymään.

Hermes: Suu poikki, Helios! Elähän puhu läpiä päähäsi! Voi hyvin! Minä kiiruhdan ilmoittamaan kuun jumalattarelle Zeun käskyn, että hän liikkuisi tavallista hitaammin, ja unen jumalalle, että hän pitäisi ihmiset uniin kiedottuina kolmen yön ajan, jotteivät mitään huomaisi siitä, että yö on niin pitkäksi venynyt.

Filosofisten lahkojen huutokauppa.

Monet pitävät tätä Lukianoksen dialogia hänen sukkelimpanaan. Omasta puolestani en voi yhtyä tähän. Minusta Lukianos tässä ivassaan liioittelee. Vaikka hän ivallaan tähtääkin näitten ihmiskunnan suurmiesten rappeutuneisiin jälkeläisiin, vetää hän kumminkin lokaan maailman kuuluisinten ajattelijain nimet. Sitäpaitsi hän tarraa kiinni sellaiseen filosofin lauseeseen, josta helposti saa tekaistuksi irvikuvan, ja tälle irvikuvalleen hän sitten nauraa. Eikä suinkaan se kohta filosofin systeemissä, jonka Lukianos vetää esille, ole sen keskeinen ja kantavin kohta, vaan useinkin syrjäseikka, joka sopii Lukianoksen tarkoitukseen naurattaa ja huvittaa tilapäistä kuulijakuntaa. Itsehän Lukianos oli juuri noitten suurmiesten oppilas, heiltä kaikkensa saanut. Olisihan siis käsentämätöntä, että hän olisi ryhtynyt nolaamaan juuri omaa ajatteluaan. Seuraava dialogi »Kalastaja eli jälleen ylösnousseet filosofit» selittääkin tarkemmin, mihin Lukianos tällä kirjoituksellaan pyrkii.

Lukianos luettelee tässä dialogissaan Kreikan tärkeimmät filosofiset oppisuunnat. En niiden järjestelmiä tässä lähde tarkemmin selittelemään; siitä syntyisi kokonainen pieni teos. Niin pinnallisesti kuin Lukianos käykin ilveilyynsä käsiksi, lukija voi jo näistä vuoropuheluista päästä selville eri oppisuunnista ja niiden päätarkoituksesta. Kaikesta leikistä huolimatta kuultaa kumminkin esille, kuinka syvälle ihmiselämään ja ihmisen onnen kaipuuseen nämä ajattelijat ovat osanneet tunkeutua. Ja lisäksi, tästäkin ilkkuvasta farssista näemme,

kuinka tyhjentävästi kreikkalaiset ajattelijat ovat pohtineet maailman ja elämän arvoituksia ja kuinka tosiin päätelmiin he ovat joutuneet ja kuinka vähän meillä on tähän lisättävää. Juuri näitten kuuluisien miesten oppien perustalla koko sivistynyt ihmiskunta on arvostellut elämää halki vuosisatojen. Ja arvostelee vieläkin. Ja samoja oppeja Lukianoskin noudatti kirjoituksissaan, vaikka hän suvaitsi ilkkua niitä erilaisia johtopäätöksiä, joihin ajattelevat ihmiset eri premisseistä lähtien, eri luonteenlaadun pakotuksesta, erilaisten kykyjensä pohjalla välttämättömästi aina joutuvat. Sanoohan oppinut Festuskin intoilevalle Paavalille, joka luuli löytäneensä ehdottoman totuuden, nämä ikipätevät sanansa: »Mikä on totuus?» Tämä kysymys on vieläkin ihmiskunnalla ratkaisematta. Luomakunnan ja ihmiskunnan tarkoitus on yhä vieläkin vain hämärä arvoitus.

*

Zeus (kahdelle palvelijalle): Paneppas sinä penkit järjestykseen ja valmista tilaa tulijoille. — Sinä taas tuo tavarat esille ja aseta ne järjestykseen; mutta harjaa ja putsaa ne ensin huolellisesti, jotta ne silmälle jollekin näyttäisivät ja houkuttelisivat paljon ostajia. Sinä taas, *Hermes*, julista huutokauppa alkaneeksi. Meillä on myytävänä filosofisia luonteita kaikkia lajia ja kaikkia lahkoja. Jos jollakin ei ole käteistä rahaa mukanaan heti maksaa, niin me voimme hyvää takuuta vastaan antaa luottoa kokonaiseksi vuodeksi.

Hermes: Tänne on jo kerääntynyt suuri joukko ostajia, käykäämme siis työhön käsiksi, ettemme turhan päiten viivyttelä rahvasta.

Zeus: Hyvä! Alkakaamme siis heti!

Hermes: Kuka ensiksi otetaan esille?

Zeus: Otetaan tuo joonialainen pitkine paksuine kiha-roineen, sillä hän todellakin näyttää sangen kunnianarvoisen näköiseltä.

Hermes: Pytagoras hoi! Astu esille ja näyttäydy näille herroille!

Zeus (Hermekselle): Huuda hänen ansionsa!

Hermes: Tässä, hyvät herrat, tarjotaan varastomme paras esine, erinoma'sen arvokas ja mainio luonne. Kuka haluaa ostaa? Kuka haluaa oppia tuntemaan avaruuden harmonian ja kuolemansa jälkeen uudestaan nousta elämään?

Ostaja: Se ei ole tavallisen ihmisen näköinen. Mitä se osaa?

Hermes: Aritmetiikkaa, astronomiaa, taikakonsteja, geometriaa, musiikkia, silmäntähtäystä. — Se on suuri ennustaja, sen saat uskoa!

Ostaja: Saanko häntä vähin itsekin tutkia?

Hermes: Tutki jumalan nimessä.

Ostaja: Mistä olet kotoisin?

Pytagoras: Samoksesta.

Ostaja: Missä olet kasvatuksen saanut?

Pytagoras: Egyptis-ä, sen seudun viisailta.

Ostaja: Jospa minä sinut nyt ostan, mitä aiot minulle opettaa?

Pytagoras: En aio sinulle mitään opettaa, mutta aion sinulle uudestaan muistuttaa kaikki entiset.

Ostaja: Miten aiot sen tehdä?

Pytagoras: Ensin aion puhdistaa sielusi ja pestä sen kirkkaaksi kaikesta siihen tarttuneesta loasta.

Ostaja: Mutta jospa kaikki tämä jo on tapahtunut, miten se uudestaan muistutteleminen tapahtuu?

Pytagoras: Ensiksikin pitkäaikainen sielun hiljaisuus ja sitten viisivuotinen vaihtelu sanomatta halaistua sanaakaan.

Ostaja: Arvoisa herrani, ottakaa kuuromykkä oppilaaksenne: Minua ei haluta leikkiä kuvapatsasta, minun täytyy saada ruukata suutani. — Mutta kun ne viisi vuotta ovat ohi, mitäs sitten?

Pytagoras: Sen jälkeen tulee sinun uutterasti harjoitella käytännöllistä musiikkia ja tarkasti tutkia geometriaa

Ostaja: Tämähän on mokomaa; päästäkseni viisaaksi pitääkö minun ensin oppia kitaran säestyksellä laulamaan?

Pythagoras: Kun sen opit, saat oppia laskemaan.

Ostaja: Sen osaan jo.

Pythagoras: No mitenkä sinä lasket?

Ostaja: Yks, kaks, kolme, neljä.

Pythagoras: Katsoppas nyt, se, minkä sinä luulet neloseksi, onkin kymmenen ja täydellinen kolmikulmio ja meidän suuri taikamme.

Ostaja: Kummallisen taikanne nimessä! Niin jumalallista ja salaista oppia ei korvani vielä ennen ole kuulleet.

Pythagoras: Tämän jälkeen, hyvä ystävä, tulee sinun oppia tuntemaan maan, ilman, veden ja tulen luonne, niiden voimat, niiden ulkopiirteet ja niiden liikkeet.

Ostaja: Tulella, vedellä ja ilmalla on siis omat ulkopiirteensä?

Pythagoras: Aivan varmasti; sillä mitenikäpä ne muuten voisivat liikkua? Sitäpaitsi sinun täytyy oppia, että jumala on luku ja harmonia.

Ostaja: Sinä puhelet ihmeellisiä asioita.

Pythagoras: Ja sittenkään tässä ei vielä ole kaikki. Sinun täytyy oppia esim., että sinä itse, joka olet olevinasi sinä, oletkin joku toinen henkilö.

Ostaja: Mitenkä se on ymmärrettävissä, että minä olen toinen enkä se, joka sinun kanssasi puhelen.

Pythagoras: Kyllähän sinä nyt se olet, mutta aikaisemmin olet ollut toisessa ruumiissa ja kantanut toista nimeä, ja ajan kuluttua sinä taas muutat toiseen ruumiiseen ja kuljet toisella nimellä.

Ostaja: Sinä siis tuumaat, että minä olen kuolematon. Mutta kylliksi näistä asioista! Mikä on sinun tavallinen ruokasi?

Pythagoras: En syö mitään, jossa on ollut elävä sielu; muuten kaikkea, paitsi papuja.

Ostaja: Mutta Hermeksen nimessä, tuolla miehellähän on kultainen kylkiluu. Mies on jumala, kuolevainen hän ei voi olla; se on ostettava! Mitä se maksaa, herra vasaramies?

Hermes: Kymmenen miinaa.

Ostaja: Olkoon menneeksi, minä maksan.

Zeus (Hermekselle): Kirjoita ostajan nimi ja isänmaa muistiin. Ottakoon hän hänet! — Tuokaa esille toinen!

Hermes: Tuoko likainen mies tuolla, Pontosta kotoisin?

Zeus: Niin se.

Hermes: Hei, hei, sinä konttinesi ja paljaine hartioinesi, astu esille ja kierrä piirissä, jotta ihmiset näkevät sinut. — Tässä, hyvät herrat, tarjoan teille urhoollisen miehen, mainion miehen, jalon, vapaan miehen. Kuka ostaa?

Ostaja: Mitä sinä huudat, vasaramies? Sinä myysken-telet vapaata miestä?

Hermes: Niin juuri.

Ostaja: Etkä pelkää, että sinut vedetään oikeuteen ja syytetään ihmisryöstöstä?

Hermes: Se on yhdentekevää hänestä, joutuipa hän myydyksi tai ei, sillä hän luulee kaikkialla ja kaikissa olo-suhteissa olevansa vapaa mies.

Ostaja: No mihinkä tällaista ryysyniekkää voi käyttää, jonka järki on niin pimitetty, muuhun kuin ojankaivuun ja vedenkantoon.

Hermes: Sinä voit käyttää häntä mainiosti porttivah-tina; se on hänen ammattiaan. Sinua hän vartioi parem-min kuin uskollisin koira; häntä ei sanotakaan muuksi kuin koiraksi. (Kyyntilinen filosofi. Kreikkalainen sana kynos merkitsee koira.)

Ostaja: Mistä hän on kotoisin ja mitenkä häntä pidel-lään?

Hermes: Parasta on, että kysyt häneltä itseltään.

Ostaja: Hän tuijottaa niin pahantuulisena ja hirvit-tävänä kulmainsa alta, että pelkään hänen puraisevan tai

haukahtavan, jos lähelle tulen. Etkös näe, miten hän kulmakarvojaan vetää kokoon ja vihaisena ja uhkaavana mulkoilee ympärilleen.

Hermes: Elä pelkää, hän on kesy.

Ostaja (Diogenekselle): Aluksi, rakas ystävä, mistä olet kotoisin?

Diogenes: Kaikkialta.

Ostaja: Mitä sillä tahdot sanoa?

Diogenes: Että olen maailmankansalainen.

Ostaja: Etkö ole ketään pitänyt mallinasi?

Diogenes: Herkulesta.

Ostaja: Miks'et verhoa itseäsi leijonan taljalla?

Diogenes: Tämä kulunut kaapu tekee leijonan taljan virkaa, ja elän niinkuin Herkules alituudessa sodassa hekkumaa vastaan, mutta en jonkun toisen käskystä (niinkuin hän), vaan vapaaehtoisesti, koska olen päättänyt puhdistaa maailman rutosta.

Ostaja: Luvallinen homma! Mutta mitä sinä oikeastaan osaat, tai mikä elinkeino sinulla on?

Diogenes: Minä olen ihmiskunnan vapahtaja ja sen rikkomusten lääkitsijä; ylimalkaan pyrin olemaan totuuden ja ilomielen profeetta.

Ostaja: No jos sinut ostan, millä tavalla tuumaat minua opettaa?

Diogenes: Alan sillä, että vieroitän sinut hekkumallisuudesta, totutan sinut niukkuuteen ja puetutan sinut kärkeään hurstipaitaan. Sitten saat tehdä työtä voimiesi mukaan, kovalla vuoteella maata ja ryypätä ainoastaan vettä ja syödä mitä eteesi syötävää sattuu. Varallisuutesi täytyy sinun, jos sinulla sellaista on, heittää mereen ja seurata minua, sinun pitää luopuman isästäsi ja äidistäsi, vaimostasi ja lapsistasi ja isänmaastasi; kaikesta, mitä ihmiset halajavat ja jota he pitävät suuriarvoisena, sinun tulee luopua kuin narripelistä; sinä jätät isäsi kodin ja asut vaikka hautaholvissa tai ränstyneessä tornissa tai tynny-

rissä. Muuten täytyy sinun konttisi pullottaa karvaspajuja ja molemmin puolin täyteen kirjoitettuja kirjoja. Kun kerran niin kauas pääset, olet tunteva itsesi onnellisemmaksi kuin Persian kuningas; ja vaikkapa sinä joutuisit piestäväksikin tai kidutuspenkille, niin tunnet itsesi välinpitämättömäksi, niinkuin se ei sinuun ollenkaan koskisi.

Ostaja: Mitä? Eikö minuun koske, kun minua piestään? Luuletko, että minulla on kilpikonnan tai kravun kuori ihonani?

Diogenes: Sielu tuntee tuskaa, suu ei siitä virka sanaakaan. Tärkein ominaisuus, mikä sinulla tulee olla, on sentään tämä: Sinun pitää olla röyhkeä ja uhkamielinen, sinun pitää kaikille, yksinpä ruhtinaillekin, ilman poikkeusta syytää ruokottomuuksia vasten silmiä. Sillä se johtaa kaiken huomion sinun puoleesi ja sinä saat rohkeamielisen miehen nimen. Sinun puheesi tulee olla barbaari- maista, ja sinulla pitää olla rämisevä, koiramainen ääni; sinun naamasi pitää olla syvissä rypyissä ja astuntasi naamasi mukainen; sanalla sanoen, kaikki villiä ja eläimelistä. Kaikesta häveliäisyydestä, säädyllyisyydestä ja siivoudesta pitää sinun visusti luopuman etkä koskaan saa mistään punastua. Sinä näet kaikkialla, kuinka ihmiset tahtovat olla seurassa toistensa kanssa; sinun taas pitää olla yksin ja itsekseksi eikä tunnustaa ketään, ei oman maan ihmisiä eikä muukalaisia, ystäviksesi; sillä tällainen tekee heti lopun sinun kuninkaallisesta riippumattomuudestasi. Mitä muut salassa toimivat, tee se julkisesti eläkä häpeile. Vihdoinkin kun sinä kyllästyit koko tähän narripeliin, syö silloin raaka polyyppi tai mustekala ja kuole. Tässä on autuus, sen sinulle voin taata.

Ostaja: Tätä minä sanoisin likaiseksi ja eläimelliseksi autuudeksi. Hyi!

Diogenes: Senpätähden se onkin vaivatta saavutettavissa ja kaikille ihmisille aina ja joka paikassa tarjona.

Sillä siihen sinä et tarvitse oppineisuutta etkä puhetaitoa etkä muitakaan eleitä, vaan kaikista niistä teistä, jotka maineeseen vievät, on tämä lyhyin. Sinä saat olla kaikkein alhaisin mies, ilman oppia ja tietoa, joku kalakauppias, salvu-mies tai rahanvaihtaja, se ei sinua estä ihmisten silmissä pääsemästä ihmemieheksi, kun vain osaat olla kyllin häpeämätön ja röyhkeä ja opit ravakasti herjaamaan.

Ostaja: Kuulehan, poikaseni, tähän kaikkeen en voi sinua käyttää; mutta sinulla on vankat hartiat joko soutamaan tai puutarhassa työtä tekemään, ja tähän toimeen tahdon sinut ostaa; mutta enemmän kuin 50 penniä en sinusta maksa.

Hermes: Olkoon menneeksi! Voimme olla iloisia, että pääsimme erillemme tuosta herjaavasta huutajasta, joka kaikkia ilman erotusta haukkui ja loukkasi.

Zeus: Huuda nyt tuo kyreneläinen purppuraviitasaan ja seppele otsallaan esille (Aristippos, jota Lukianos erittäin väärin ja häikäilemättömästi kuvaa).

Hermes: Nyt, hyvät herrat, huomatkaa! Tässä näette kallisarvoisen esineen, jonka ainoastaan varakkaat miehet voivat ostaa. Kellä on halua hankkia mitä suloisin ja onnellisin elämä itselleen? Kuka rakastaa runsautta ja hekkumaa? Kuka minulta ostaa tämän hempeän olennon?

Ostaja: Tulehan lähemmäksi ja ilmoita mitä sinä osaat; pitänee kai sinut ostaa, jos mihin kelvannet.

Hermes: Elkää häntä vaivatko kysymyksillä, jos saan luvan pyytää; näettehän, ettei hän sopertelevalle kielellään mitään voi vastata; hän on juovuksissa.

Ostaja: Kukapa noin irstaasta, hurjasta orjasta huolisi? Ah miten monille voiteille ja hajuvesille hän tuoksuu! Miten hän kompastelee, tuskin pysyy jaloillaan! — Mitä hänestä lähtee, Hermes? Mitä hän osaa?

Hermes: Hän on ylimalkaan mainio seuramies, erinomainen viinintuntija, ja nuoren elostelijan yökutsuissa hän huilunsoittajattaren kanssa muodostaa kolmion, jonka

vertaista saa hakea. Sitäpaitsi hän ymmärtää leipoa oivalisia sokerileivoksia ja on paras köksä, minkä tavata voi; sanalla sanoen, minä suosittelen häntä voittamattomana mestarina kärjistyneimmän hekkuman taidossa. Oppiaikansa hän vietti Atenassa; sen jälkeen hän meni muutamien Sisilian ruhtinaitten palvelukseen ja saavutti siellä mitä suurimman suosion. Muuten voin lyhykäisyydessä sanoa hänen oppinsa perusajatuksen. Se kuuluu: halveksia kaikkea, joka paikassa osata käyttäytyä, ja kaikkialta hakea tilanteen suloiset puolet.

Ostaja: Silloin saat hakea ostajaa, jolla on rahoja heitellä minne tahansa; minä en ole kyllin varakas pitämään niin kevytmielistä veijaria.

Zeus (Hermekselle): Tuo tuntuu mahdottomalta kaupita; kyll' kai hän meille jää. Siirtäkää hänet syrjään ja antakaa noitten kahden, tuon nauravan abderalaisen ja tuon itkevän efesolaisen yhdessä mennä kaupaksi.

Hermes: Astukaa siis esille! Tässä tarjoan kaksi mainiota luonnetta kaupaksi! Minä pidän heitä kaikkein viisaimpina koko makasiinissani.

Ostaja: Suuri jumala, mikä tavaton erotus! Toinen naureskelee lakkaamatta, ja toiselta lienee erittäin hyvä ystävä äsken kuollut, sillä hän itkee aina vain. — Hoi, hoi, poikaseni, millekkä sinä noin hurjasti naurat?

Demokritos: Ja sinä vielä kysyt? Koska minusta kaikki teidän hommanne ja te itsekin tunnutte niin naurettavilta.

Ostaja: Mitenkä? Sinä naurat kaikille vasten silmiä etkä pidä mitään tässä maailmassa minään?

Demokritos: Aivan niin; ei missään näy mitään viisasta, kaikki on vain atomien tanssia äärettömässä tyhjyydessä.

Ostaja: Sinä itse minusta näytät omistavan sangen tyhjän aivorustingin ja lienet aimo vekkuli. Mitä hävyttömyyttä tämä on? Eikö sinun naurustasi loppua tulekaan? — Mutta sinä toinen sinä näytät kunnan mieheltä, sinun

kanssasi kai voinee jonkun järkevän sanan vaihtaa, miksi sinä aina itket?

Herakleitos: Koska minä huomaan ihmisten kohtalot niin perin surkeiksi ja itkua ansaitseviksi. Kaikki, pienimmästä suurimpaan, ovat sattuman ja kuoleman lain alaisia. Inhimillinen elämä on lakkaamaton hautajaisaatto ja maa taas aina auki ammottava hauta. Nykyinen elämä on miten kuten siedettävissä, mutta mitä tulevaisuudessa tapahtuu, se on kerrassaan kauheaa, minä tarkoitan maailman loppua, joka on kaikki hävittävä. Tätä minä itken ja sitä, ettei mitään pysyväistä luonnossa ole, vaan kaikki kulkee ikuisessa sekamelskassa ympäriinsä; että huvi ja tuska, tiede ja tietämättömyys, suuri ja pieni, ylin ja alin, kaikki ovat perustuksiltaan samanlaista, lyhyesti, että ajan lasten leikeissä kaikki esineet vaihtelevat ilman suunnitelmaa tai lopputarkoitusta.

Ostaja: Mitä on siis aika?

Herakleitos: Lapsi, joka kivellä leikkii ja ilman aikojaan juoksentelee.

Ostaja: Ja mitä ovat ihmiset?

Herakleitos: Kuolevaisia jumalia.

Ostaja: Entä jumalat?

Herakleitos: Kuolemattomia ihmisiä.

Ostaja: Sinähän puhut arvoituksia, hyvä ystävä, tai keksit sellaisia; sinun puheistasi ei tulle hullua hurskaamaksi enemmän kuin Apollonin ennustuksista.

Herakleitos: Mitä minä teistä välitän.

Ostaja: Niinpä ei myöskään kukaan ostaja sinusta välitä.

Demokritos: Minun puolestani saatte mennä vaikka hiiden pisiin, sekä ostajat että ei-ostajat.

Ostaja: Mies potee pernatautia mitä suurimmassa määrässä. Omasta puolestani en voi kumpaistakaan käyttää.

Hermes: Nämä jäävät siis myöskin ostamatta.

Zeus: Huuda toinen esille.

Hermes: Ehkäpä tuo atenalainen tuolla, tuo lörpötelijä.

Zeus: Olkoon menneeksi.

Hermes: No tuleppas tänne! Tässä, herrani, tarjoan teille siveellisen, viisaan ja nuhteettoman luonteen.

Ostaja: Mitä sinä osaat parhaiten tehdä?

Sokrates: Minä olen poikimus ja ylipäänsä mestari lemмен taidossa. (Lukianos tässä loittonee kaiken säädylisyyden rajojen ulkopuolelle.)

Ostaja: Silloinpa et sovi minulle, sillä minä tarvitsen juuri kauniin poikaseni kaitsijaa, jonka tulee asua luonani.

Sokrates: Luuletko löytäväsi sopivampaa kauniin poikasi kaitsijaa kuin minä olen? Mistä? Sillä tietänethän, että minun lempeni ei kohdistu ruumiillisiin; sieluun se kohdistuu. Vaikkapa minä saman peiton alla makaisin poikasi kanssa, niin varmaan olet häneltä kuuleva, etten mitään pahaa ole hänelle tehnyt.

Ostaja: Mitä? Poikimus ammatiltaan makaa kauniin poijan vieressä saman peiton alla ja hänellä on täysi vapaus, mutta ei ole muuten tekemisissä kuin sielun kanssa? Uskottele sitä muille!

Sokrates: Koira vieköön, minä vannon, että niin on kuin minä sanon.

Ostaja: Voi olla, mutta minkälaista elämää sinä vietät?

Sokrates: Minä asun omassa tasavallassani, jonka itse olen luonut, ja olen itse oma lainlaatijani.

Ostaja: Saisiko kuulla jotakin sinun lakipykälistäsi?

Sokrates: No kuule nyt heti kaikkein tärkein, se, mitä olen vaimoista säätänyt. Minun tasavallassani ei yksikään nainen kuulu vain yhdelle miehelle, vaan niin pian kuin hän on aviovaimo, on kellä tahansa osaa hänestä.

Ostaja: Merkitseekö se siis, että sinä olet poistanut rangaistuksen aviorikoksista?

Sokrates: Jumalan nimessä, sen olen tehnyt! Kaikki

turhanpäiset muodollisuudet näissä asioissa olen siirtänyt syrjään.

Ostaja: Mutta mitenkä kauniit nuorukaiset menestyvät sinun tasavallassasi?

Sokrates: Niillä palkitaan ansiot. Ken jonkin jalon ja suuren urotyön on tehnyt, hän saa palkinnoksi suukosen kauniilta pojalta.

Ostaja: No onpa mokomakin palkinto! — Nyt vain sananen sinun filosofiastasi! Mikä on oikeastaan sen ydinkohta?

Sokrates: Idea eli olioitten alkumuoto. Sillä kaikesta, minkä näet, taivaasta, maasta, merestä ja kaikesta, mikä siinä on, on olemassa alkumuotoja ulkopuolella maailmaa.

Ostaja: Missä ne siis sijaitsevat?

Sokrates: Ei missään, sillä jos ne jossain olisivat, ei niitä ollenkaan olisi olemassakaan.

Ostaja: Onhan se omituista, etten näitä alkumuotoja voi nähdä.

Sokrates: Sehän on aivan luonnollista; sinun sielusi silmät ovat sokeat. Minä taas näen ne varsin hyvin; näen itseni ja sinut, sanalla sanoen, näen kaikki kaksinkertaisesti, sekä ruumiillisesti että henkisesti.

Ostaja: Tuo mies on ostettava, joka niin tarkkasilmäinen on ja viisas. (Hermekselle.) Mitä hänestä tahdot?

Hermes: Kahdesta talentista sen saat.

Ostaja: Ostan kuin ostankin; maksusta pidän kyllä myöhemmin huolen.

Hermes: Mikä on sinun nimesi?

Sokrates: Dio Syrakusasta.

Hermes: Ota hänet ja lykkyä tykö! — Nyt on sinun vuorosi, epikurealainen! Kellä on halua ostaa tuo? Hän on tosin tuon naurajan ja tuon juomaveikon oppilas, joita me äsken turhaan kaupittelimme; mutta tällä on se etu, että hän on hieman niinkuin vieläkin jumalattomampi

kuin opettajansa; muuten hyvänluontoinen poikanen ja ensiluokan herkuttelija.

Ostaja: Paljoko se maksaa?

Hermes: Kaksi miinaa.

Ostaja: 'Tuoss' on. Mutta minun täytynee saada tietää, mikä oikeastaan hänen himoruokansa on?

Hermes: Kaikki mikä makealle maistuu ja hunajalle, varsinkin kuivatut viikunat.

Ostaja: Hyvä on, minä ostan; minä syötän häntä viikunoilla, että halu lähtee.

Zeus: Huuda toinen — tuo putipuhdas, mariseva stoalainen.

Hermes: Hyvä! Huomaan, että monet häntä haluavat ja vain häntä odottelevat. Tässä, hyvät herrat, minä tarjoan itse hyveen — miehen, jossa ei ole mitään moitetta. Kellä on halua kaikki yksin tietää?

Ostaja: Mitä sillä tarkoitat?

Hermes: Sillä tahdon sanoa, että tämä mies tässä on yksin viisas, yksin kaunis, yksin oikeutta pitävä, yksin urhoollinen, kuningas, puhuja, lainlaatija, lyhyesti, kaikkea mitä olla voi.

Ostaja: Suokaa anteeksi, siis myöskin yksin kokki, ainoa seppä, salvumies j.n.e.

Hermes: Niin arvattavasti.

Ostaja: Halloo! Tule lähemmäksi, hyvä ystävä! Minulla on halu sinut ostaa; sano minulle, eikö sinusta ole tuskallista joutua myytäväksi ja muuttua orjaksi?

Krysippos: Ei millään tavalla; sillä sellaiset seikat eivät kuulu meihin, ja mitkä eivät meihin kuulu, ne ovat yhden-tekeviä.

Ostaja: En ymmärrä sinua. Mutta mitä muuta sinä tiedät?

Krysippos: Minä osaan tehdä sutkauksia, joilla tugin vastaväittäjäni suut aivan kuin munalukolla. Nämä

taidetempot, ystäväiseni, ovat ne maailman kuulut »Päätelmät».

Ostaja: Jumalan tähden, ne mahtanevat olla hirmuisia temppuja.

Krysippos: Heti saat kuulla yhden kokeeksi. Onko sinulla poikaa?

Ostaja: On kyllä.

Krysippos: Olettakaamme, että krokodiili on siepannut pojan, kun tämä leikkitteli Niilin rannoilla, ja lupaa antaa saaliinsa takaisin, jos voit arvata, onko hän halukas antamaan pojan takaisin vaiko ei: mitä sinä siihen vastaisit?

Ostaja: Se on vaikea kysymys! Pelkään, etten saisi poikaani takaisin, vastaisinpa niin tai näin. Taivaan tähden, vastaa sinä minun puolestani ja pelasta poikani, ennenkuin krokodiili sen syö.

Krysippos: No elähän nyt ole huolissasi; minä opetan sinulle vielä paljon ihmeellisempiä asioita.

Ostaja: No mitä esimerkiksi?

Krysippos: Minä teen sinut noloksi ja pakotan sinut vaikenemaan ja aikaansaamaan kauhean hävityksen sinun aivoissasi; niin, ja mikä vielä pahempi on, minä tuossa tuokiossa muutan sinut kiveksi.

Ostaja: Kiveksikö?

Krysippos: Tässä seuraa todistus. Kivihän on esine, eikö totta?

Ostaja: Tietysti.

Krysippos: Elävä olento on myöskin esine?

Ostaja: Niin.

Krysippos: Sinä olet myöskin elävä olento?

Ostaja: Niin luulisin.

Krysippos: Siis sinä olet kivi — koskas olet esine.

Ostaja: Ei totta toisen kerran. Mutta etkös tahtoisit olla niin ystävällinen, että taikasi peruuttaisit ja tekisit minusta taas ihmisen.

Krysippos: No sehän ei ole vaikea asia. Vastaa siis minulle: onko jokainen esine elävä olento?

Ostaja: Ei.

Krysippos: Onko kivi elävä olento?

Ostaja: Ei.

Krysippos: Mutta sinä olet esine.

Ostaja: Niin.

Krysippos: Ja elävä olento, vaikka oletkin esine?

Ostaja: Arvattavasti.

Krysippos: Siis et ole kivi — koska sinä olet elävä esine.

Ostaja: Kiitoksia paljon. Olipa jo aikakin; minä jo tunsin, kuinka jalkani rupesivat jäykistymään ja kovenemaan. Hyvä. Minä tahdon sinut ostaa. (Hermekselle,) Mitä hänestä maksetaan?

Hermes: Kakstoista miinaa.

Ostaja: 'Täss' on rahat.

Zeus: Antaa mennä vain. — Huuda uusi esille!

Hermes: Kuuleppas, kaunis peripateetikko, astu esille! — Hyvät herrat, ostakaa tämä! Sillä on älyä! Hän tietää kaikki, sanalla sanoen kaikki ilman poikkeusta.

Ostaja: Mikä on hänen laatunsa?

Hermes: Hän on tyyni mies, joka aina tietää, mikä sopii, joka ei koskaan liiaksi eikä liian vähän tee, lyhyesti, joka ymmärtää elää, ja mikä parasta on, hän on kaksinkertainen.

Ostaja: Mitenkä se on ymmärrettävä?

Hermes: Se on, hän on toinen mies ulkoapäin, toinen sisältä. Kun siis hänet ostat, pane merkille, että tämä on eksoteerinen puoli, tämä toinen taas esoteerinen puoli.

Ostaja: Mitkä ovat hänen pääasiallisimmat perustotuutensa?

Hermes: Hän väittää, että on kolmenlaisia ominaisuuksia; ensimmäisillä on sijansa sielussa, toisilla ruumiissa ja kolmansilla ulkomaailmassa.

Ostaja: No tämähän on ihmisjärkeä. Mitä hän maksaa?

Hermes: Kaksikymmentä miinaa.

Ostaja: Sinä on liian paljon.

Hermes: Ei suinkaan liiaksi, rakas ystäväni; meillä on syytä luulla, että hän on vähän ennättänyt koota kirstun pohjalle; varmasti et tee huonoja kauppoja. Sitäpaitsi hän voi sinulle heti paikalla sanoa, kuinka kauan itikka elää, kuinka syvälle auringon säteet tunkeutuvat mereen, ja minkälainen sielu ostereilla on?

Ostaja: Se mahtaa todellakin olla rikkiviisas mies.

Hermes: Mitäs sitte sanot, kun kuulet vielä paljon hienompia asioita hänen suustaan, kuin esim., mitä hän siemenestä ja sikiämisestä sanoo, ja miten sikiö äidin-kohdussa kehittyy, ja että ihminen on naurava eläin, mutta aasi taas ei ole naurava, ei huoneita rakentava eikä purjehtiva eläin.

Ostaja: Nämähän ovat todellakin tärkeitä ja ylentäviä tieteitä! Hänestä todellakin kannattaa maksaa 20 miinaa.

Hermes: Olkoon niin. — Kuka on vielä jäljellä? — Ahaa! Pyrrias, epäilijä. — Esille! Meidän pitää päästä sinusta äkkiä irti; rahvas on jo lähtenyt kotiaan, kukapa tietää, eikö jäljelle jääneitten joukossa olisi joku, joka sinut haluaisi ostaa. — Hei, herrani! Tahtooko joku vielä ostaa tämän pois meiltä?

Ostaja: Ehkäpä minä. Mutta sanohan ensin, mitä sinä tiedät?

Pyrrias: En mitään.

Ostaja: Mitä sillä meinaat?

Pyrrias: Etten tiedä, onko ylimalkaan mitään olemassa.

Ostaja: Siis emme mekään ole tässä?

Pyrrias: En sitä ainakaan minä tiedä.

Ostaja: Sinä et siis tiedä, oletko sinäkään olemassa?

Pyrrias: Sitä minä kaikkein vähimmin tiedän.

Ostaja: Mutta sehän on oikein kärjistynyttä tietämättömyyttä! Mitä teet tuolla vaa'alla.

Pyrrias: Tällä minä punnitsen kaikki asiat puoleen ja

toiseen, niin tarkasti kuin vain voin, ja kun huomaan, että vaaka on tasassa, en tiedä kummassako kupissa totuus sijaitsee.

Ostaja: Mutta mitä jokapäiväisiin tehtäviin tulee, kai sinä niitä osaat hoitaa?

Pyrrias: Kaikkia osaan, mutta en paennutta kiinni ottaa.

Ostaja: Ja miksikä et?

Pyrrias: Koska en saa sitä käsiini.

Ostaja: Se on luonnollista; sinä tunnut todellakin olevan hidas ja kömpelö olento. Mutta mikä on oleellista sinun filosofiassasi?

Pyrrias: Tietämättömyys ja näkemättömyys ja kuulemattomuus.

Ostaja: Sinä olet siis myöskin sokea ja kuuro.

Pyrrias: Niin ja arvostelukyvytön, tunteeton, sanalla sanoen, en parempi kuin onkiliero.

Ostaja: Minunpa tekee mieleni sinut ostaa. Paljonko pitää?

Hermes: Attilaisella miinalla sen saat.

Ostaja: Tässä on! — No mitäs tuumaat, ystäväni, olenko sinut ostanut?

Pyrrias: Se ei ole todistettu.

Ostaja: Ohoh, se on vallan päätetty asia. Olen kovan rahan sinusta maksanut.

Pyrrias: Minä pidätyn arvostelusta, kunnes olen asiaa tarkemmin punninnut.

Ostaja: Seuraahan vain minua, niinkuin orjau velvollisuus on.

Pyrrias: Kuka tietää, oletko totuuden perillä?

Ostaja: Mylly, johon aion sinut heti viedä, on sangen tuntuvalta tavalla selvittävä, että minä olen sinun herrasi.

Pyrrias: Minä muodostan mielipiteeni myöhemmin.

Ostaja: Minä luulen kyllin selvästi selittäneeni tämän seikan.

Hermes: Herkiä jo vastustelemasta ja seuraa ostajaasi.
— Teitä taas, hyvät herrat, pyydämme uudelleen huomenna saapumaan, jolloin tarjotaan myytäviksi oppimattomia käsityöläisiä ja talonpoikia.

Kalastaja eli jälleen ylösnousseet filosofit.

Lukianos oli arvattavasti sen herjauksen takia, jonka hän oli kohdistanut Kreikan kuuluisiin filosofiin, saanut niin ankaraa paheksumista osakseen, että hänen täytyi jollakin tavalla selittää tekoansa ja pyrkiä luikertelemaan syytöksistä vapaaksi. Voi arvata, minkä myräkän tällainen ennenkuulumaton avousisuus aikaansai, jos ajattelemme, mikä melu ja vihanpuuska syntyisi, jos joku ryhtyisi meidän suuria miehiämme parjaamaan. Jos esimerkiksi Runebergista väitettäisiin, että hän oli vain juopporetku, Aleksis Kivistä, että hän oli syntinen, saastainen lurjus ja Mechelinistä, että hän oli keikarimainen, valtiolinen suunpieksäjä, ei sellainen herjaaja enää kelpaisi kunniallisten ihmisten seuraan. Mutta aivan erinomaisen sukkelasti Lukianos suoriutui tukalasta tilastaan. Hän antaa loukattujen filosofien nousta ylös Hadeksesta kurittamaan häntä. Hän näiden hirmustuneiden vainajien edessä puolustautuu sillä verukkeella, ettei hän suinkaan ollut tarkoittanut suuria vainajia, vaan heidän kelvottomia, tekopyhiä seuraajiansa. Hän näyttää lopuksi, minkälaisia hänen aikansa filosofit ovat, paneamalla toimeen kalastuksen kultakolikoilla. Akropolis-vuorelta hän kalastelee ja saa onkeensa milloin minkin filosofisen lahkon edustajan, joka rahanahneena on tarrannut kiinni kultasyöttiin. Kun filosofi-vainajat näkevät, minkälaisia heidän jälkeentulleet uskonveljensä ovat, kauhistuvat he, tekevät sovinnon Lukianoksen kanssa ja myöntävät, että hänellä on ollut täysi oikeus parjata tällaisia saastaisia olentoja.

Koska tämä muuten erittäin taidokkaasti seipitetty kirjoitus sisältää niin paljon sellaisia kohtia, jotka kuuluvat kreikkalaisen

filosofian syntyihin syviin ja ovat siis suurelle yleisölle vieraita, otan tähän vain otteita tästä nerokkaasta dialogista.

Filosofi-vainajat olivat jättäneet manalan ja kokoontuneet Atenaan neuvottelemaan. Lukianos oli syytettynä läsnä. Sokrates aloittaa hirmustuneena:

Sokrates: Heittäkää! heittäkää! Paukuttakaa tuota häpeämätöntä nulikkaa kivillä vasten kalloa! Ottakaa multakokkareita ja padan palasia avuksi. Iskekää patukoillanne konnaa, elkääkää laskeko pakoon! Mitä sinä siinä kuhnit, Plato? Liiku nopeasti, Krysippos! Iske, iske! Tuohan on meidän yhteinen vihamiehemme, eikä hän ole yhtäkään meistä säästänyt. Ja sinä, Diogenes, ei sulla ole koskaan ollut parempaa tilaisuutta käyttää leijonanuijaasi kuin nyt. Ei yhtään armoa! Tuo herjasuu saakoon nyt kerrankin ansaitun palkkansa! — Mitä? Mitä tämä on? Aristippos ja Epikuros? Oletteko te jo väsyneet? Ei sellainen kelpaa! Reippaasti, Aristoteles! — Ah, hyvä, hyvä! Peto on vangittu. — Jopas meillä on käsissämme tuo konnamainen rakki. Kohta saat tuntea, mitä miehiä ne ovat, joita olet haukkunut. Mitä me nyt aluksi hänelle teemme? Meidän täytyy keksiä jokin kompliseerattu kuolemantapa, jotta kaikki saavat hyvitystä; sillä hän on ansainnut seitsemänkertaisen kuoleman jokaisen meidän kädestä.

Ensimmäinen filosofi: Minun mielestäni hän on ristinnaulittava.

Toinen filosofi: Niin, kunhan ensin olemme hänet lopen pieksäneet.

Kolmas filosofi: Ensin pistäkäämme häneltä silmät puhki.

Neljäs filosofi: Ei, kielihän siltä ensin on leikattava suusta, kieli, jolla hän on syntiä tehnyt.*

Lukianos: O, ei niin, säälikää minua, rukoilin teitä jumalan nimessä. Jos minun nyt täytyy kuolla, niin sano-kaa edes, minkä anteeksiantamattoman rikoksen minä teitä kohtaan olen tehnyt, kun olette noin julmistuneita.

Plato: Mitä? Vieläkö sinä kysyt, mitä ilkeyttä sinä olet tehnyt? Kysy itseltäsi ja sinun omilta surkean kuuluisilta kirjoituksiltasi, joissa et ainoastaan meitä vaan myöskin ylimalkaan filosofiaa olet herjannut ja rääkännyt, niin, vieläpä olet julennut viisaita ja vapaita miehiä myyskennellä julkisella huutokaupalla. Täydellä oikeudella olemme sinulle suuttuneet, niin että me kaikki, Krysippos tässä ja Epikuros ja minä ja Aristoteles tuolla ja vaitelias Pytagoras ja Diogenes ja kaikki muut, joita sinä kirjoisiasi olet solvannut, olemme lyhyeksi ajaksi rukoilleet ja hankkineet loman Hadeksesta ja olemme tulleet sinulle kostamaan.

Lukianos: Minä taas voin hengittää! Varmasti annatte minun elää, kun ensin opitte paremmin kuin tähän asti tuntemaan minun käsityksiäni teistä. Heittäkää siis kivenne pois, — tai ei, pitääkö ne vain, käyttääksenne niitä sellaisille, jotka niitä todellakin ansaitsevat.

Plato: Turhia tempuillemisia! Sinun täytyy tänään kuolla ja sillä hyvä.

Lukianos: Mutta missä ja milloinka minä koskaan olen teitä rääkännyt? Minä, joka koko elinaikani olen ollut filosofian ihailija, minä, joka teidät aina olen taivaaseen saakka kohottanut ja teidän jälkeenne jättämistä kirjoituksistanne suloisimman ajankulun hankkinut? Ja keltäpä, jollen juuri teiltä, olisin saanut kaiken sen, mitä olen kirjoittanut? Eivätkö ne ole juuri teidän kukkasianne, joista minä niinkuin mehiläiset imaisen suloisimmat nesteet, joita sitte tarjoilen aikalaisilleni? Kun he sitten minulle osoittavat suosiotaan, eivät teidän ansionne siinä unohdu. He tuntevat jokaisen kukan ja tietävät vallan hyvin, mistä, keltä ja millä tavalla minä olen ne koonnut; ja kun he kehuvat sitä ahkeruutta ja sitä makua, millä minä olen ne valinnut ja yhteensovittanut, niin tämä lopullisestikin kohdistuu teidän rikkaisiin puutarhoihinne ja teihin, jotka olette kasvattaneet niin monenmoisia muotokauniita

ja värikkaita kukkia niiden poimia, jotka niistä sitten valikoiden sitovat vauvoja ja seppeleitä niin, ettei mikään siinä epämiellyttävällä tavalla pistä silmään. Kuinka minä voisin hyväntekijöistäni pahaa puhua, joka teiltä niin paljon hyvää olen saanut ja joka saan teitä kiittää kaikesta siitä vähäisestä maineesta, minkä minä maailmassa olen saavuttanut.

Plato: Eläpäs luule, hieno herraseni, loihtivasi tuollaisella puhujatempulla virvatulia silmiemme eteen! Mitä tässä nyt latelet, sen tekosi kumoavat, ja sinun röyhkeytesi joutuu vielä inhoittavampaan valoon sillä, että väität meiltä lainanneesi ne nuolet, joilla olet ammuskellut muka hyväntekijöitäsi ja käyttänyt niitä vain solvaamisen tarkoituksiin. Tämäkö on kiitos siitä, että olemme puutarhamme avanneet sinulle selkiseljälleen, emmekä ole kieltäneet sinulta poimia, mitä ikinä olet halunnut, ja olemme antaneet sinun täysin sylyyksin niitä pois viedä. Jo tämä yksistään on kylliksi todistus sinun kuolemantuomioosi.

Lukianos: Katsokaapas, miten te lainaatte vain vihalle korvanne, ja suljette ne kaikelta oikeudelta ja kohtuudelta. Enpä minä koskaan olisi uskonut, että niin epäjalot intohimot voisivat saada jalansijaa sellaisissa henkilöissä kuin Plato, Krysippos ja Aristoteles. Mutta eikö totta, arvoisat herrat, ilman tutkimusta ja ilman päätöstä ja oikeutta ette voi minulta henkeä ottaa. Sillä luulisin, että teidänkään tasavallassanne ei kaikkia asioita ratkaista vain väkivallalla ja umpimähkään, vaan että riitaisuudet ratkaistaan oikeuksissa, joissa molemmat puolet, syytetty ja syyttäjä, saavat tuoda esille perustuksiaan ja vastaväitteitään. Valitkaa tuomari ja tuokaa kaikki, tai joku teistä, esille syytöksenne, niin olen minä valmis puolustautumaan. Jos silloin ilmenee, että minä olen rikkonut, niin olen valmis kärsimään rangaistuksen; te taas pääsette siitä syytöksestä, että olette minua kohtaan käyttäneet väkivaltaa. Jos taas minä pääsen syytöksestä vapaaksi, niin voitte

kääntää vihanne niitä kohtaan, jotka ovat teitä pettäneet ja usuttaneet teitä minun päälleni.

Plato: Mitäs nyt teemme, Pythagoras ja Sokrates? Enpä näe syytä olla suostumatta hänen pyyntöönsä saada vedota oikeuden istuimeen, kun hän kerran niin kiihkeästi sitä vaatii.

Sokrates: No menkäämme sitten oikeuteen, ottakaamme itse Filosofia tuomariksi ja kuunnelkaamme, mitä Lukianoksella on puolustukseksaan sanottavaa. Sillä kyllähän niinkin on, ettei saa tuomita ketään häntä kuulematta; sellainen tapa on ainoastaan moukkamaisilla henkilöillä, jotka aina pyrkivät suoriutumaan nyrkkivoimalla riitaisuuksistaan ja antavat intohimoilleen täyden vallan. Sellainen taas ei sovi meidän kaltaisille miehille. Mehän antaisimme tälle solvaajalle voitettun pelin, jos me hänet kivitämme, ennenkuin hän on saanut puolustaa itseään. Tällainen taas ei mitenkään sopisi meidän kehitun totuudenrakkautemme kanssa yhteen; ja mitäpä me vastaisimme minun syyttäjälleni ja silloisille tuomareilleni, Anytokselle ja Melitokselle (Sokrates tuomittiin kuolemaan uusien jumalien palvomisen ja nuorison turmelemisen takia ja hänen tuomariensa nimet olivat juuri yllämainitut), jos he sinkauttaisivat meille vasten kasvojamme syytöksen tällaisesta oikeuden vastaisesta ja hätäisestä tuomintatavasta.

*

Vihdoin suostuivat vainajat kääntymään tuomarin puoleen. Päätettiin pyytää itse Filosofia riidan ratkaisijaksi. Tosin Lukianos väitti, että hän ikänsä oli sitä oikeaa Filosofiaa hakenut, mutta ei mistään millään ilveellä löytänyt. Mutta kuinka olikaan, niin samassa nähtiin Filosofian astelevan riitelevää ryhmää kohti seurassaan muutamia kovin arvokkaan näköisiä naisia. Filosofia esitteli seuralaisensa; ne olivat Neiti Urhoollisuus, Neiti Itsensähillitseminen, Neiti Oikeus, Neiti

Oppineisuus ja viimeisenä maalaamattomin kasvoin Neiti Totuus. Tämä viimeainittu oli sängen vaikeasti havaittavissa, hän oli alasti ja hävisi aina tuon tuostakin silmistä. Pyydettiin, että Neiditkin saisivat ottaa osaa oikeudenkäyntiin. Varsinkin Lukianos tahtoi Neiti Totuutta jäämään, sillä hän halusi häntä asianajajakseen.

Ruvettiin sitten oikeutta istumaan. Heräsi kysymys siitä, kuka yleiseksi syyttäjäksi. Ehdotettiin Platoa ja Krysipposta, mutta molemmat kieltäytyivät. Lopuksi suostui toimeen Diogenes, kyynikko, jonka Lukianos oli huutokaupassa myynyt 50 penniin. Lukianokselta kysyi tuomari ensin hänen nimeään. Lukianos vastasi: Suorasuu, Totuudenrakkauden poika, Voitontoivojan lapsenlapsi.

— Sinun isänmaasi?

— Syyria, Eufraatin rannalla. Mutta mitä tämä kuuluu asiaan? Onhan täällä minun vastustajienikin joukossa sellaisia, jotka ovat barbaarista alkujuurta niinkuin minäkin, siinähan on kylliksi, ettei minun kasvatukseni ja minun tapani ole kotoisin barbaarimaista (Diogenes itse oli kotoisin Vähästä-Aasiasta, Aristoteles Makedoniasta, Krysippos Kilikiasta). Ei kai sinun mielestäsi murteellinen puhetapa haittaa, kunhan vain ajatukset ovat oikeita ja täsmällisiä. Diogenekselle annettiin evästyksiksi, että hän puhuisi kaikkien puolesta eikä vain oman lahkonsa nimessä.

Diogenes alkoi:

Diogenes: Mitä miehiä me eläissämme olimme, oi Filosofia, sitä ei kukaan tiedä paremmin kuin sinä. En itsestäni tahdo mitään virkkaa, mutta kellepä ei olisi tunnettua, miten paljon hyvää täällä läsnäolevat Pytagoras, Plato ja Aristoteles ja monet muut ovat saaneet aikaan? Rajoitun vain siihen, että tuon esille, miten tuo rutilurjus ansioistamme huolimatta on meitä rääkännyt. Tuo ihminen, saavutettuaan jonkunlaisen maineen asianajajana, jätti kaikki käräjäsalit ja maineensa ja antautui notkealla ja voimakkaalla puhetaidollaan meitä herjaamaan. Siitä

ajasta saakka me olemme aina hänen hampaissaan. Hän julkijulistaa meidät silmäkääntäjiksi ja petkuttajiksi ja yrittää kaikin voimin saada meidät roskejoukon naurun ja pilkan alaisiksi. Niin kauas tuo rietas menee, että hän koettaa itse sinua, oi Filosofia, saada kansan kesken vihatuksi kuvaten kaikkea filosofiaa lörpötykseksi ja lastenleikiksi sekä kääntämällä kaikkein totisimmat ja tärkeimmät asiat virnistyksillään pelkäksi loruksi, joka hänelle hankkii kuulijain suosion ja kättentaputuksia, mutta meille häpeää ja pilkkaa. Sillä se on nyt kerta kaikkiaan roskejoukon tapa; se ei mitään niin mielellään kuuntele kuin herjauksia ja pilkkaa, vaikkapa olisi kysymyksessä kaikkein kunnioitettavimmatkin asiat; aivan niinkuin jo vanhimpina aikoina rahvaalla oli suuri ilonsa, kun Aristofanes asetti meidän kunnioitettavan Sokrateksemme näyttämölle ja mauttonissa ilvenäytöksissään jätti hänet kansanjoukon naurun alaiseksi. Tuo tuossa taas on ottanut oikein ammatikseen haukkumisen ja käyttää kaiken sukkeluutensa meidän suurimpien miestemme herjaamiseen; ja niinpian kuin hän taas on saanut valmiiksi paksun kirjan, kutsuu hän kokoon kaupungin etevimmät henkilöt karatakseen kirkkaalla äänellään Platon, Pythagoraksen, Aristoteleksen, Krysippoksen ja minun kimppuuni. Mutta inhoittavinta kaikesta sentään on, että hän verhoutuu sinun nimesi suojaan, oi Filosofia, ja käyttää dialogia, meidän vanhaa kirjoitustapaamme, aseenaan. On siis kohtuullista, että hän, tuo paha mies, saa kaikista konnahtöistään ansaitun palkkansa. Sillä mitäpä hän voisi puolustukseksien tuoda esille, kun niin monta todistajaa on olemassa, jotka voivat todeta, miten hän kaikkein pyhimmistäkin asioista on lasketellut rienaa. Mutta tälle kuulijajoukollekin voi olla hyödyllistä nähdä, kuinka tällainen irvistelijä kostetaan, jotta ei tulevaisuudessa kukaan uskalla nousta filosofiaa halveksimaan. Sillä jos me tällaisista solvauksista emme pahene ja tämmöisiä karkeitä loukkauk-

sia siedämme, voidaan meitä todellakin syyttää miehuuttomuudesta ja pässimäisestä yksinkertaisuudesta. Tai kuka voi sietää, että tuo lurjus vie meidät markkinapaikalle ja antaa vasaramiehen meidät tarjota huutokaupassa ostettaviksi ja, mikäli olemme kuulleet, on myynyt muutamat jokseenkin korkeihin hintoihin, toiset taas vain attilaiseen miinaan, mutta minut, konna, viiteenkymmeneen penniin läsnäolijoiden suurimmaksi riemuksi. Tämä se meidät on katkeroina nostattanut manalasta; ja nyt rukoilemme me sinulta sellaista kosta, joka on tuollaisen hävyttömän pahoinpitelyn veroinen.

Ylösnousseet vainajat: Hyvä, Diogenes! Sinä olet hyvin hoitanut yhteistä asiaamme ja sanonut kaikki, mikä sanottava oli.

Filosofia: Heretkää kehumasta, ennenkuin Lukianos on saanut sanoa sanottavansa. — Kiiruhda, Lukianos! Hetket rientävät.

Lukianos: Diogenes ei ole sanonut kaikkea, mitä hän voisi sanoa, enkä minä käsitä, miksi hän kaikkein enimmät ja tärkeimmät on jättänyt pois. Olkoon se minusta kaukana, että minä mitään kieltäisin tai ajattelisin minikäänlaista puolustusta, päinvastoin olen päättänyt kaikki vastustajani syytökset hyväksyä. Siitä saat sinä, oi Filosofia, nähdä, mitä väkeä minä todellisuudessa olen kauptellut ja keitä minä olen kuvannut kerskujoiksi ja silmäkääntäjiksi. Ennenkuin sentään pääasiaan käyn käsiksi, olen pakotettuna hieman koskettelemaan omaa elämäker-taani. — En ollut kauankaan virallisen asianajajan virkaa hoitanut, kun jo pääsin siihen kokemukseen, että petos, valhe, hävytön häikäilemättömyys, häpäisy, juoru ja tuhannet sellaiset rumat seikat kuuluvat tähän ammattiin. Minä siis tempauduin siitä elinkeinosta irti, ja hurmaantuneena kaikkeen siihen jaloon ja kauniiseen, mikä sinusta, Filosofia, säteilee, päätin loput elinvuosistani viettää sinun siipiesi suojassa, niinkuin se, joka myrskystä ja aallokosta pujahtaa

tyyneen satamaan. Mutta kun minä näin, miten monet kehnot miehet eivät suinkaan rakkaudesta filosofiaan, vaan kaikenlaisista muista syistä, luullen sillä saavuttavansa arvonantoa ja kunnioitusta, antautuivat todellisia filosofeja matkimaan, kasvattamalla pukinpartaa, kävelemällä kuin oppineet ainakin ja pukeutumalla heidän tapaansa, en voinut enää pidättää vihastumistani, sillä kaikessa he olivat teidän vastakohtianne ja saastuttivat teidän elämänoppinne arvoa. Tätä kaikkea en näin ollen voinut sietää kauemmin; riisuin naamarin heidän kasvoiltaan ja näytin miten vähän heillä oli yhteistä teidän kanssanne; ja kiitokseksi tästä olette minut tänne oikeuden eteen retuuttaneet. Tämähän on vallan epäoikeutettua. Muuten, voiko järjettömämpää ajatella kuin että nuo miehet, jotka suurimmaksi osaksi ahkeruudella pyrkivät teidän ajatuksienne ja oppienne perille, kumminkin viettävät ihan päinvastaista elämää. Kaikki, mitä he esimerkiksi rikkauden ja kunnian halveksumisesta saarnaavat, ja että se ei ole hyvä, mikä ei ole oikeaa, ja että täytyy taltuttaa intohimoja ja kiihtymistä, ja ettei saa kumarrella ylhäisiä ja rikkaita herroja, vaan kohdella kaikkia samalla tavalla, kaikki tämähän on vallan mainiota, viisasta ja ylistettävää. Mutta tätä kaikkea he vain saarnaavat — palkan takia, he imarrella kumartelevat rikkaita, isooivat ja janoovat kultaa, ovat kiukkuisempia kuin pienet rakit, pelkurimaisempia kuin jänikset, tungettelevampia kuin apinat, irstaampia kuin aasit, näpisteleväisempiä kuin kissat, riidanhaluisempia ja toraisempia kuin suokukot. Onko ihmettä, että heitä halveksitaan, kun he joka hetki joutuvat toistensa kanssa tukkanuottasille, toisiaan rikkaitten ovilla töykkivät pois edestään, jokaisissa kemuissa tahtovat olla mukana, ja kun he kesteissä ovat, käyttäytyvät kuin hävyttömimmät kuokkavieraat, juovat itsensä pahka humalaan, pelkäävät että toinen aina saa enemmän kuin he, viinit juotuaan alkavat ikävällä

ja tökeröllä tavalla viisastella ja pikarin toisensa perästä tyhjentävät, vaikka eivät viiniä siedä. Tietysti maallikot naureskelevat tällaista käyttäytymistä, ja filosofia joutuu heidän kesken halveksituksi, kun sillä on mokomia helmalapsia.

Jos tuollainen filosofi jotakin teiltä tahtoo saada, niin alkaa hän pitkän saarnan siitä, miten kaikilla ihmisillä omaisuus pitäisi olla yhteistä, miten rikkaus on maailman kaikkein jonninjoutavin asia, miten kulta ja hopea on samassa arvossa kuin meren rannan kivisirpaleet; mutta jos joku avuntarpeessa oleva vanha toveri ja monivuotinen ystävä tulee ja puhelee hädästään tälle mainiolle miehelle ja pyytää häneltä vähän apua, silloin hän suu auki kuuntelee, ei ole niinä miehinäänkään, on unohtanut kaiken filosofiansa ja peruuttaa kaikki omat mielipiteensä; kaikki heidän kauniit lausuntonsa ystävydestä, hyveestä ja siveellisestä kauniista ovat silmänräpäyksessä kuin pois puhalletut ja lentäneet jumala ties mihin; sillä toden totta, opit olivatkin vain onttoja sanoja, joilla he oppitunneiltaan leikkittelivät kuin lelupalloilla.

Mutta jos näille herroille näyttää edes markkasen, niin rauha on rikottu, kaikki on riitaa ja kapinaa, kirjat opeuksineen unohtuneet, hyve lentänyt tiehensä. Silloin käyttäytyvät he kuin koirat, joille luunikama on heitetty; he kavahtavat pystyyn, pureskelevat toisiaan suurimmalla raivolla ja haukuskelevat sitä, joka on nikamoineen päässyt livistämään tiehensä. Kerrotaan erään egyptiläisen kuninkaan kerran leikillään opettaneen apinansa tanssiin sotatanssia. Apinat, jotka helposti oppivat matkimaan ihmisten tapoja, oppivatkin tämän taidon niin hyvin, että ne voivat purppurapuvussa ja naamarit kasvoillaan esiintyä julkisella näyttämöllä. Kun ne nyt kaikkien katselijain suurimmaksi ihastukseksi tanssivat uljasta tanssiaan, juolahti muutaman vekkulin mieleen heittää kourallinen pähkinöitä lavalle. Samassa oli tanssi unohtunut,

apinoista tuli taas sotasankarien asemesta apinat, joita ne todellisuudessa olivatkin, ne tappelivat ja purivat toisiaan pähkinöitten takia, ja muutamissa silmänräpäyksissä olivat naamarit hävinneet jalkoihin, sotisovat olivat siekaleina, ja tanssista tuli äkkiä loppu katselijain täyttä ääntä nauraessa.

Tämä on muutamain sanoin meidän jälkifilosofiemme historia. Ja ainoastaan näistä herroista olen pahoja puhunut ja niitä tulen vastakin haukuskelemaan niinkauan kuin elän. Että minä taas teistä ja teidän tapaisistanne (sillä vielä nytkin elää filosofejia, jotka ovat tieteelle uskollisia ja elävät korkeitten oppiensä mukaan), että teistä ja näistä jotakin sopimatonta ja halventavaa puhuisin, sellaiseen höperyyteen en luule koskaan vajoovani. Ja mitäpä minulla olisi teistä sanottavaa? Mistä löytäisin mitään teidän elämässänne moitittavaa? Että tätä hävytöntä ja jumalten vihaamaa sakkia taas vihaan, siinä luulen tekevänäi vallan oikein. Vai olisiko mahdollista, että sinä Plato, sinä oi Pytagoras, tai te Aristoteles ja Krysippos, tahtoisitte tunnustaa minkäänlaista sukulaisuutta tai perhesuhteita tuollaisen joukon kanssa? Vai tahtoisitteko te tunnustaa nuo miehet teidän veroisiksenne vain sen tähden, että he kantavat partaa ja ovat mieltävinään ja mulkoilevat synkkinä eteensä. Antaisiin asiain mennä menojaan, jos heidän ilveilynsä tapahtuisi edes jotakuinkin säädyllyisesti ja sukkelasti. Mutta paremmin korppikotka voi esiintyä satakielenä kuin nuo ihmiset filosofeina.

Tässä on mitä puolustuksekseni minulla on sanottavaa. Ja nyt, Neiti Totuus, vetoan sinun tuomioosi, onko tämä kaikki totta?

Totuus: Minä puolestani olen sinun puheesi aikana ollut aivan ihmetyksissäni, niin totta on kaikki ollut, mitä olet kertonut. Vaikka et ole ketään nimeltä maininnut, olen kaikki tuntenut, joista olet puhunut. Lyhyesti, sinä olet

nämä ihmiset niin elävästi maalannut esille, aivan kuin he tuossa edessämme istuisivat.

Filosofia: Myöskin minä olen heidän puolestaan hävennyt. (Ylösnousseille:) Entä te, mitä sanotte tästä?

Ylösnousseet: Ei mitään muuta, kuin että hän on syytöksestä vapautettava ja julkisesti meidän ystäväksemme ja hyvän tekijäksemme julistettava. Annetaan hänen yhä edelleenkin toivotella ja tuo sakki asettaa nähtäväksi lavalla niin usein ja millä tavalla hän vain haluaa.

Diogenes: Minäkin, oi Filosofia, olen aivan hänen mieltään; peruutan syytökseni, tunnustan hänet kelpo mieheksi ja teen hänestä hyvän ystäväni.

Filosofia: No niin, Lukianos, me vapautamme sinut syytöksestä; sinä olet kaikilla äänillä voittanut, ja lisäksi me julistamme sinut omaksi miehekksemme.

*

Lukianos oli siis voittanut riita-asian. Mutta siihen ei vielä tyydytty. Tahdottiin nähdä myöskin joitakin näistä sen ajan filosofiista.

Ensin huudettiin esille kaikki filosofit Atenasta. Mutta harva saapui. Se ei siis vedellyt. Lukianos esitti, että luvattaisiin antaa kaikille rahaa ja ruokaa, jotka saapuisivat. Päätettiin myöskin heittää onkia, täkyinä kultarahoja, alas Arkropolis-vuorelta. Nyt saapuivat kaikkien lahkojen edustajat. Kun vanhat Hadeksesta ylösnousseet filosofit näkivät jälkeläisensä, kauhistuivat he, nolasivat nämä jälkeläisensä heidän huonon moraalinsa takia. Lukianoksen maine vain kasvoi ja Filosofia antoi hänelle luvan yhä vain jatkaa paljastuksiaan.

Ylösnousseet filosofit taas riensivät kiireimmän kaupalla takaisin Hadekseen, tyytyväisinä ja iloisina. Loma-aika heiltä olikin jo aivan loppumassa.

Isänmaan ylistys.

Että ihmiselle ei mikään ole suloisempaa kuin hänen isänmaansa, on jo ammoisista ajoista muuttunut sananparreksi. Mutta, ei myöskään mitään kunniakkaampaa tai pyhempää? — Epäilemättä täytynee ajatella niin, koska kaikkeen, mitä me ihmiset kunniakkaana ja pyhänä pidämme, meidän synnyinkaupunkimme on ensimmäisen säsäyksen antanut, sillä se se on, joka meidät on synnyttänyt, kasvattanut ja sivistänyt. *Ihailiaan* kyllä suuria, komeita, kauneilla rakennuksilla ja taideteoksilla täytettyjä kaupunkeja, mutta jokainen *rakastaa* synnyinkaupunkiaan, olkoonpa se kuinka pieni ja mitätön tahansa. Ja yksinpä niidenkin joukossa, jotka komeudesta ja prameudesta enimmäen nauttivat, tuskin lienee ketään, joka olisi niin tästä kiihkostaan soaistu, että hän täysin olisi unohtanut synnyinkaupunkinsa niiden ihanuuksien lumoamana, mitä muilla seuduilla on nähtävänä.

Jos joku panee liian suuren arvon siihen, että hän on syntynyt kaupungissa, joka asemansa, suuruutensa ja muiten etujen puolesta erityisesti on suosittu, niin minusta ei hän tajua, mitä kunniaa synnyinkaupunki ansaitsee, ja selvää on, että sellainen kärsii siitä, että kohtalo on hänen osakseen määrännyt vähäpätöisen synnyinpaikan. Minusta on suurin nautinto jo siinä hyvän tunteessa, minkä pelkkä nimi Synnyinmaa suopi, välittämättä kaikista muista paikkakunnista; jos on kysymyksessä kaupunkeja toisiinsa verrata, niin ymmärrän hyvin, että suuruudella,

kauneudella ja kaikella yltäkyläisyydellä, mikä rahalla saatavissa on, on viehätyksensä; mutta jos taas kysytään, minkä kaupungin tahtoisimme valita synnyinkaupungiksemme, niin tuskinpa kukaan valitsisi loistavampaa, syrjäyttämällä sen, mikä todellakin hänen omansa on; hän mahdollisesti haluaisi, että hänen omansa olisi niin lähellä parasta kuin mahdollista, mutta sittenkin hän pitää omaansa rakkaimpana, olipa se minkäläinen tahansa.

Aivan samoin tekevät kunnialliset lapset ja hyvät vanhemmat. Jalomielinen nuori ihminen ei koskaan kunnioita toista ihmistä enemmän kuin omaa isäänsä, eikä isä halvenna poikaansa ja rakasta toisen miehen poikaa enemmän kuin omaa lastansa; päinvastoin, vanhemmat ovat tässä kohdin niin heikkoja, että heillä omista lapsistaan on liiankin hyvät käsitykset eikä heidän silmissään muitten lapset hetikään ole niin kauniita, niin suuria ja kaikilla mahdollisilla eduilla varustettuja kuin heidän omansa. Ja toden totta, sillä isällä, joka ei pojastaan tällaista ajattele, ei minun mielestäni olekaan isän silmiä.

Mitäpä sana me useammin lapsuudessamme mainitsimme ja mikä sana on tutumpi ja rakkaampi kuin sana Isä? Joka isäänsä niin kunnioittaa kuin luonto ja porvarillinen laki vaativat, hän myöskin kunnioittaa isänmaatansa ylitse kaiken; sillä sekä isä että isoisä ja kaikki esi-isät kuuluvat isänmaahan, ja niin vie tämä nimi, kun yhä kauemmaksi taapäin siirrymme, vihdoin itse isällisiin jumaliin saakka.

Myöskin jumalat riemuitsevat synnyinkaupungeistaan. Sentähden pidetäänkin jumalien synnyinkaupunkeja pyhempinä kuin muita (huom. pyhä kaupunki Jerusalem kristityillä), ja ne saaret, joissa muutamien jumalien syntymäjuhla vietetään, ovat pyhempitä kuin muut. Sillä uskotaan, että ei mikään uhri ole jumalille niin otollinen kuin se, mikä toimitetaan juuri siinä paikassa, mikä heille on ikäänkuin kotoinen, ja hartauden harjoittaminen siinä on edul-

lisinta. Kun siis jumalille itselleen isänmaan nimi niin paljon merkitsee, kuinka paljon enemmän siis meille ihmisille?

Sillä isänmaassaan ihminen ensi kerran on päivän valon nähnyt. Täällä hän on ensimmäisellä selvällä äänellä, mikä hänen suustaan on päässyt, alkanut oppia kotimaansa kieltä, täällä on hän oppinut jumalansa tuntemaan. Jos hänelle sellainen kotikaupunki on tullut osaksi, että hänen on täytynyt korkeampia opinnoitaan ja täydellisempää sivistystä varten hakeutua toiseen, niin kiittäköön hän tästäkin edusta kotikaupunkiaan; sillä mistäpä hän olisi oppinut edes tuntemaan sen toisen kaupungin nimen, jolle hän siitä olisi kotikaupungissaan kuullut?

Muuten, sen vuoksihan me kokoamme opillisen tiedon varastoja, jotta sen kautta kävisimme isänmaalemme hyödyllisiksi; niinkuin koetamme varallisuutta kerätä, jotta lahjoituksilla voisimme helpottaa synnyinkaupunkimme julkisia menoja. Ainakin niin pitäisi kunkin toimia. Olisi kovin kunniantonta, että se, joka suurimpia hyviä tekoja on saanut osakseen, näyttäisi kiittämättömyyttä; ja kun me yksityisille henkilöille, jotka ovat meitä auttaneet, koetamme mikäli mahdollista olla kiitollisia; eikö vielä enemmän kuuluisi meille palkita synnyinkaupungillemme, mitä sille olemme velkapäät. Useimmissa kaupungeissa on lakeja säädetty kiittämättömille lapsille; mutta nythän isänmaamme on meidän yhteinen äitimme, jolle me siitä, että se meidät ravitsi ja kasvatti ja antoi meidän sen lakien turvissa kehittyä, tuskinpa kyllin kiitollisia voimme olla.

Tuskinpa tavattaneen ihmisiä, jotka vieraissa maissa täysin olisivat unohtaneet kotimaataan. Jos kelle käy onnettomasti vieraassa maassa, silloin juolahtaa hänen mieleensä: ei ole maailmassa suurempaa hyvää kuin on kotimaa; jos taas hyvin käy, niin tuumailee hän: puuttuuhan meiltä sittenkin kaiken onnemme keskellä paras; emmehän ole kotimaassamme, vieraassa maassahan elämme. Sillä

sanaan muukalainen, vierasmaalainen, siihen kätkeytyy aina jotakin halventavaa. Usein huomataan, että miehet, jotka joko suuren kerätyn varallisuuden tai erinomaisen opin tai urhoollisuuden kautta ulkomailla ovat päässeet huutoon, eivät muuta niin kiihkeästi halua, kuin rientää takaisin kotimaahansa, koska heistä tuntuu, etteivät he missään voisi onnestaan enemmän ja parempien ihmisten seurassa nauttia kuin juuri siellä. Kuta korkeampaa mainetta ihminen vieraalla maalla nauttii, sitä suurempi koti-ikävä häntä vaivaa.

Isänmaa ei edes aivan nuorillekaan ole ilman suloa ja kiihoitinta; mutta vissillä iällä, kuta enemmän ihminen loittonee nuoruuden harrastuksista ja hommista, käy tämä kodin kaiho yhä väkevämmäksi. Kuta vanhemmaksi muuttuu, sitä kiihkeämmin pyrkii toteuttamaan haluaan saada lopettaa elämänsä kotimaassaan, jotta saisi laskeutua maaidin helmaan siinä seudussa, missä elämänsä alkanutkin on ja saada hautapaikkansa esi-isiensä kupeella. Ei ole ketään ihmistä, jota ei kauhistaisi ajatus joutua ikäänkuin siirtymisensä rangaistukseksi lepäämään vieraaseen maahan.

Vierasmaalaiset, jotka niin sanoakseen ovat äpäralapsia paikkakunnalla, eivätkä sitä kotimaakseen nimitä, eivätkä sitä kotimaanaan rakasta, jättävät sen kaihotta ja asettuvat asumaan mihin milloinkin, toivoen saavansa sieltäkin välttämättömät tarpeensa; onhan kaikkialla leipää syödäksemme, sanovat he, ja hehän ovat vallan oikeassa, siinä tapauksessa, että he onnen mitaksi asettavat sen, että vatsa vain saa tyydytyksensä. Ne taas, joilla isänmaa on äitinään, rakastavat sitä maata, missä syntyneet ovat, myöskin maalla vierahalla, olkoonpa se miten vähäinen, karu ja hedelmätön ja miten vähän sillä voisi muitten maitten rinnalla kehuskella; heiltä ei koskaan puutu aihetta jota-kin oman maansa ylistykseksi tuoda esille. Kehukoot vain muut silmäkantamattomilla lakeuksillaan, vihreillä, puita

kasvavilla niityillään ja suurilla hedelmävainioillaan, siitä huolimatta näillä riittää jotakin omasta maastaankin kehuskeltavaa. Olkoonpa Argos ylpeä ruusuistaan, Odysseus ylistää kivikoista Itakaansa, joka uljaita nuorukaisia kasvattaa. Niin kukin kiittää kotimaahansa, vaikkapa se pieni viheliäinen saari olkoon; ja vaikkapa hänellä muilla mailla olkoon elämä kuin jumalalla, hän kuolemattomuudestaankin luopuu ja mieluummin kotimaassaan tahtoo tulla haudatuksi, ja oman maan sauhu hänen silmissään kirkkaammalta hohtaa kuin muitten maitten loimuavat tulet.

Paras todistus siitä, miten kaikille ihmisille kotimaa kallis on, näyttää minusta se olevan, että lainsäätäjät kaikkialla eivät ole keksineet raskaampaa rangaistusta karkeimmillekaan rikoksille kuin maasta-karkoitus on. Eivätkä ainoastaan lainsäätäjät vaan myöskin sotapäälliköt ajattelevat samaa tästä asiasta, sillä kun he tahtovat tappelun alkaessa rohkaista sotamiehiään, eivät he tiedä heitä tehokkaammin kiihoittaa, kuin vetoamalla, että he taistelevat isänmaansa puolesta; niin pian kuin tämä sana kajahtaa, ei kukaan enää tahdo raukka olla, ja pelkuriinkin palaa rohkeus, kun hän saa kuulla isänmaataan mainittavan.

*

Lukianos, joka laskettelee hirtehisen leikkiä kaikesta taikauskosta ja haihattelevista maailmankatsomuksista, on tässä kirjoituksessaan totinen kuin jumala. Mutta hän koskettelee **kin** tässä tunnetta, joka kaikissa ihmisissä piilee sydämen syvimmissä kätköissä. Eikä ainoastaan ihmisissä vaan myöskin eläinkunnassa. Sanotaanhan vanhan sudenkin, kun se tuntee kuolemansa hetken lähestyvän, vähitellen hakeutuvan synnyinmetsiinsä heittämään henkeään. Mutta vielä ihmeellisempää on, että tuo syyrialainen oppinut, joka eleili Ateenassa, joka taisi kreikan kielen yhtä hyvin kuin synnynnäiset sen maan asukkaat, joka oli samonnut yltympäri koko tunnetun

maailman, joka siis oli maailmankansalainen kiireestä kanta-päähän saakka, sittenkin sisimmässään oli syyrialainen Eufra-tin rannoilta, pienen vähäisen Samosatán kaupungin poika. Ei ihminen internatsionalismistaan huolimatta koskaan pääse rauhaan niistä kuvista ja tapauksista, mitkä hänen aivoihinsa ovat syöpyneet lapsuusvuosina. Ne ovat jättäneet syvimmät arvet ja ne arvet tuntuvat aina kuolinhetkeen saakka.

Kuka on voittanut Lukianoksen kotiseudun ja isänmaan ylistyksessä? — Hänen kuvansa olisi ripustettava jokaisen koti-seutuseuran seinälle! Runebergin »Maamme lauluhan» on ikäänkuin runollinen muunnos Lukianoksen ajatuksia. Lukia-nos sanoo: »vaikka elämämme vieraalla maalla olisikin juma-lallista autuutta, niin luovumme autuudesta ja palaamme karuun kotimaahamme». Runeberg: »och fördes vi att bo i glans bland guldmoln i det blå, till detta arma land ändå vår längtan skulle stå». (En käännä tätä suomeksi runomitalla vaan suora-sanaisesti: ja vaikkapa meidät vietäisiin asumaan loistoisten rusopilvien sekaan sinitaivaalle, niin sittenkin tähän karuun maahamme halajaisimme.) Ajatus siis aivan sama kuin Lukia-noksella.

Suomalaiset sananlaskut lausuvat Lukianoksen ajatukset yhtä ytimekkäästi mutta lyhyemmin kuin hän. Lukianoksen kirjoituksen eteen sopisi mottona:

Oma maa mansikka, muu maa mustikka.

Ja loppulauseeksi sopisi:

»Parempi omalla maalla vetonenkin virsun alta, kuin on maalla vierahalla kultamaljasta metonen.»

Lukianos ei ole tätä kertomustaan lukenut Atenan hie-nostolle. Sen muotokin on aivan toisenlainen kuin heille aio-tuissa dialogeissa. Se on laadittu yksinkertaisemman kansan kuultavaksi. Tiedetäänkin, että Lukianos toisinaan pistäytyi kotikaupunkiinsa lyhyemmäksi ajaksi. Voihan ajatella, että hän tämän kirjoitelman luki Samosatán helleeniläistyneille syyrialaisille kotona käydessään. Lukianoksen sanat eivät siis

ole teeskenneltyjä; kyllä ne ovat aito isänmaallisia tunteita, joista edellä luemme. Aito tunteen leimakin sanoilla on.

Jo Homeros lausuu samoja ajatuksia Odyssejan viidennessä luvussa, joita Lukianoskin tässä käyttää, mainiten Odysseuksenkin ja hänen rakkautensa Itakaan. Samaahan meidänkin suuri kansallisepoksemme laulaa:

Ohoh kultaista kotia,
 Armasta isän sioa.
 Tuoss' on lehto, jossa liikuin,
 Kivet tuossa, joilla kiikuin,
 Tuossa nurmet nukkeroimat,
 Pientarehet piehtaroiimat.

Lemminkäinen ei tuntenut isänmaa-käsitettä, hän tunsi vain koti-käsitteen.

Vainajien mietteitä.

Evankelista kertoo rikkaasta miehestä ja Lazaruksesta, että edellinen voihki ja valitti, mutta jälkimäinen lekotti Abrahamin helmassa ja nautti olemassaolostaan. Maailmassa taas oli Lazarus ollut kerjäläinen, joka kulki talosta taloon ja söi niitä murusia, mitkä rikkaitten pöydiltä putosivat. Siis vietti prikulleen samanlaista elämää kuin kyynilliset filosofit. Yhtäläisyys on aivan silmiinpistävä.

Lukianos antaa Diogeneksen ja Menippoksen kuljeskella ilomielellä Hadeksessa, silloin kun muut valittelivat, varsinkin juuri rikkaat. Kun lautalla kuljettiin manalaan, pitivät köyhät kyynikot kovaa melua, ilosta ja onnen toivosta riemastuneina, kun nyt heidän autuuden aikansa muka alkaisi. Rikkaat ja mahtavat taas kiemurtelivat tuskissaan ja olivat onnettomia. Mutta yhtä vähän kuin rikas mies sai apua tuskiinsa Lazarukselta, yhtä vähän kreikkalaisessa manalassa rikkaita hyvitetiin. Päinvastoin niitä haukkuivat ja nuhtelivat köyhyden esitaistelijat tässä maallisessa elämässä, kyynilliset filosofit.

Evankelistan kertomus on yksinkertainen, mutta aivan erinomaisesti kerrottu; Lukianoksen köyhät esiintyvät sydämettömämmin ja julmemmin. On sentään otettava huomioon, että kreikkalaisten Hades oli paljoa lievempi olinpaikka kuin kristittyjen helvetti, joka on raivohullun aivossa syntynyt, jonkun persialaisen, auringonpistoksesta järkensä menettäneen profeetan houreita. Kristittyjen helvetissä ei enää voi tuskaa suurempaa kuvitella. Kreikkalaisten Hadeksessa voi

ajatella, että Menippoksen haukkumiset eivät paljoakaan järkeyttäneet Kroisoksen tunteita; ehkä ei enemmän kuin rakki-koiran rähinä sivukulkijaa.

Aleksander ja Diogenes.

Aleksander Suuri. (Makedonian kuningas. Helleeniläisen valtakunnan kuulu hallitsija.)

Diogenes. (Kyynillisen filosofian isä ja luoja.)

Diogenes: Mitenkä, Aleksanderko? Sinun on siis myöskin täytynyt kuolla niinkuin meidän muittenkin ihmisten?

Aleksander: Niinkuin näet, Diogenes. Mikäs siinä on ihmeellistä, että kuolevainen kuolee?

Diogenes: Jupiter Ammon (kuuluu jumala Ammonin kosteikossa Egyptin erämaan liepeillä) on siis valehdellut, kun hän sinut pojakseen julisti, vaikka sinä todellisuudessa olit Filippon poika.

Aleksander: Ei sitä voi kieltää; enhän minä toki olisi kuollut, jos olisin ollut Ammonin poika.

Diogenes: Kaikissa tapauksissa oli sellaisia kaskuja kiertelemässä sinun äidistäsi Olympiasta; sillä oli muka ollut salaisia suhteita erään hengen kanssa, henki oli nähty hänen vuoteessaan, sanottiin, ja sinä olit sen yhdessäolon hedelmä, ja Filippus oli pettyneenä luullut sinua pojakseen.

Aleksander: Tämä huhu on myöskin minun korviini tullut niinkuin sinunkin; mutta nyt huomaan, ettei äitini eikä Ammonin pappien väitteissä ollut siteeksikään totta.

Diogenes: Kaikissa tapauksissa on tästä valheesta sinulle ollut suurta hyötyä, sillä monet alistuivat sinun val-

tasi alle vain sentähden, että pitivät sinua jumalana. — Mutta sano minulle, kellekä jätit valtakuntasi?

Aleksander: En sitä itsekään tiedä, hyvä Diogenes, en ollut siitä mitään määrännyt, paitse että viimeisilläni annoin Perdikkaalle sinettisormukseni. — Mitä sinä naurat, Diogenes?

Diogenes: Miksipä en nauraisi, kun sinut näin nähdesäni muistelen kaikkia niitä tyhmyyksiä, joita kreikkalaiset sinusta ovat tekaisseet sinun mieliksesi; kuinka he sinua mairittelivat jo valtaistuimelle noustuasi, kuinka he sinut valitsivat korkeimmaksi päällikökseen barbaareja vastaan, kuinka he sinut julistivat yhdeksi kahdestatoista korkeimmasta jumalastaan ja luulotellulle hengen pojalle temppeleitä rakensivat ja uhrasivat. Mutta anteeksi, mihinkä makedonialaiset sinut hautasivat?

Aleksander: Tänään on vasta kolmas päivä, ja minä lepään vielä Babylonissa. Kumminkin lupaa Ptolemeus, kunhan hän ensin saa vähän asiat järjestettyä, viedä minut Egyptiin haudatakseen minut egyptiläisten jumalien viereen.

Diogenes: Enkö minä siis saisi nauraa, Aleksander, kun sinut näen täällä läntystelemässä, vaikka voisit olla joku Anubis tai Osiris? Mutta elä luulottele mitään sellaista, kuninkaallinen herrani! Ken kerran meidän järvemme yli on tullut ja Tartaroksen portit ovat jääneet taakse, ei hän pääse koskaan palaamaan takaisin. Aiakos pitää tarakan vaarin ja Kerberoksen kanssa ei käy leikittelyminen. Mutta eikö sinusta tunnu kummalliselta ajatella, kun katselet ympärillesi, minne ovat joutuneet kaikki seuralaisesi, minne satraappisi, minne aarteesi, minne polvillaan rukoi-levat kansat, minne suuri Babylon ja Baktra kaikkine elefantteineen — ja suurèt triumfivaunut, joissa sinä loistit kuin meteori ja sinua ihmetellen ihailtiin? Kuinka ihmeteltiin sinun kultaista otsakoristettasi ja syvissä laskok-sissa alasvaluvaa purppuravaippaasi? Lyhyesti, kun sinä

muistelet ihanaa elämääsi, ylhäisyyttäsi ja mainettasi, mitkä sinun on täytynyt jättää, eikö tämä vähän kirvele? — Mitäs itket, hullu? Eikö sinun viisas opettajasi sinulle neuvonut, miten häilyväisiä kaikki onnen lahjat ovat?

Aleksander: Oi, voi, tuo sinun sanojesi mukaan viisas oli kaikkein onnettomuutta tuottavin kaikista minun mairittelijoistani. Annappas kun minä sanon, mikä Aristoteles minulle on ollut? Sillä minä parhaiten tiedän, kuinka suuria hän minusta toivoi, mitä kirjeitä hän minulle kirjoitti, kuinka hän minun tiedonhaluani väärinkäytti ja milloin minun kauneuttani (niinkuin sekin olisi tosi hyve) ylisti, milloin rikkauttani ja urotöitäni, sillä nämäkin hän julisti hyveiksi. Hyvä Diogenes, tuo mies oli puuskari, joka roolinsa mainiosti suoritti, eikä mikään viisas. Ainoa etu, mikä minulla hänen opistaan on, on se, että nyt kaipaen kaikkia näitä asioita, jotka kadottanut olen, koskapa hän opetti minua pitämään näitä maailman suurimpina hyveinä.

Diogenes: Tiedätkö mitä? Koskapa täällä ei aivastusheiniä kasva, niin neuvon sinulle toisen keinon päästäksesi harmisiasi. Mene Lete-joelle (unhotuksen vettä sisältävä joki) ja ryyppää ahkerasti joen vettä, niin varmaan pääset kärsimästä tuskia Aristoteleksen oppeja muistelemalla.

*

Aristoteleksen suuret ansiot inhimillisen tiedon kartuttamiseksi, varsinkin logiikan ja luonnontieteitten, joitten tutkimista juuri Aleksanteri Suuri niin auliisti avusti, eivät kyyniköiden eivätkä stoalaisten arvostelu-vaa'assa painaneet yhtään mitään. Hän oli vain puuskari, kaikki ajattelemisen vain hassutusta, kaikki maallinen tavara, jota koi syö ja ruoste raiskaa, suorastaan ihmiselle ja hänen autuudelleen vahingollista. Kuinka ihmeen väkevästi kyynikoitten ja evankelistain ajatukset pitävätkään yhtä! Diogeneshan lausuu julki saman ajatuksen, mikä on pantu Jeesuksen suuhun: missä ihmisen

aarteet ovat, siellä ovat myöskin hänen ajatuksensa. Diogenes eli 300 vuotta ennen Jeesusta.

Oliko Lukianos samaa mieltä kuin Diogenes maallisesta kunniansta, maallisesta tavarasta ja maallisesta tiedosta? Mene tiedä! Siltä se tuntuu. Ei tästä yltiöpäisestä satiirikosta kaikin ajoin pääse selville. Lukianosko moraalin kannalta katsottuna siis intomielinen kristitty, mutta dogmatiikan kannalta maailman kirjallisuuden suurin rienaaja? Tällainenkin voi olla mahdollista.

Lukianos antaa kyynillisten filosofien herjata Kreikan kuuluisimpia miehiä, ihmiskunnan suurimpia ajattelijoita niin julkeasti, että pakostakin tulee ajatelleeksi, oliko Lukianos samaa mieltä? Lukianosko järjen ja tutkimisten pilkkaaja? Senkö tähden kirkkoisät hänen kirjojaan jäljentivät ja säilyttivät, kun taas Celsuksen kirjat aivan tyystin hävittivät?

Aleksanteri Suuri ja Diogenes tapasivat toisensa jo kerran maallisessa elämässään. Kerrotaan Aleksanterin Atenassa käydessään halunneen tavata tätä merkillistä filosofia tynnyrissään, jossa hän asusteli Atenan ulkopuolella. Aleksanteri vietiin sinne. Jutellessaan Diogeneksen kanssa Aleksanteri lausui muun muassa:

— Mitä, oi Diogenes, voisin tehdä sinun hyväksesi?

— Väisty, suuri kuningas, hiukan syrjään, jotta aurinko vapaasti saa paistaa minuun.

Ei muuta mitään hän toivonut, sillä hänen opinkappaleensa kuului: »Olla mitään tarvitsematta on jumalallista.»

Lukija on huomannut, miten yhtäpitävä taru Aleksanterin syntymästä on Jeesuksen syntymäkertomuksen kanssa. Kuningas Filippos = Jooseppi, Jeesuksen isä. Kuningatar Olympia = Jeesuksen äiti Maaria!

Nireus, Tersites ja Menippos.

Nireus. (Kaunein kreikkalainen nuorukainen Trojan sodassa.)

Tersites. (Pahasuinen kreikkalainen sotilas edellämaitussa sodassa.)

Menippos. (Kyynullinen filosofi.)

Nireus: Tuollahan on Menippos. Hän päättäköön, kumpi meistä on kauniimpi. Suoraan sanoen, Menippos, eikö sinusta näytä, että minä olen kauniimpi?

Menippos: Ketä te olette? Se on minun ennen kaikkea tiedettävä.

Nireus: Minä olen Nireus, tuo on Tersites.

Menippos: On hyvä tietää, sillä silmilläni en voi sitä erottaa.

Tersites (kreikkalainen sotasankari Trojan sodassa, yhtä kuulu rumuudestaan kuin pahasta suustaan): Olenpas siis jo niin paljon voittanut, että minua pidetään sinun näköisenäsi, eikä sinun etevämmyytesi niinkään suuri voi olla, kuin mitä sokea Homeros väittää, kun hän sinua mainitsee kauneimpana kaikkien kreikkalaisten joukossa; tarvitaanko enää parempia todistuksia, kun minä terävästä pääkallostani ja harvoista haivenistani huolimatta tuomarin mielestä olen yhtä kauniisti varustettu kuin sinäkin? Mutta tarkastelehan vielä visummin, Menippos, ja sano sitten, kumpaistako pidät kauniimpana?

Nireus: Varmasti toki minua, Karopsin ja Aglajan poikaa, minua miesten kauneinta, joka Ilioniin lähti.

Menippos: Et varmaankaan ole kaunein manalaan tul-leista, niin minusta tuntuu. Luunikamat ovat samanlaiset, sinun pääkallosi ja Tersiteksen pääkallon välillä ei ole muuta erotusta, kuin että sinun tuntuu olevan murempaa lajia; sillä se näyttää kovin heikolta ja naiselliselta.

Nireus: Kysy nyt Homerokselta, minkä näköinen minä olin, kun akaijalaisten kanssa läksin Trojan sotaan.

Menippos: Unelmia vain, hyvä Nireus! Minä en muuta tiedä kuin minkä näen ja minkänäköinen sinä nyt olet; minkälainen sinä silloin olit, siitä ne päättäkööt, jotka silloin elivät.

Nireus: Enkö minä siis täällä manalassa ole sen kauniimpi kuin muutkaan, Menippos?

Menippos: Täällä ei kukaan ole kaunis, et sinä eikä kukaan muukaan; kuolleitten valtakunnassa ovat kaikki samannäköisiä.

Tersites: Minä en omasta puolestani kaipaa mitään muuta.

*

Kreikkalaisten kauneudenkaipuu ei näy Lukianoksessa saavan vastakaikua. Kreikan kansan luonteeseen kuului hakea kauneutta kaikkialta. Kauneuden tavoittelu oli elämän tarkoitus. Mutta kyynilliset filosofit olivat taas asettaneet rumuuden, likaisuuden ja raihnaisuuden elämän tarkoitukseksi. — Sentähden Jumalan poikakin usein vanhoina aikoina kuvattiin maailman rumimpana miehenä.

Karon, Menippos ja Hermes.

Karon. (Manalan lautturi.)

Menippos. (Filosofi, koira.)

Hermes. (Jumalien sanansaattaja.)

Karon: Maksa pois piletti, konna!

Menippos: Huutanet mitä huutanet, en maksa!

Karon: Maks' pois, minä sanon; luuletko sinä, että minä sinut tästä ilmaiseksi vien.

Menippos: Kellä ei mitään ole, eihän se mistä maksa.

Karon: Kukapa maailmassa niin köyhä on, ettei se omista viiskolmattapennistä?

Menippos: En tiedä onko sellaista; itsestäni tiedän, ettei minulla sitä ole.

Karon: Saatana soikoon, tugin sulta suun, jollet maksa.

Menippos: Niinpä minä sauvallani murskaan sinun kallosi.

Karon: Aiotko sinä näin pitkän merimatkan tehdä maksamatta penninpyörää?

Menippos: Hermes, joka minut tänne kuljetti, maksakoon minun puolestani.

Hermes: Jumalan nimessä! Kyllä kai tämä virka kannattaisi, jos vielä kuolleitten puolesta rupeaisin makselemaan.

Karon (Menippokselle): En päästä sinua paikoiltasi.

Menippos: Olkoon menneeksi, vedä sitte lauttasi maihin ja odottele aikasi, mutta mitenkä tahdot, että minä maksaisin, minulla kun ei mitään ole?

Karon: Etkös tiennyt, että sinulla piti olla raha mukana?

Menippos: Tiesin kyllä, mutta minulla ei ollut mitään. Mitä? Enkö minä köyhyyteni takia olisi saanut kuolla?

Karon: Sinäkö saisit ylvästellä, että pommilla olet manalaan päässyt?

Menippos: Enhän nyt aivan ilmaiseksikaan, hyvä herراسeni; autoinhan pumppuamisessa ja soutamisessa ja olin ainoa matkustaja, joka en voivotellut.

Karon: Ei tällä ole mitään tekemistä maksun kanssa; sinun täytyy viiskolmattapenninen päästää, ei muuten parane.

Menippos: En tiedä muuta neuvoa kuin että lasket minut takaisin elävien joukkoon.

Karon: No se se vielä puuttuisi; saisin selkääni Aia-
kokselta (manalan portinvahti).

Menippos: No jätä minut rauhaan.

Karon: Näytä nyt edes, mitä sinulla on eväskontis-
sasi?

Menippos: Härkäpapuja ja talkkunaa.

Karon: Mistä turkasesta sinä olet tuon koirankuono-
laisen, hävyttömän miehen kopannut, Hermes? Niin kauan
kuin ylikulkua kesti, ei hän hetkeäkään pitänyt suutaan;
hän haukuskeli kaikkia muita matkustavaisia ja lauleskeli
hulluja lauluja, silloin kun muut voivottelivat.

Hermes: Etkö tiedä, Karon, minkä suuren miehen sinä
olet tästä yli kuljettanut? Hän on »vapaaherra» sanan
ahtaimmassa merkityksessä, eikä välitä kestään tään
taivahallista; sanalla sanoen: hän on Menippos.

Karon (Menippokselle): Outahan, kun sinut kerran
vielä tapaan —

Menippos: Niin kerran! Milloinka luulet minut toisen
kerran tapaavasi?

*

Niin yleinen oli tuo vanha luulo, että lautalla mentiin tuo-
nelaan ja että lauttaraha piti maksettaman, että se kristi-
kunnassakin sai jalansijaa. Ruotsissa on kaivettu esille hau-
toja 1600-luvun loppupuolelta, joista on löydetty pieni hopea-
raha ruumiin hampaitten välistä.

Diogenes ja Herakles.

Diogenes. (Kyyneillisen filosofian isä ja luoja.)

Herakles. (Kreikkalaisten kansallissankari.)

Diogenes: Eikös tämä ole Herakles? Totta vieköön, hän se on, eikä kukaan muu! Tuossa on hänen jousensa, hänen leijonannahkansa, hänen komea vartalonsa. Mutta mitenkä voi jumalan poika kuolla? — Suo anteeksi, oi sinä ihanimpien voittojen voittaja, oleppas hyvä ja sano minulle, oletko todellakin kuollut. Kun minä vielä armon ajassa elelin, uhrasin sinulle aivan kuin jumalalle. —

Herakles: Ja siinä teit vallan oikein; sillä todellinen Herakles elää jumalten luona taivaassa, minä vain olen hänen kuvansa.

Diogenes: Mitenkä on ymmärrettävä tuo jumalan kuva? Ja mitenkä on mahdollista, että ihminen toiselta osaltaan on jumala ja toinen osa saattaa kuolla?

Herakles: Vallan mahdollista se on, sillä ei hän ole kuollut, vaan ainoastaan minä, hänen kuvansa.

Diogenes: Nyt ymmärrän. Plutolle (kuoleman herra) hän on tuonut varamiehensä omalle sijalleen, ja sinä olet se varamies. Sinä olet niin sanoakseni hänen nimessään kuollut?

Herakles: Suunnilleen niin.

Diogenes: Mutta Aiakos (manalan porttivahti) on muuten mies, joka ei hutiloi toimissaan. Mitenkä on sattunut, ettei hän huomannut petosta vaan antoi vale-Herakleen päästä sisään oikean asemesta.

Herakles: Tämä johtui siitä, että minä olen vallan sen oikean kaltainen.

Diogenes: Sinulla on oikein; niin perin samankaltainen että voisit olla hän itse. Mutta pidä varasi, voisihan olla aivan päinvastoin, nimittäin, sinä olet Herakles ja sinun kuvasi nauttii kaikkia taivaan riemuja.

Herakles: Sinä olet nokkaviisas kloppi ja ivailija. Jollet heti herkiä viisastelemasta, niin saat tuossa paikassa todeta, mikä jumala se on, jonka kuva minä olen.

Diogenes: Huomaan että olet valmis laukaisemaan uhkauksia; mutta mitä minulla on sinun puoleltasi pelät-

tävää, kun kerran jo olen kuollut. Mutta sano minulle, vannotan sinua Herakleen nimessä (kreikkalaisten oli tapana kirotta ja vannoa Herakleen nimessä niinkuin kristityt vannovat Jeesuksen nimeen), kun hän vielä maailmassa eli, olitko sinä, hänen haamunsa, myöskin hänen luonansa. Vai muodostitteko te maailmassa ainoastaan yhden henkilön ja erositteko vasta kuolemassa, jolloin hän lensi jumalien luo ja sinä, hänen haamunsa, vaelsit tänne manalaan, niinkuin oikeus ja kohtuus vaativat.

Herakles: Minun ei olisi pitänyt noin vastahakoisen ilvehtijän kanssa ryhtyä puheisiin. Tahdon kumminkin sinulle tämän sanoa: kaikki, mikä Herakleessa oli Amfitryonista (Herakleen maallinen isä, niinkuin Josef oli Kristuksen isä), se kuoli ja tämä osa olen minä; mutta mikä jumalasta oli, se on jumalien luona taivaissa.

Diogenes: No nytpäs asia selveni minulle. Alkmene (Herakleen äiti) on samalla hetkellä kaksi Heraklesta synnyttänyt, toisen Amfitryonista ja toisen Zeusta; te olitte siis oikeastaan kaksoisia, kahdesta isästä mutta yhdestä äidistä; ja tästä ei ole tähän asti mitään tiedetty.

Herakles: Loruja lasket, pöllöpää! Me molemmat muodostimme hänen itsensä, yhden ainoan Herakleen.

Diogenes: Mutta tämähän ei ole niinkään helppoa ymmärtää; kuinka saattoi kaksi Heraklesta niin olla kokoonpantuja, että he yhden ainoan muodostivat, kai ne sitte olivat jonkunlainen kentauri (olentoja, joissa pääpuoli oli ihmistä ja ruumis eläintä), ihminen ja jumala yhteen kasvaneina.

Herakles: Etkö huomaa, että kaikki ihmiset ovat samalla tavalla kokoonpantuja kahdesta osasta, sielusta ja ruumiista. Mikä siis estäisi, että sielu pääsisi taivaaseen ja minä, kuolevainen puoli, jäisin kuolleitten joukkoon.

Diogenes: Olisihan sängen ihanaa, jalo amfitryonilainen, jos sinä olisit ruumis, mutta sinähän et ole muuta

kuin ruumiiton haamu. Nyt huomaan, että sinusta paloittuu lopuksi kolminkertainen Herakles.

Herakles: Ja millä tavalla kolminkertainen?

Diogenes: No näin: Yksi osa on taivaissa; sinä haamu olet meidän luonamme; ja ruumis paloi poroksi Oita-vuorella. Katsele siis tarkkaan, mistä ruumiillesi kolmannen isän hankit.

Herakles: Siinäpä on topakka sofistinen nuorukainen.
— Ja mikäs olet itse mielestäsi?

Diogenes: Olen Sinopelaisen Diogeneksen haamu; minä en sentään, jumalan nimessä, liiku kuolemattomien jumalien parissa, mutta kumminkin parhaitten vainajien kanssa, ja täällä pidän lystiä Homeroksen ja hänen hassujen tarujensa kustannuksella.

*

Herakles eli Herkules oli kreikkalaisten jaloin sankari. Hänellä oli maallinen isä ja äiti, mutta taru väitti, että hän sittenkin oli jumalasta syntynyt. Siis aivan samaa, mitä väitetään Jeesuksesta, josta muutamat luettelevat hänen vanhempiensa sukuun, toiset kertovat hänen syntyneen Jumalasta. Herakles, niinkuin Kristuskin, kuoli ja haudattiin, mutta molemmat nousivat taivaaseen.

Kauan aikaa käytiin kristikunnassa taistelua siitä, oliko Kristus samanlainen vaiko sama olento kuin Jumala. Viljalti vuoti verta tässä riidassa. Viimeinen mielipide voitti ja pääsi lopullisesti vallalle länsimaitten monissa toistensa kanssa riitelevissä kirkkoissa. Areiolaisella kannalla, että Kristus vain oli samanlainen olento kuin Jumala, tuskin enää on kannattajia missään.

Suorastaan hämmästyttävää on huomata, miten jo Lukianos pohtii tätä ihmisjärjelle niin perin vaikeasti tajuttavaa oppia. Näyttää siltä, kuin koko tuo oppi »todellisesta Jumalasta ja todellisesta ihmisestä samassa henkilössä Kristuksessa» olisi tarkka jäljennös Herakleen taruista. Jos Herakles-sanan

asemesta käytämme Kristus-sanaa, niin tässä vuoropuhelusa-
sahan luemme armottoman arvostelun ja kiihkeän puolustuk-
sen kristinopin perustotuudesta, opista, että vapahtaja oli
syntynyt äidistä ja jumalasta, oli siis tosi jumala ja tosi ihmi-
nen samalla kertaa. Tämä samainen taistelu on vielä nytkin
käymässä ja oikeastaan vasta nyt uudelleen. Lukianoksen epä-
lykset palaavat vasta parin tuhannen vuoden pimeyden jäl-
keen takaisin ja vaativat selitystä ja ratkaisua.

Menippos ja Aiakos.

Menippos. (Kyyntilinen filosofi.)

Aiakos. (Manalan valtias.)

Menippos: Oleppas hyvä, rakas Aiakos, ja näytä minulle
kaikkea, mitä manalassa on katsottavaa.

Aiakos: Kaikkea, hyvä Menippokseni, ei ole niinkään
helppoa nähdä; mutta pääasiat tahdon kyllä näyttää
Kerberoksen sinä kai jo tunnet ja lautturin, joka sinut
tänne kuljetti.

Menippos: Kyllä tunnen ja tiedänpä, että sinä olet
manalan porttivahti; kuninkaatkkin olen jo nähnyt. Jos
tahtonet minulle mieliksi tehdä, näytä minulle ne vanhan
kansan miehet, joista maailmassa eniten puhellaan.

Aiakos: Tämä tässä on Agamemnon, tuo tuolla Akil-
les; hänen vieressään Odysseus; sitten seuraa Ajax, Dio-
medes ja muut sen ajan kreikkalaisten johtajat.

Menippos: Voi, voi, suuri Homeros! Kuinka on käy-
nyt sinun runojesi sankareille! Miten viheliäisinä ne tuossa
maassa matelevat, tuntemattomina, kaikkea kauneutta
ja voimaa vailla, todellakin *voimattomia päälliköitä*, niin-
kuin sinä heitä nimität! niin heikkoja, että heidät voi

yhdellä henkäyksellä tuhkaksi puhaltaa! Mutta kuka tuo tuolla on?

Aiakos: Se on Kyyros, ja tuossa on Kroisos, heidän vieressään on Sardanapalos, heidän takanaan on Midas, tuo tuolla on Xerxes.

Menippos: Mitenkä? Tuollainen houkkioko pani koko Kreikanmaan vapisemaan ja kauhistumaan (tarkoittaa Xerxestä, joka vanhan ajan suurimmalla sotajoukolla uhkasi tuhota koko Kreikanmaan) päähänpistollaan rakentaa silta Hellesponton yli. Mikä surkea ulkomuoto Kroisos paralla onkaan (Lyydian kuningas, maailman rikkain hallitsija). Ja entäs Sardanapalos: minulla olisi suuri halu antaa hänelle aimo korvapuusti, jos sen sallinet.

Aiakos: Elä sentään. Sinä voisit lyödä mäsäksi hänen hauraan, naisellisen aivokoppansa.

Menippos: Mutta enkös saisi sentään sylkäistä tuota akkamaista miestä?

Aiakos: Etkö tahtoisi katsella vähän viisaita miehiä?

Menippos: Tietysti, vallan kernaasti.

Aiakos: Tämä ensimmäinen on Pytagoras (kuuluu oppinut, joka väitti sielujen vaeltavan ruumiista toiseen vieläpä ihmisen sielun pujahtavan matkallaan eläintenkin ruumiisiin).

Menippos: Ole tervehditty Pytagoras, eli Euforbos, eli Apollo, tai millä nimellä sinä tahdot mieluummin tätä nykyä liikkua.

Pytagoras: Samoin sinä, Menippos, ole tervehditty!

Menippos: Montako kierrosta sinun sielusi on tehnyt, ennenkuin tänne jouduit?

Pytagoras: Ei niistä mitään. Mutta mitä sinulla on syötävää tuolla eväspussissasi? Annappas kun katsotaan?

Menippos: Ei kuin papuja, mutta niitähän sinä et saa syödä.

Pytagoras: Annahan pois vain. Ollessani täällä varjojen valtakunnassa olen hiukan muutellut opinkappaleitani;

täällä olen oppinut, että pavuilla ja esi-isiemme pääkalloilla ei ole mitään yhteistä.

Aiakos: Tässä on Solon ja tässä Tales.

Menippos: Kaikkien vainajien joukossa ovat nuo ainoat, joilla on iloiset ja hauskat ulkomuodot. — Mutta, hyvä Aiakos, missä on Sokrates?

Aiakos: Hän rupattelee tavallisesti Nestorin ja Pala-medeksen kanssa ja harjoittaa yhä edelleenkin vanhoja kujeitaan.

Menippos: Tahtoisinpa häntä kernaasti nähdä, jos hän kerran näin lähettyvillä on.

Aiakos: Näetkö tuon kaljupäisen tuolla?

Menippos: En täällä näe muita kuin kaljupäitä; sehän on kaikkien vainajien tuntomerkki.

Aiakos: Meinaan tuota tylppine apinan-nenineen.

Menippos: Mutta kaikilla vainajillahan on apinan nenät.

Sokrates: Haetko minua, Menippos?

Menippos: Haen kyllä, Sokrates.

Sokrates: Mitenkäs Atenassa jaksetaan?

Menippos: Siellä on yhälleen joukko nuoria miehiä, jotka sinun esimerkkiäsi noudattaen filosofeeraavat; ja jos heidän puvuistaan ja liikkeistään saa päätellä, niin kyllä he ovat sangen suuria filosofeja.

Sokrates: Minäkin olen semmoisia paljon nähnyt.

Menippos: Silloinpa sinä varmaan olet nähnyt, luulen minä, missä kunnossa Aristippos, niin yksinpä Platokin olivat, kun he tänne tulivat. Aristippos hajusi jo loitolta pomadalle, ja Plato oli Sisiliassa oppinut tyrannien seurassa hovitapoja.

Sokrates: Mutta mitä ihmiset minusta ajattelevat?

Menippos: Sinä olet onnellisin kaikista kuolevaisista! Koko maailma luulee, että sinä olit ihmeen viisas mies ja että sinä kaikki tiesit, vaikka sinä (saanee kai sanoa totuuden) et mitään tiennyt.

Sokrates: Senhän minä heille aina olen sanonut, mutta he vain pitivät sitä leikkinä (ironiana).

Menippos: Ketäs nuo ovat, jotka tungettelevat sinun ympärilläsi?

Sokrates: Karmides, Faidros ja Alkibiades.

Menippos: Aivan oikein, Sokrates, minä huomaan, että yhä harjoitat entistä hantvärkkiäsi; ihanat nuorukaiset ovat aina edelleenkin sinulle mieleisiä.

Sokrates: Milläpä voisin paremminkaan hupaillla? Ehkäpä sinäkin liityt meihin.

Menippos: Suo anteeks', en. Minä hakeudun Kroisosksen ja Sardanapaloksen luo, sillä luulen, että minulle tuottaa suurta huvia, kun kuulen heidän valittelevan ja voihkavan.

Aiakos: Ja minä palaan portilleni takasin, jotteivät haamut pääse livahtamaan tiehensä, kun liian kauas olen poistunut. Toisen kerran saat enemmän nähdä.

Menippos: Mene vain, kyllä tämäkin jo riittää.

Kroisos, Midas, Sardanapalos, Menippoksen päällekkantajat, ja Pluto.

Kroisos. (Lydian kuningas, muinaisajan rikkain valtias.)

Midas. (Kreikkalaisten tarujen kulta-aarteiden omistaja.)

Sardanapalos. (Persian kuningas.)

Pluto. (Manalan jumala.)

Kroisos: Pluto, me emme kauemmin kärsi tuota koiramaista miestä, tuota Menipposta, luonamme; siis joko sinä toimitat hänet pois täältä tai täytyy meidän katsella itsellemme toista olopaikkaa.

Pluto: Mitä pahaa hän voi teille tehdä, onhan hän yhtä kuollut kuin tekin?

Kroisos: Kun me kuninkaat olemme yhdessä ja muistellemme maallisia menoja tuolla ylhäällä, Midas kultakasojaan, Sardanapalos hekkumataan ja minä aarrekamioitani, ja kun tämä tuskaksi alkaa käydä ja koetamme voihkinalla ja huokauksilla tuskiamme lieventää, silloin tuo miehen votkale tulee ja naureskelee surujamme ja haukkuu meitä orjiksi ja tyhjäntoimittajiksi; joskus hän päälle päätteeksi lauleskelee meidän voivotellessamme — sanalla sanoen, hän käy meille tuskaksi.

Pluto: Mitä minä kuulen, Menippos?

Menippos: Puhtaan totuuden, Pluto. Minä vihaan noita epäjaloja, kelvottomia sällejä, jotka eivät tyydy siihen että ovat huonosti eläneet, vaan vielä kuolemansakin perästä tahtoisivat sitä jatkaa ja sentähden alin-omaa vain ajattelevat, mitä porhoja he siellä maailmassa olivat. Minä todellakin iloitsen saadessani heitä hieman vaivata.

Pluto: Sitä ei sinun tulisi tehdä! Noilla ihmisillä on täysi syy olla murheellisia, sillä heiltä ei maailmaan jäänyt mitään vähäpätöisiä aarteita.

Menippos: Kuinka sinä noin hupsuttelet; hyväksytkö sinäkin heidän typerän vinkumisensa, Pluto?

Pluto: En ollenkaan, mutta minä en suvaitse mitään kapinan touhua teidän kesken. (Hän lähtee pois.)

Menippos: Kuulkaa siis te joutavimmat kaikkein lyydialaisten, fryygialaisten ja assyyrialaistaen joukossa, minä en teitä tule jättämään; minne ikinä menette, sinne seuraan minäkin teitä kiusaamaan, teidän korviinne lauleskelemaan ja teille nauramaan.

Kroisos: Eikö tuo ole sietämätöntä ylimielisyyttä?

Menippos: Ei, mutta se oli sietämätöntä ylimielisyyttä, kun te sallitte ihmisten teitä polvillaan kunnioittaa ja kohtelitte vapaita ihmisiä huonosti ja niin vähän kuolema-

tanne ajattelitte, ikäänkuin sellaista aina tulisi jatku-
maan. Nyt, kun teiltä kaikki tämä on riistetty, ulvotte te.

Kroisos: Oi jumalat, kuinka suuria tiluksia mulla oli!

Midas: Mitkä kasat kultaa!

Sardanapalos: Mitkä harvinaiset hekkumat!

Menippos: Mainiota! Hyvin ulvottu. Minä en tule
lakkaamaan uutterasti ja väsymättömästi laulamasta teille
vastaukseksi kultaista elämän ohjetta: »gnoti seauton»
= tunne itsesi. Se tekee niin erinomaisen vaikutuksen,
kun sillä säestää teidän ikuista ähkinäänne ja voihkinaanne.

Jäälintu

eli

metamorfoosi (muodonmuutos).

Kairefon, Sokrates.

(Molemmat seisten Faleronin satamassa.)

Kairefon: Mitähän ääniä lienevät nuo, Sokrates, jotka kaukaa rantakallioitten takaa korviimme kajahtelevat? Miten suloisilta ne kuuluvatkaan! Mikähän olento noin kauniita säveliä päästelee? Sillä kaikkihan, mitkä vedessä elävät, ovat tavallisesti mykkiä.

Sokrates: Se on vesilintu, Kairefon, Halkyon nimeltä, joka aina suree ja valittaa; vanha kansansatu kertoo siitä: Halkyone, Aioloksen tytär, kihlaantui nuoruutensa kukkeudessa kauniin isän kauniin pojan, Kointähden Hesperoksen pojan Keyksin kanssa, ja kun tytölle tapahtui se onnettomuus, että hän kadotti sulhasensa ennenaikaisen kuoleman kautta, harhaili tyttönen lohduttomana yli koko maailman, turhaan toivoen hänet kerran tapaavansa, kunnes jumalat hänet vihdoin säälistä muuttivat linnuksi, jossa muodossa se nyt lentää liipottelee meriä pitkin hakien rakasta sulhoaan, jota sen ei ollut onnistunut koskaan maan päällä tavata.

Kairefon: Vai se se nyt on Halkyon, josta niin paljon ihmeellisiä kerrotaan. En ole hänen ääntään milloinkaan elämässäni ennen kuullut, ja se miellytti minua niin ihmeel-

lisesti, siinä kun on niin haikean valittava sävel. Kuinka suuri on tuo lintu?

Sokrates: Ei se suuri ole; mutta pienuudestaan huolimatta ovat jumalat hänet suurenmoisesti palkinneet hänen ihmeellisen rakkautensa takia; sillä sen pesimisaikana nauttii koko maailma merenkulkijoille niin suloisia Halkyonin päiviä, jotka keskellä talvea tarjoavat mitä suloisimpia ilmoja, ja joista tämänpäiväinen on kaikkein ihainimpia. Katseleppas, miten puhdas ja päivänpaisteinen koko avaruus on ja miten tyyni ja aalloton meri, aivan kuin kuvastin, mistä ihana taivas katselee kuvaansa.

Kairefon: Tosiaankin, nyt on Halkyonin päivä, ja eilinen oli yhtä kaunis. Mutta, jumalien nimessä, mitä on uskottava tuosta muuttumiskertomuksesta, jonka äsken kerroit? Onko uskottava, että linnuista sukeutuu naisia ja naisista lintuja? Minun täytyy tunnustaa, että kaikki sellaiset jutut tuntuvat minusta mahdottomilta.

Sokrates: Rakas Kairefon, me ihmiset emme toden totta ole niin varustettuja, että voisimme pitää itseämme erittäin tarkkanäköisinä tuomareina sellaisissa asioissa kuin mikä on mahdollista ja mikä ei. Meillä ei ole tällaisten seikkojen ymmärtämiseksi mitään muuta kuin järkemme, joka niin usein ei kykene näkemään, ei käsittämään eikä uskomaan. Kuinka usein pidämmekin sellaista vaikeana, mikä sangen helpoksi osoittautuu, ja mahdottomana sitä, mikä tarpeellisilla voimainponnistuksilla varsin helposti on saavutettavissa? Useissa tapauksissa lienee syy tähän meidän kokemattomuuteemme: mutta sangen usein on syy järkemme heikkoudessa ja lapsekkuudessa. Sillä ihminen näkyy jäävän korkeastakin iästään huolimatta aina jonkin verran lapseksi; ja onkopa se kummallista, kun hänen elämänsä verrattuna maailmankaikkeuden ikuisuuteen on niin sanomattoman lyhyt, noin vain silmänräpäys syntymisen ja kuoleman välillä. Kun me niin vaillinaisesti tunnemme jumalien ja haltioitten voimia, mitenkä voi-

simme sanoa, mitkä tällaiset seikat ovat mahdollisia, mitkä eivät. Mikä sinusta on ihmeellisempää: muuttaa raivoava myrsky kirkkaimmaksi taivaaksi ja tyynnyttää luonto hurjimmasta riehunnasta tällaiseksi suurenmoiseksi rauhaksi, vaiko muuttaa tyttö linnuksi? Eivätkö lapsemmekin, jotka jonkin verran ovat perehtyneet muovailuun, kykene savi- tai vahapalasesta kokoonpanemaan tuhansia erilaisia esineitä. Onhan oikeutettua uskoa, että Jumala, jolla on paljoa suurempi kyky ja voima meidän kykyhimme verraten, kaikki tällaiset asiat käden käänteessä tekäisee. Sillä kuinka paljon luulet jumalien olevan sinua kyvykkäämpiä?

Kairejon: Minäkö, Sokrates? Eihän ihminen edes ajatuksillaan voi näitä käsittää, saati sitten sanoilla ilmaista.

Sokrates: Minulle ja sinulle ja tuhansille meidänarvoisille ovat monet seikat mahdottomat, jotka toisilta sujuvat vallan helposti. Kuinka moni ihminen taitaakin kirjoittaa ja huilua soittaa? Ja kumminkin on kirjoittaminen ja huilunsoitto oppimattomalle yhtä mahdotonta, kuin tehdä vaimoista lintuja ja linnuista vaimoja. Mutta mitä ihmeellisiä seikkoja luonto voi saada aikaan, siitä meillä on päivittäin todistuksia. Tarkasteleppas tuota matoa ilman jalkoja ja siipiä mehiläisen kennossa. Luonto laatii sille jalat ja siivet, koristaa sen ihanimmilla väreillä ja tekee tästä pienestä eläimestä maailman taitavimman ambrosiasiman valmistajan.

Kun nyt kuolemattomien voimat ovat niin suuria, kuinka voisivat niin katoavaiset olennot kuin me — me, jotka emme edes lähestulkoonkaan voi silmäillä luonnon kokonaisuutta, vieläpä joudumme ymmälle joka hetki siitä, mitä pienessä piirissämme ympärillämme tapahtuu, ja meidän on pakko tunnustaa tietämättömyytemme — kuinka me rohkenisimme jäälinnusta ja satakielestä mitään varmuudella päätellä. (Tarun mukaan oli satakie-

likin aikaisemmin nainen, Filomele, attikalaisen kuninkaan Pandionin tytär.)

Minä puolestani, oi sinä sulosointuinen, kärsivä Halkyone, tulen kertomaan sinun viehkeän valitustarinasi lapsilleni siinä muodossa, missä sen esi-isiltäni olen kuullut, usein tulen ylistämään sinun hurskasta ja uskollista rakkauttasi sulho-vainajaasi kohtaan molemmille vaimoilleni Xantipalle ja Myrtolle, enkä ole unohtava mainita, minkä kunnian jumalilta olet saanut osaksesi. Etkö sinäkin niin tule tekemään, rakas Kairefon?

Kairefon: Sinäpä sen sanoit, Sokrates. Mikä ihana siveysoppi onkaan miehelle ja vaimolle kätketty tähän taruun.

Sokrates: Ottakaamme nyt hyvästit hurskaalta Halkyonelta; sillä onhan aika lähteä liikkeelle, jos mieli ennen yön tuloa ehtiä kaupunkiin.

Kairefon: Valmis olen, Sokrates.

*

Jäälintu (alcedo ispida) on meidän allimme läheinen sukulainen. Allin tieteellinen nimi onkin Halkyon eli Harelda hieimalis. Sen lemmenlaulu kuulostaa ihmisen korviin lapsen tai nuoren naisen itkulta, voihkinalta ja valitukselta. Väkevästi tämä allin vikinä ja niiskuttaminen on vaikuttanut kaikkien kansojen mielikuvitukseen, väkevästi allin laulu vielä nytkin tehoaa kuuntelijaan, kun lintuparvi sisäjärvien sulapaikoissa tyynenä kevätiltana virittää itkuvirtensä. Se on nuorena leskeksi joutuneen aviovaimon toivotonta valitusta. Suomen kansanrunot vertaavat surun äänekkäitä ilmauksia allien ajatuksiin Tuonen mustassa joessa. Alli aina edustaa katkerinta surua.

Hurskas ja nöyrä on tämä Lukianoksen suloinen jutelma, niin hurskas, että moni tiedemies on epäillyt sen tekijäksi jotakin toista kreikkalaista kirjailijaa. Ehkäpä tällainen lyyrillinen sävy on vieras aina järkeilevälle Sokrateellekin. Jos kertomus

on Lukianoksen kynästä vuotanut, niin kai hänen mielipiteensä ilmenee sanoista, että tällaisten tarujen merkitys on niiden siveysopillisessa puolessa. Vaikk'ei taruja uskoisikaan, niin voihan niiden kauniille tendenssille antaa kunnioituksensa ja niitä ihailla suloisina runoelmina.

Muodonmuutokset (metamorfoosit) olivat kreikkalaisten kirjallisuudessa usein esiintyviä runoaiheita. Jumalat muuttuivat ihmisiksi, ihmiset jumaliksi, eläimet olivat usein muotonsa muuttaneita ihmisiä. Ani harvat sellaisten muutosten mahdollisuutta epäilivät. Jos siis jotkut uskonnon perustajat väittivät, että jumalat olivat muuttaneet muotonsa ja ottaneet orjanmuodon »päällensä», niin sellainen väitös kohtasi herkän kaiku-pohjan ja metamorfoosit pidettiin tavallisina, tosina tapahtumina, joista kaikki olivat lapsena kuulleet lukemattomia kertomuksia. Aito kreikkalainen on tuo ex analogia todistus: koska toukka voi muuttua kauniiksi perhoseksi, niin voi tyttökin muuttua linnuksi ja lintu tytöksi.

Omasta mielestäni tästä kertomuksesta tuoksuaa esille evankelistain henki, kreikkalaisen lääkärin, apostoli Luukkaan lempeä tarinatapa paljoo suuremmassa määrässä kuin Lukianoksen. Molemmat melkein saman ajan miehiä, mutta Luukas satujen ja tarujen uskoja ja suloinen kertoja, Lukianos taas samojen satujen ja tarujen uupumaton pilkkaaja. Ei Sokrateskaan ole kuvattu sellaiseksi, miksi Xenofon ja Plato, hänen oppilaansa, kerta kaikkiaan ovat hänet ikuistuttaneet. Eivätkä nämä kaksi rehellistä miestä tiedä kertoa Sokrateella olleen muuta kuin Xantippansa, siis vain yksi vaimo eikä kahta, niin kuin myöhempi taru tahtoo väittää. Ja tuskinpa Xantippa olisi ollut huvitettu tällaisista suloisista, hentomielisistä kertomuksista, eikä ole ollenkaan sanottu, että hän olisi sallinut Sokrateen noin vain milloin tahansa luennoida itselleen lasten taruja. Sillä Sokrateshan oli paljoo enemmän kuin moni muu aviomies Xantippansa tuulista riippuvainen.

Zeus murhemielellä.

Zeus kulki taivaassa alla päin pahoilla mielin. Muut jumalat kiiruhtivat luokse ja kyselivät korealla runokielellä, mikä taivaan herraa vaivaa. Zeus vain pudisteli päätään eikä ruvennut virkkamaan mitään. Mutta Hera, hänen korkea puolisonsa, oli heti tietävinään syyn.

— Tiedän kyllä, mikä sinua vaivaa. Sinä olet taas rakastunut johonkin ihmistyttöön. Nuo huokaukset, nuo puuskutukset, nuo kyynelät ilmaisevat oikean asian laidan. Muutu nyt vain häräksi, tai miksi tahtonet ja lähde kosimaan; minä olen jo niin tottunut sinun yöjalkareissuihisi, etten niistä enää välitä.

— Voi rakas puolisoni, vastasi Zeus. Nyt on kovemmat kysymyksessä. Meitä jumalia ei enää uskota maailmassa eikä meihin luoteta eikä meille enää uhrata. Hera kysyi:

— Joko jättiläiset taas aikovat rynnistää taivaaseen tuhotakseen meidät?

— Ei jättiläiset, mutta nuo kirotut, rikkiviisaat ihmiset. Minä kerron:

»Niinkuin tietänette, olimme me muutammat jumalat eilen iltana hieman uhria tuhrimassa ja ahmimassa, sillä eräs laivanvarustaja Pireoksessa oli valmistanut uhrijuhlat palkinnoksi siitä, että hänen laivansa oli pelastunut uhkaavasta haaksirikosta Euboian niemen nokassa. Haisteltuamme ja maisteltuamme teurasta, hajaannuimme me jumalat toinen sinne toinen tänne. Minä läksin harmissani Atenaan kävelemään, sillä minua kismitti, että tuo saita laivuri, joka hengen hädäs-

sään oli luvannut uhrata meille sata härkää, nyt oli kutsunut 16 jumalaa uhrille, jossa hän poltti sitkeää kukkoa, joka juuri sitä ennen ikäkuluna vielä kiekui käheällä äänellään. Ja niin homeisista aineksista hän valmisti suitsutuksen, että ne sammuiivat alttarilla eikä niistä lähtenyt nokkaamme minkäänlaista sauhun tapaista.

Kävelin Akropolis-kukkulalle ja poikkesin Poikileen pylväskäytävälle. Täällä näin suuren ihmisjoukon kerääntyneen kuuntelemaan kahta hyvin riitaisaa filosofiaa. Minä päätin mennä kuuntelemaan, mistä oli kysymys. Peityin sankkaan pilveen, käärin kaavun ylleni ja kiinnitin pukinparran leukaani, jotta olisin oppineen filosofin näköinen. Ei kukaan huomannut, kuka minä olin. Mistä luulette heidän puhuneen, hyvät jumalat? Eji sen vähemmästä kuin, onko jumalia ollenkaan olemassa ja huolehtivatko he ollenkaan maallisista asioista, vai eivätkö?

Stoalaiset filosofit ovat aina pitäneet meidän puoltamme. Siellä oli nytkin stoalainen Timokles, joka ärjyi ja haukkui vastustajataan, epikuuroilaista filosofia Damista. Mutta ystävämme Timokles oli pauhannut niin kiivaasti, että hän oli jo aivan käheä, niin että tuskin sai ääntänsä kuuluviin. Mutta Damis pakana, hän pysyi koko ajan kylmänä ja oli sitten ylen nokkava ja todistuksillaan kietova. Suurin osa yleisöä osoitti hyväksyvänsä Damiksen kannan, vaikka olihan siellä muutamia harvoja, jotka meitäkin puolustivat. Kun tämän suuren vaaran tajusin, komensin yön laskeutumaan tienoilla ja niin sain riidan loppumaan. Mutta yleisö tahtoi kuulla lisää, ja niin päätettiin, että huomenna väittelyä jatketaan. Siis tänäiltana kansa taas kokoontuu kuuntelemaan tuon ilkeän rienaajan, Damiksen, hävyttömyyksiä. Mitä nyt tehdä? Vaara on suuri, oi jumalat! Jos ihmiset lakkaavat meihin uskomasta ja meitä kunnioittamasta ja meitä rukoilemasta, mihin joudumme? Temppeilit jäävät autioiksi ja me jäämme tänne taivaaseen ypyksiksemme värjötteleämään ja nälinkuoliaina toisiimme tuijottamaan, kun ei kukaan enää meille uhraa edes käheitä kukkojaan. Eji auta muu kuin heti kutsua kokoon kaikki jumalat,

jotta tämäniltaisessa väittelyssä hurskas Timokles saisi voiton ja tuo röyhkeä Damis häpeällä ja kunniattomana karkoitettaisiin maan ääriin. Hermes, huuda jumalat kokoon, ei vain kreikkalaiset, mutta myöskin nuo aasialaiset kultakoristeilla kirjailit taivaalliset valtiaat. Hermes, tee tehtäväsi!»

Hermes huusi jumalat kokoon mitä nuhteettomimmalla heksametrillä, lainattuna Homeroksen kertomaruonoista.

Jumalat kokoontuivat, ja Zeus kertoi heille, mitä oli nähnyt ja kuullut. Jumalat ehdottivat mitkä mitäkin. Toiset tahtoivat, että Damis oli tapettava, että Zeus salamallaan hänet musertaisi. Tätä ehdotti varsinkin Poseidon, meren jumala. Mutta Zeus oli hermostunut ja pyysi meren jumalaa tällaiset tuumansa säästämään valaskaloilleen; oppineitten ja viisasten ihmisten kanssa täytyi toimia toisin tavoin. Pyydettiin suurelta ennustaja-jumalalta, Apollolta, tietoa siitä, miten väittely päättyisi. Mutta Apollo luikertelihe vapaaksi tekosyyllä, ettei hänellä täällä taivaassa ollut pyhää kolmijalkaa kuten Delfoissa, eikä pyhää lähdeä, eikä tarvittavia suitsutusaineita. Mutta Apollo pakotettiin ennustamaan. Ennustus oli, niinkuin ainakin tässä maailmassa, puhdasta höpötystä.

Momos-jumala ratkesi hillittömään nauruun ja hohotti: »tuo ennustus on niin päivän selvä, ettei se mitään tulkitsijaa kaipaa. Se osoittaa meille selvää selvemmin, että ennustaja itse on täysi hupakko ja että me, jotka häntä uskomme, olemme, Jumala paratkoon, suuria myllärinaaseja ja kuonoturpia, eikä meillä ole enemmän järkeä kalloissamme kuin heinäsiirkoilla.» Lopuksi Zeus puhkesi sanoihin ja virkkoi:

— Mikäpä meille lopullisesti muu jää neuvoksi, kuin täältä taivaasta kauniisti katsella ja kiltisti kuunnella väittelyä?

— Hei, tyrkätäkää kaikki taivaan luukut auki, puhaltakaa pois edestä kaikki pilvet ja taivaan portit selki selälleen! (Näköala avaantuu ja jumalat kurkistavat alas maailmaan.) — Voi turkanen, mikä sankka ihmisparvi siellä on kuuntelemassa väittelyä! — Voi, voi, voi, Timokles parka näyttää perin heikolta; hän tutisee ja mielenmaltti on mennyt. Tuo mies pilaa

meiltä koko pelin! Näkeehän selvästi, ettei hän jaksaa Damik-
selle pitää puoliaan. — Koskapa emme mahda millään tavalla
häntä auttaa — rukoilkaamme kumminkin kaikin voimin hänen
puolestaan, mutta näin hiljaa vain keskenämme, ettei Damis
vain kuulisi.

*

Timokles (siellä alhaalla maailmassa): Mitä sinä sanot,
temppeleinhäpäisijä Damis? Sinä sanot, ei ole jumalia
eivätkä ne ihmisistä välitä;

Damis: Niin sinnepäin; mutta vastaappas sinä ensin,
mitä syitä sinulla on jumaliin uskoa?

Timokles: En minä alistu sinun tutkittavaksesi, hassu;
sinun tulee minun kysymyksiini vastata!

Damis (levollisena): Ei suinkaan! Vastaaminen kuuluu
sinulle.

Zeus: Tähän mennessä on meidän miehellä huutamis-
sessa ja haukkumisessa ehdoton voitto. Hyvä, hyvä,
Timokles! Hauku vain vahvasti, siinä on sinun voimasi.
Jos rupeat järkisyihin vetoamaan, niin kohta hän tekee
sinusta kalaa mykemmän.

Timokles: Atenen nimessä! Minä en rupea sinulle vas-
tailemaan.

Damis: No kysy sitten sinä; mutta jos voit olla hauk-
kumatta, niin hyvä olisi.

Timokles: Sinä et siis usko, jumalaton ihminen, että
jumalat meistä huolen pitävät?

Damis: En millään ilveellä.

Timokles: Mitä löpöttelet? Tapahtuuko sitten kaikki
ilman mitään kaitselmusta.

Damis: Tapahtuu.

Timokles: Eikö mikään jumalallinen olento järjes-
tele ja ohjaa kaikkea?

Damis: Ei.

Timokles: Kaikkiko kulkee ilman suunnittelua ja tar-
koitusta sokeassa mylläkässä ympäriinsä?

Damis: Niin.

Timokles (kansalle): Ja te voitte tätä kuunnella heittä-mättä kivillä kuoliaaksi tuon jumalattoman rienaajan.

Damis: Miksis kiihoitat kansaa minua vastaan, *Timokles*. Tai mikä sinä olet, joka joudut noin kiihdyksiin jumalien tähden, jotka itse eivät näy suuttuvan. He eivät ole minulle mitään pahaa tehneet, vaikka ovat useasti kuulleet, mitä minä heistä olen puhunut — jos he nyt ollenkaan kuulevat?

Timokles: Kyllä he kuulevat ja ennemmin tai myöhemmin he tulevat sinua kurittamaan.

Damis: Mitenkä heillä olisi aikaa minua ajatella, heillä kun on niin armottoman paljon ajatteleminen, kun kaikki maailman asiat heidän niskoillansa lepäävät. Sentähden kai he eivät ole sinuakaan rangaisseet monien väärin valojesi ja muitten rikkomustesi takia. Mutta näkeehän sen, että he eivät ole kotonaan, vaan mahdollisesti ovat tehneet matkan kirottujen maurilaisten luo; sillä heillähän on tapana joskus vieraila näittenkin mainiossa sakissa, syödä ja juoda niiden pöydässä ja kutsua niitä vastavierailulle.

Timokles: Mitä voin tuollaiseen kauhistuttavaan hävyttömyyteen vastata?

Damis: Et mitään muuta kuin mitä jo aikoja sitten olen pyytänyt saada kuulla; mikä on sinut saattanut uskomaan, että jumalat meistä huolehtivat?

Timokles: Pidätkö Homerosta suurimpana runoilijana?

Damis: Tietysti.

Timokles: Miten voisin olla häntä uskomatta, kun hän niin kiven kovaan väittää, että jumalat meistä huolenpitävät.

Damis: Oi ihailtava herra; että Homeros todellakin on ollut etevä runoilija, sen kaikki sinulle kernaasti myöntävät; mutta ei kukaan, että runoilijat tällaisissa asioissa ovat syyntakeisia totuuden todistajia. En luule, että heidän tarkoituksenaan on lausua totuuksia; heidän tarkoituk-

senaan on lumota ja ihastuttaa kuulijoitaan; sentähden he laulavat runomitalla, sentähden he sirottelevat teoksiinsa taruja ja kaskuja, sentähden heidän silmämäärään on tarjota lukijalle aina vain jotakin suloista ja miellyttävää. Kaikissa tapauksissa tahtoisin kuulla, mitkä paikat Homeroksen runoissa sinua eniten ovat varmistaneet siihen uskoon, että jumalat aina pitävät hyvän huolen siitä, että kaikki käy oikeuden ja kohtuuden mukaan tässä maailmassa.

*

Seuraa pitkä luettelo sellaisista tapauksista jumalien edesottamisissa, jotka eivät suinkaan ole mairittelevia heille. Mutta koska nämä esimerkit olettavat perinpohjaista kreikkalaisen mytologian tuntemusta, joka kuulijoilla kyllä oli, mutta joka suomalaiselta lukijalta puuttuu, jätän ne tässä kääntämättä. Että Timokles vetoaa Homeroksen lausuntoihin, ei suinkaan ilmaise typeryyttä, sillä on muistettava, että Homeroksen runot kreikkalaisten silmissä olivat samassa arvossa kuin kristityillä raamattu. Sekä Homeros että Hesiodos väittävät nimittäin, että he eivät suinkaan omasta päästään taruilleet jumalista, vaan että runottaret kuiskuttelivat heidän korviinsa, mitä heidän piti kirjoittaa, aivan niinkuin väitetään, että raamatun kirjoittajat panivat muistiin ainoastaan sitä, mitä jumala heidän korviinsa supatteli. Sentähden kirkko on julistanut oppikappaleeksi, että jokainen raamatun sana on jumalan inspiroima ja siis ehdottomasti pidettävä kaiken arvostelun yläpuolella. Ja voi sitä ihmistä, joka yhdenkään sanan tästä muuttaa! Siitä huolimatta ovat raamatun tosinnot, jotka useinkin sisältävät aivan vastakkaisia väitteitä, lukemattomat. Kun Timokles siis haukkuu Damista ja kehoittaa kansaa kivittämään häntä, niin sehän ei ole mitään muuta, kuin mitä kristityt ovat sananmukaisesti toimeenpanneet kaikkien niiden suhteen, jotka ovat uskaltaneet epäillä raamatun totuutta.

*

Zeus: Tuhat tulimmaista, oi jumalat! Minkä huudon väkijoukko korottaakaan lausuakseen myötätuntonsa Damikselle. Näyttää siltä, kuin meidän miehemme jo olisi taistelussa hävinnyt; hän pelkää ja vapisee ja muistuttaa sellaista, joka on heittämisillään kilpensä pois ja vain katselee, miten hän voisi huomaamatta livistää tiehensä koko taistelusta.

Timokles: Sinun mielestäsi siis Euripideskin (kuuluu näytelmänkirjoittaja) on tuhmasti tehnyt, kun hän antaa näytelmissään jumalien esiintyä henkilökohtaisesti suojellen hurskaita sankareita, pahoja taas ja jumalattomia murskaten kuoliaiksi?

Damis: Oi Timokles, sinä kaikkein jaloin kaikkien filosofien joukossa! Jos murhenäytelmien kirjoittajat esittäessään jumalia kappaleissaan ovat saaneet sinut uskomaan jumaliin, niin kuuleppas, mitä Euripides ajattelee, niin pian kuin hän selkiää saduista, joita on kappaleissaan muodostellut, ja omat mielipiteensä lausuu aivan ilman minkäänlaista pelkoa:

»Katsele korkeaa, ääretöntä avaruutta, joka maata allansa hellästi syliinsä sulkee, pidä sitä Zeuna, nimitä sitä jumalaksi! Ja toisessa paikassa: Oi Zeus — kuka on Zeus, sillä minä, minä tunnen häntä vain nimeltä.» Ja paljon muuta samanlaista hän sanoo.

Timokles: Siis kaikki ihmiset ja kansat, jotka jumaliin uskovat ja heitä juhlien kunnioittavat, ovat siis erehtyneet.

Damis: Vallan oikein, että sinä minua kansanuskoista muistutat; sillä juuri niistä nähdään, miten vähän varmaa ja luotettavaa jumalista saa tietää. Sekasotku voi tuskin suurempi olla, ja kullakin kansalla on niistä oma mielipiteensä. (Damis luettelee tässä kokonaisen sarjan eri kansojen jumalia, näyttäen toteen, miten moninaisia ja hullunkurisia ne ovat. — Samoinhan on laita kristikunnassakin. Kuka voi luetella kaikki uskonlahkot, eri kirkkokunnat, jotka tulella ja miekalla ovat toisiaan vastaan sotineet,

väittäen kukin omistavansa ainoan autuaaksi tekevän opin? Puhumattakaan niin sanotuista pakanallisista uskonnoista. Asia siis aivan sama kuin Lukianoksen aikaan.) Miten naurettavaa kaikki tämä onkaan, jatkaa Damis.

Momos (Olympon jumala, yön pojaksi sanottu): Enkö ole jo ennen tästä teille sanonut, oi jumalat: kaikki nämä seikat tulevat vielä päivän valoon ja joutuvat tarkan arvos-
telun alaisiksi.

Zeus: Sinä kyllä olet sen sanonut ja siitä meitä haukkunut; minä aion ryhtyä näitä epäkohtia korjaamaan, kunhan vain tästä vaarasta päästään.

Timokles: Mutta, sinä jumalien vihollinen, kenenkä luulet voivan lausua oraakkeleita ja ennustuksia muitten kuin jumalien.

Damis: Elä minulle puhu ennustuksista, tai minä kysyn, mitä ennustusta sinä pidät eniten todistuksen arvoisena; sitäkö, jonka Delfoin Apollo antoi onnettomalle Lydian kuninkaalle, Kroisokselle, ja joka oli niin kaksipäinen kuin ennustus olla osaa — sillä miten voi Kroisos tietää, kenenkä armeija häviäisi, hänenkö vai Kyroksen, kun oraakkelin sanat kuuluvat: »jos Kroisos menee Halys-virran yli, on hän hävittävä suuren armeijan». Ja kaikissa tapauksissa tuo onneton Lydian kuningas maksoi tästä kaksipäisestä ennustuksesta monta talenttia.

Momos: Mies sanoo sanasta sanaan ne sanat, mitkä minä pelkäsin hänen sanovan. Missäs' olet nyt, kaunis kitaransoittajamme Apollo? Astu alas puolustamaan itseäsi.

Zeus: Ja sinä, Momos; pidä nyt suusi kiinni noilla turhilla muistutuksillasi!

Timokles: Katso nyt mitä teet, sinä jumalaton ihminen! Ei paljoa puutu, että yksinpä jumalten päämiehet ja heidän alttarinsa tahdot kumota.

Damis: En suinkaan kaikkia alttareita! Sillä eihän siitä nyt vahinkoakaan ole, vaikkapa ne uhrisavua ja hyvää hajua

ympäriin levittävätkin. Mutta Dianan alttarin Tauriissa tahtoisin suurimmalla mielihyvällä perustuksiaan myöten tuhota, sillä sillä alttarilla tuo neitseellinen jumalatar virkisti itseään ihmisuhreilla.

Zeus: Tämäpä vasta suonsilmä on, johon olemme vajonneet! Tuo mies ei säästä ainoatakaan meistä!

Momos: Valitettavasti kyllä et tavanne meidän joukostamme yhtään syytöntä. Kohta ehkä tulee kaikkein korkeinten jumalien vuoro.

Timokles: Etkö kuule, kun Zeus jyrisee, rienaaja?

Damis: Miksikä minä en kuulisi ukkosta, mutta Zeusko siellä jyrisee, sen kai sinä parhaiten tietänet, sinä kun kaikkesta päättäen näyt suoraa päätä tulevan jumalien luota. Ne taas, jotka Kreetasta tulevat, sanovat vallan toista; he vakuuttavat, että siellä näytetään erästä hautaa, jonka patsaassa seisoo, että tässä on Zeus haudattu, joten hän siis ei enää voi jyristä.

Momos: Olen kauan odottanut, että mies sen sanoisi. No Zeus, miksis vapiset ja miksi haahmosi muuttuu, niin että hampaasi kalisevat? Täytyy toipua ja ihmisten pilkkaa kärsiä ylenkatseella!

Zeus: Ylenkatseellako, Momos; etkö näe, miten monta kuulijaa hänellä on ja mitenkä hänen on onnistunut kiihoittaa heitä meitä vastaan? Katso, mitenkä Damis heidän korvansa valtaa?

Timokles: Sanoppas minulle, riiviö, oletko koskaan tehnyt merimatkaa?

Damis: Sangen usein, Timokles.

Timokles: Ja etkö ole huomannut, että tuuli, kun se täydellä voimalla puhaltaa purjeisiin, kiidättää laivaa hurjasti eteenpäin ja että laiva ainoastaan sen kautta suoriutuu pulmasta, että perämies seisoo ruotelissa ja ohjaa laivaa?

Damis: Tietysti.

Timokles: Laiva ei siis olisi ilman perämiestä voinut

suoriutua; ja sinä voit luulla, että maailman kaikkeus ilman perämiestä ja kapteenia kulkee umpimähkään minne vain.

Zeus: Saipas se Timokleskin kerran jotakin viisastakin suustaan. Tuo vertaus varmaankin taas nostaa hänet jaloilleen.

Damis: Ah sinä jumalien ystävä ja lemmikki, Timokles, sinä lienet huomannut, että perämies huolehtii kaikesta, mikä laivan varustuksiin ja matkan menestymiseksi on tarpeen; että hän pitää kaikki edeltäkäsini valmiina hädän tullessa, ja että hän matruuseille tästä on antanut käskyn, lisäksi, ettei laivassa mitään hyödytöntä eikä epätarkoituksenmukaista ole, ei muuta kuin mitä välttämättömmin purjehdukseen kuuluu ja tarvitaan. Mutta sinun perämiehesi ja sinun jumalasi, jotka sinun mielestäsi ovat arvolliset ohjaamaan tätä maailman suurta alusta, ne eivät toden totta pidä kaikkea täydessä järjestyksessä. Laivamiehistön kesken näet usein, että laiska ja kykenemätön mies usein komentaa laivassa, toinen taas, joka on erinomaisen ketterä mastoissa kapuamaan ja muuten on kaikissa vaaroissa kekseliäs, hän komennetaan pumppuamaan. Matkustajien laita on aivan sama. Siellä istuu usein häpeämättömin hirtehin perämiehen rinnalla kunniapaikalla, raiskaajat, isänmurhaajat ja ryöstäjät varaavat itselleen mukavimmat paikat laivassa, ja heitä kohdellaan suurimmilla kunnianosoituksilla. Kunnialliset miehet taas sullotaan ruumaan ja miehet, jotka oikeastaan ovat heidän suhteensa orjan asemassa, kömpivät heidän ruumiittensa yli. Ajattelleppas, minkälainen kohdalo meidän omilla viisaila miehillä on ollut. Heidät on pantu pumppuamaan ja he ovat saaneet makuupaikan kostealla kannella pumpun vieressä, silloin kun kaikenlaiset elostelijat ovat saaneet nauttia ylelli syyttäjämukavuutta ja kohdelleet huonosti juuri näitä kunnon miehiä. — Niin sinun laivassasi eletään; ja mistä muuten tulevatkaan niin monet haaksirikot? Jos ohjaajaa olisi, niin varmaan

ei näin kävisi, vaan hyvät saisivat palkinnon, huonot oman kohtelunsa; parhaimmat istuisivat perämiehen rinnalla paraimmilla paikoilla ja huonot heidän alapuolellaan; virkut matruusit saisivat ensimmäiset komentajan paikat, laiskansitkeät taas saisivat maistella köyden päästä. — Näyttää siltä, kuin sinun vertauksesi laivasta olisi kaatunutta kumoon, kun olet sen varustanut niin huonolla perämiehellä.

Momos: Tähän saakka on Damis kulkenut täysin purjein ja myötätuulessa kohti voittoaan.

Zeus: Siltä näyttää, Momos. Tuo Timokles ei näy keksivän mitään viisasta, vaan takertuu asioihin, jotka tuota pikaa heitetään humppuruisiaan.

Timokles: No, koska sinua laivan vertaus ei näy miellyttävän, niin kuule minun viimeinen todistukseni. Se on niin sanottu hätäankkuri, jota sinä varmaankaan et kaikkine mahtinesi ja taitoinesi paikalta saa järkytetyksi.

Zeus: Annappas kuulua, mitä sieltä nyt tulee!

Timokles: Kuunteleppas, oletko poikaa horjuttamaan tätä päätelmää, vai eikö se sido sinua? Jos alttareita keran on, niin täytyy myöskin jumalia olla; nyt on alttareita olemassa; siis on myöskin jumalia. Mitäs voit tähän vastata?

Damis: Anna minun ensin nauraa kyllältäni.

Timokles: Sinähän naurat, että olet tikahtaa. Tahdotisin kumminkin ensin tietää, mikä sinua niin naurattaa minun päätelmässäni?

Damis: Se, ettet sinä huomaa, miten heikkoon naruun olet ankkurisi, vieläpä hätäankkurisi, kiinnittänyt. Sinä siis luulet kietoneesi paksun köyden kahdesta narusta, jumalien ja alttarien olemassa olostä? Oman tunnustuksesi mukaan sinulla ei siis ole mitään sitovampaa esille tuotavaa; meidän väittelymme on siis lopussa, kukin menköön näin ollen kotiinsa.

Timokles: Sinä siis tunnustat hävinneesi, kun sinä pyrit kotiasi?

Damis: Mikäpä minulle muu neuvoksi jää, kun sinä turvaudut alttareihin, niinkuin se, joka on joutunut väkivallan alaiseksi. Minä siis vannon sinun pyhän ankkurisi nimessä, että olen valmis tämän ankkurin ääressä sinun kanssasi tekemään sopimuksen, ettemme enää milloinkaan riitele näistä seikoista.

Timokles: Sinä tahdot minua vielä herjata, sinä jumalien rienaaja, syljettävä, hassu, inhoittava hirtehinen! Tiedämmehän, että sinun isäsi oli hamppari ja sinun äitisi portto, että olet veljesi murhannut ja olet aviorikkoja, sinä herkkusuu, sinä hävytön lurjus! Odotappas, et pääse niinkään ilman selkäsauvaa minun kynsistäni! Tahdon tällä tiilikiven palasella sinun kallosi musertaa, sinä konna, sinä hylkiö!

Zeus: Damis lähtee nauraen pois, ja tuo toinen juoksee Damiksen suututtamana haukkuen perästä ja on aikeissa häntä tiilikivellä heittää kalloon. — Mitäs nyt on tehtävä, kun asia on sellaisen käänteeseen saanut?

Hermes: Minusta komedian kirjoittajalla Menanderilla on oikein kun hän sanoo: »Elä tee mitään, kun sinulle jotakin sattuu, niin sinulle ei ole mitään tapahtunut.» Sillä mitäpä suurta vahinkoa siitä on, joskin muutamat harvat ihmiset poistuvat vakuutettuina, että Damis on oikeassa. Ne, jotka ovat vastakkaista mielihpidettä, muodostavat kumminkin enemmistön; useimmat kreikkalaiset, nimitäin: *suuri rahvasjoukko, moukkien pohjasakka ja barbaarikansat ovat kaikki meidän puolellamme, jumalien palvojia.*

*

Niinkuin lapsille kuuluvat lelut, niin sivistymättömille kuuluvat jumalaistarut.

Nero

eli

Korinton kannaksen puhkaisemisen suunnittelu.

Tässä keskustelussa esiintyvä Musonius oli stoalainen tiedemies, joka enemmän neuvoi ihmisiä hyvillä esimerkeillään kuin opillaan. Mutta koska stoalainen filosofia oli joutunut Neron halveksimisen alaiseksi, kohteli hän stoalaisia tiedemiehiä julmasti. Musoniuksen hän lähetti karulle Gyaros-saarelle, jossa hän eleli suuressa kurjuudessa. Kun Nero päätti kaivattaa kanavan Korinton kannaksen poikki, joutui Musonius muitten orjien mukana lapiomieheksi kaivantoon. Lukianos antaa tässä kertomuksessaan nuorten miesten, niiden joukossa Menekrateksen, saapua Musoniusta tervehtimään ja saamaan häneltä opetusta, sikäli kuin tämä orjantyönsä lomassa voi sel-laista antaa.

Koska tämä kertomus mainiosti valaisee sekä Neron taiteellisia lahjoja että hänen kautta aikojen huudettua julmuut-taan, ja koska se on tasapuolisesti kirjoitettu ja senaikuista laulu- ja musiikkitaideä erinomaisesti valaiseva, käännän sen tähän. Kuinka kehittynyt laulu- ja näytelmätaide tähän aikaan oli, sen huomaamme tästä lyhyestä selonteosta.

Tämän arvostelun mukaan, josta ei suinkaan hieno, säädyllinen iva puutu, Nero sentään ilmenee enemmän ihmisenä ja taiteilijana kuin monessa muussa jälkimaininnassa.

Menekrates, Musonius.

Menekrates: Aikomus katkaista Korinton kannas, jota tyranni touhusi, oli siis sinunkin mielestäsi kyllin harkittua lähteneeksi vaikkapa isänmaallisen kreikkalaisen aloitteesta.

Musonius: Ihmetteletkö sinä, että Nerollakin joskus oli valoisia hetkiä? Korinton kaksi stadiota leveän kannaksen puhkaiseminen olisi tietysti säästännyt merimiehiltä koko Peloponnesoksen pitkän kiertämisen (nykyään on kannaksen läpi kaivettu kanava).

Menekrates: Jollei sinulla ole mitään tärkeämpää tehtävää, olisimme sinulle erittäin kiitollisia, jos suvaitisit meille kertoa, miten tämän suunnittelun laita oikeastaan oli.

Musonius: Kernaasti, jos niin tahdotte; en voi teitä kyllin kiittää siitä, että olette minua tulleet haastattelemaan näin epämiellyttävään luentosaliin.

Mikä Neron Akaiiaan ajoi, oli hänen intohimoinen laulunhalunsa ja kuvittelunsa ja päänäpistonsä, että itse muusat eivät voineet taidokkaammin laulaa kuin hän. Lyhyesti, hän tahtoi laulaa itselleen voitonseppeleen myöskin olympialaisissa kisoissa, jossa voittoa pidetään niin aivan erinomaisen kunniakkaana. Ja mitä taas soittoon tulee, niin luuli hän siinä olevansa enemmän perillä kuin itse Apollo; niin vakuutettu hän oli, että taidossa kitaraa soittaa ja sen säestyksellä laulaa ei itse tämä jumalakaan uskaltaisi hänen kanssaan kilpailla etevämmyydestä. Korinton kannaksesta hän alussa kaikkein vähimmin välitti, mutta kun hän itse kannakselle saapui, pälkähti äkkiä hänen päähänsä, että nyt hän ryhtyy johonkin vallan suurenmoiseen. Hän ajatteli Dareiosta ja Xerxestä, jotka niin vallan kuuluisia tekoja näillä mailla olivat toimittaneet. Sitäpaitsi lienee hän kuvitellut voivansa näin vähäisen esteen poistamalla kaikin puolin helpottaa kreikka-

laisten kaupunkien yhteyttä muun maailman kanssa ja myöskin heidän keskinäistä liikettään. Sillä miten juopunut ja hurjisteleva tämän tyrannin oikullinen luonne olikaan, niin oli hetkiä, jolloin häntä miellytti saada jotakin mainittavaa aikaan.

Hän astui siis suurella prameudella teltastaan esille, korotti ensin hymnin merenjumalan kunnioiksi ja sitten ylistyslaulun Leukotealle ja Melikertekselle. Senjälkeen ojensi Kreikan prefekti hänelle kultaisen lapijon; hän lähestyi laulun kaikuessa ja suunnattoman ihmisjoukon riemuitessa paikkaa, mistä kaivaminen oli alkava, löi kultaisella lapiollaan muistaakseni kolme kertaa maahan, ja sittenkuin hän lyhyessä puheessa oli kehoittanut työntekijäjä väsymättömästi ryhtymään työhön, hän palasi juhlakulkueessa Korintoon, niin tyytyväisenä itseensä, ikäänkuin hän vähintään kaksitoista Herkuleksen urotyötä olisi suorittanut. Ja nyt täytyi julkisiin töihin tuomittujen vankien ruveta kallioita louhimaan ja raskaimpia töitä suorittamaan, pretoriaanit taas (keisarin henkikaarti) loivat tasangoilta mullan pois ja kuljettivat muuanne. Me olimme noin 5 tai 6 päivää ahertaneet aivan kuin kannakseen kiinni juotettuina, kun äkkiä huhu alkoi levitä, että Nero oli luopunut päätöksestään. Sanottiin, että egyptiläiset viisaat olivat väittäneet meren länsipuolella salmea olevan korkeammalla kuin itäpuolella, ja että jos kannas katkaistaan, koko Peloponnesoksen niemi joutuu veden alle. Mutta tämä oli vain tekosyy, sillä meri on toki yhtä korkealla molemmin puolin kannasta. Oikea syy piili aivan muissa seikoissa. Lännessä oli uhkaavia päällehyökkäyksiä odotettavissa ja sisällisiä kapinoita oli myöskin tekeillä. Nämä seikat kutsuivat Neron pois Kreikasta ja Korintosta. Rooman ympäristössä oli myöskin rauhatonta; sen oli eräs vasta laivalla saapunut tribuuni kertonut keisarille.

Menekrates: Mutta sanoppas, rakas Musonius, minkä-

lainen se tyrannin ääni oikeastaan on, koskapa hän on niin raivokkaan musiikki-innon ja esiintymishalun riivaama, että hän pyrkii sekä olympialaisissa että pyytialaisissa kisoissa kilpailemaan? Ne vieraat, jotka Lemnokseen tulivat, antoivat ristiriitaisia arvosteluja siitä; toiset ihailivat hänen lahjojaan, toiset ivailivat niitä.

Musonius: Oikeastaan, rakas Menekrates, hänen äänensä ei ansaitse toista eikä toista arvostelua. Luonto on hänelle antanut äänen, joka ei siedä juuri moitetta, mutta ei myöskään kiitosta. Vika on vain siinä, että hän mataloista ja korkeista äänistä koettaa saada esille suurempaa laveutta, kuin mitä hänen luontainen keskirekisterinsä sallisi. Sentähden on hänen syvissä äänissään jotakin pingoitettua, kumeata ja tummaa, ja sentähden kaikuu hänen äänensä melkein niinkuin kuulisi kokonaisen parven mehiläisiä ja vapsahaisia surisemassa. Kumminkin tämä kumeus jonkin verran tasoittuu hänen musikaalisen esityksensä ja säestyksensä kautta. Kun hän vaatimattomampia lauluja esittää, niin luontainen sulous, kitaran säestys, jossa hän osoittaa suurta näppäryyttä ja aistia, kasvojen ilme, joka aina sopii laulettavaan kappaleeseen, kromaattiset modulatsioonit ja melodinen taito auttavat häntä suoriutumaan kuta mitenkään jokaisesta esityksestä. Ainoa, mitä hänen tulisi hävetä, on, että hän niin ylhäiseksi hallitsijaksi osoittaa liian suurta mestaruutta näissä seikoissa. Mutta jos hän tahtoo täydestä mestarista käydä, oi taivas, mihin nauruun kuulijaparot silloin vasten tahtoaan pyrskähättävätkään. (Historiallisesti totta ja tunnettuahan ovat Neron viimeiset sanat ennen murheellista kuolemaansa: *Q*ualis artifex pereo = minkä taiteilijan maailma minussa kadottaakaan! Keisarin kuolema, Neron mielestä, oli korvattavissa, mutta ei taiteilijan.) Niin hirvittävää kuin onkin nauraa, silloin kun Nero odottaa yleistä ihailua. Sillä silloin kaikki menee nurin, kun hän koettaa pidättää hengitystään kauemmin kuin olisi tarpeen, kun hän nousee

varpaittensa nenille pystyyn ja tekee sellaisia irveitä ja mulkoiluja kuin pahantekijä kidutuskoneessa; ja kun hänellä vaikeihin tehtäviin on liian vähän henkeä, niin muuttuu hänen luonnostaankin punakka kasvojensa väri väkivaltaisen pinnistuksen takia kerrassaan kuparikastrullin karvaiseksi.

Menekrates: Mutta mistä johtuu, että kaikki, jotka hänen kanssaan kilpailevat, aina joutuvat alakynteen? Arvattavasti he ovat siksi varovaisia, että osaavat salata taitonsa kohteliaisuudesta häntä kohtaan.

Musonius: Tietysti he tekevät niin kuin painijat, jotka tahtovat antaa voiton toiselle. Ja voi sitä, joka tällaisessa tilaisuudessa kunnianhimosta tai kateudesta panee parastaan! Sinä kait muistat, miten traagillinen näyttelijä äskettäin istmolaisissa kisoissa pääsi hengestään?

Menekrates: Mikä kertomus se on? En ole halaistua sanaa siitä kuullut.

Musonius: Niin kuule koko asia, joka tuntuu uskottomalta, vaikka se tapahtui koko Kreikanmaan silmien edessä. Säännöistä huolimatta, jotka sulki pois istmolaisista kisoista koomillisten ja traagillisten näyttelijäin kilpailut, halusi Nero kumminkin myöskin näissä kisoissa voittaa palkinnon traagillisessa lausunnassa. Ilmoitettiin siis näihin kisoihin useampia ammattimiehiä, niiden joukossa eräs epirolainen, jolla sangen hyvä ääni oli ja siitä syystä oli sangen kuuluisa ja ihailtu. Tämä näyttelijä ei salannut, että hänellä oli suuri halu tällä kertaa riistää voiton sepele ja ettei hän aikonut väistyä kilpailusta, ellei Nero hänelle maksaisi kymmentä talenttia. Nero joutui tästä vihan vimmoihin; lisäksi epirolainen tästä piti niin suurta suuta juuri ennen kilpailun alkua, että sen kaikki kuulivat, jotka kuulla tahtoivat. Kun kreikkalaiset hänelle suurella äänellä huusivat: hyvä, bravo, lähetti Nero erään sihteerinsä hänen luokseen sanomaan, että

hän laskisi äänensä alemmaksi keisarin ääntä. Mutta tämä vain korotti ääntään ja intoili demokraattisen vapauden nojalla haluavansa saada kaikin mokomin voitonpalkinnon. Kun Nero tämän huomasi, lähetti hän histrioninsa (näyttelijät, jotka tekivät eleitä, jotka sopivat päänäyttelijän lausuntaan), ikäänkuin heillä mitään olisi ollut tekemistä tässä kilpailussa. Nämä hyökkäsivät norsunluisine, kaksiosaisine kirjoitustauluineen epirolaisen kimppuun, painoivat hänet lähintä patsasta vastaan ja pistelivät taulujensa kärjillä niin kauan miehen kurkkuun, kunnes hän heitti henkensä.

Menekrates: Ja tuo mies, joka sellaisen hurjan työn julkeni tehdä kaikkien kreikkalaisten silmien edessä, vei sittenkin voiton traagillisessa lausunnassa?

Musonius: Nuorelta ruhtinaalta, joka oman äitinsä oli murhannut, oli tällainen teko vain lapsenleikkiä. Hän raivasi tieltään kilpailijansa riistämällä häneltä sekä äänen että hengen. Mutta mitäs siitä ihmettelee, kun tiedetään, että hän väkiseltä tahtoi sulkea sen luolan, josta Delfoin jumala oraakkelinsa lausuu, vain tukahduttaaksensa itse Apollon äänen, vaikka jumala oli sen kunnian hänelle suonut, että hän asetti hänet samalle tasolle kuin Oresteksen ja Alkmaionin. Arvattavasti Neron mielestä jumala oli vain tällä vertailulla tahtonut häntä häväistä, vaikka jumala oikeutta myöten oli totuuden kustannuksella hänestä liikoja lausunut.

Mutta mikä laiva se tuolta rantoja lähestyy näin meidän puhellessamme keskenämme? Eikö näytä siltä, kuin se toisi meille hyviä uutisia? Miehistö on kukkasilla koristettu, niinkuin murhenäytelmän kuoro, kun se hyviä sanomia aikoo lausua. Näen etukannella miehen, joka meille huutaa, että iloisia ja hyvällä mielellä olisimme. — Eikö hän huuda, Neroa ei enää ole olemassa!

Menekrates: Niin hän huutaa; se kuuluu yhä selvemmältä, kuta lähemmäksi rantoja he tulevat.

Musonius: Oi jumalat, nyt olette hyvän työn tehneet!

Menekrates: Antakaamme hänen huutaa, vaikkapa ei olekkaan, niinkuin sanotaan, kaunista kuolleille pahaa toivottaa.

Hetairain juttuja.

Hetairat muodostivat Atenassa hyvin lukuisan yhteiskuntaryhmän. Ne olivat nuoria, kauniita naisia, jotka olivat saaneet vakituisen kasvatuksen hetairalta vaadittavaan elämään. Niiden täytyi opetella soittoa, laulua ja tanssia, niiden täytyi myöskin lukea jonkin verran kansalliskirjallisuutta, jopa itsekin sepitellä runoja, jotta voisivat seurata miehisten toveriensa keskusteluja. Suuri puhuja Demostenes lausuu julki eräässä puheessaan seuraavat ajatukset, jotka ehkä paremmin kuin pitkät selitykset kuvaavat hetairain asemaa ja tehtävää atenalaisessa yhteiskunnassa: aviovaimot otamme kartuttaaksemme sukua, hetairat taas sulostuttavat meidän elämäämme.

Kristityissä yhteiskunnissa ei hetairoilla ole ollut laillista olemassaolon oikeutta. Yhteiskunnissa, joissa saarnataan, että ihminen sekä sikiää että syntyy synnissä, joissa siis avioelämäkin on vain välttämätön pahe, sellaisissa yhteiskunnissa ei hetairain kevyellä elämällä ole ollut mahdollisuutta kukoistaa ja menestyä. Eipä niin, että kristillisissä yhteiskunnissa sukupuolielämä silti olisi ollut siistimpää; päinvastoin se juuri näissä yhteiskunnissa on ollut raaempaa ja naisia enemmän halventavaa kuin konsanaan pakanamaailmassa. Hetairain vapaa elämä on kristillisissä yhteiskunnissa muuttunut pakolliseksi, todellakin synnilliseksi elämäksi hirvittävässä »ilohuoneissa». Hetairat eivät suinkaan olleet tavallisia ilotyttöjä, jotka kautta aikojen ovat olleet yhteiskunnan halveksimia ja kaiken kunniansa menettäneitä naishenkilöitä, vaan sensijaan kreikkalaisessa maailmassa suvaittuja, usein kadehdittuja, vieläpä usein

aikansa nerokkaimpia naisia. Maailmankuuluisan kuninkaan Perikleen jalkavaimo oli hetaira, nimeltä Aspasia. Siinä hyvän maun, terävän järjen ja lahjakkuuden seurapiirissä, joka ryhmittyi tämän loisteliaan, sivistyneen kuninkaan ympärille Ateenassa, piti emännyyttä Aspasia sillä menestyksellä, että hänen nimensä on kuuluisimpia, mitä naisilla maailman historiassa on. Eikä suinkaan surullisen kuuluisa.

Jos haemme hetairain vastineita muista maista, niin meidän täytyy niitä etsiä n. s. pakanamaista. Indian bajadeerit olivat ja ovat ehkä vieläkin juuri hetairoja. Nekin sekä lahjakkaita, lahjojaan kehittäviä, että tietysti ensisijassa kauniita tyttöjä. Myöskin kadehdittuja, keijukaisten elämää viettäviä neitosia. Japanin geishat ovat myöskin luettavat samaan ryhmään. Nekin naissulouden edustajia japanilaisessa yhteiskunnassa. Geisha voi kohota aviovaimona mille kunnian kukuloille tahansa, aivan niinkuin Aspasia, tai kuuluisa runoilijatar Sappho Lesbos-saarella.

Nämä hempeät Lukianoksen hetairain jutut ovat niin uuden-aikaisia, että ne kelpaisivat minkä nykyajan novellin tahansa keränpohjaksi, sanon keränpohjaksi, sillä neidän eivät ole pituudella pilatut. Jonkin sivun pituisia vain. Mutta silti niissä on sama juoni suppeassa muodossa kuin nykyajan novelleissa, jopa pitkissä romaaneissa. Ne sisältävät nimittäin kiihkeitä rakkauden tunnustuksia, raivoavinta mustasukkaisuutta, onnetonta rakkautta, aivan samaa siis, mitä tavataan kaikkien aikojen lemmentarinoissa. Myöskin meidän aikamme. Kun näitä lukee, tunkee ajatus mieleen: Muuttuuko ihmis-suku milloinkaan muunlaiseksi kuin se harmaasta muinaisuudesta saakka on ollut? Tavat muuttuvat hieman, mutta ihmis-yksilö pysyy aina samana.

Niinkuin hetairat luonteiltaan muistuttavat meidän aikojemme nuoria tyttöjä ja nuoria aviovaimoja, niin heidän äitinsäkin ovat aivan meidän äitiemme tapaisia. Äidit tahtovat hyötyä tyttäriensä suhteista. Ei Lukianoksen jutuista huomaa, että vanhemmat koskaan pahastuisivat poikansa suhteista hetai-

raan, jollei poika tuhlaa liikoja rahasummia hetairalleen ja jollei vanhemmilla ole jokin avioliitto tiedossa pojalleen, josta voisi koitua rahallista hyötyä koko perheelle. Vanhemmat materialisteja, nuoret idealisteja, niinkuin vanhat ja nuoret useimmiten ovat.

Kreikkalaisen nuoren miehen oli miltei mahdotonta päästä perhetuttaviensa nuorten naisten seuraan. Ne viettivät nimitäin sulkeutunutta elämää kotiseinien sisällä. Hetairat taas tarjosivat heille naisseuraa, joka ei ollut ankaran etiketin alaista.

Olen tässä käyttänyt kreikkalaista hetaira-sanaa, koska suomenkielessä ei ole tämän käsitteen vastinetta. Hetairos merkitsee kreikankielessä hyvää ystävää tai toveria, hetaira on feminiini-muoto tästä sanasta ja merkitsee siis naisystävää tai naistoveria. — Mutta toveriksihan Itä-Suomessa aina sanotaan aviopuolisoa. — Hetairat kuuluivatkin Afrodite-Venuksen erityisen suojeluksen alle ja Afroditen liikanimi Afrodite-Hetaira antoi koko heidän ryhmälleen jumalallisen loiston ja pyhityksen. Hetairoja ei saa verrata alempiin papittariin eikä Jerusalemin temppelin neitosiin, jotka olivat kaikkien pyhiinvaeltajien käytettävänä ja ansaitsivat rahaa pyhätöilleen ja papeilleen. Ne olivat vain pyhiä ilotyttöjä.

Ampelis ja Krysis.

Ampelis. (Hetaira.)

Krysis. (Hetaira.)

Ampelis: Mitä? Sellaistako miestä, joka ei ole mustasukkainen eikä sinuun suutu, joka ei milloinkaan sinulle anna tillikoita tai revi sinua tukasta, sellaistaako sinä sanot rakastajaksi?

Krysis: Toivottavasti eivät sentään nuo ole ainoita rakastajan tunnusmerkkejä?

Ampelis: Varmasti ainakin tulisen rakastajan. Kaikki muut, kuten suutelot, kyyneleet, ikuisen rakkauden valat ja sellaiset, ne ovat aina tavattavissa tuoreessa lemmessä; mutta todellisen tulen sytyttää vasta mustasukkaisuus. Jos siis Gorgias, niinkuin sinä sanot, sinua kunnollisesti aina pieksää ja on mustasukkainen kuin louhikäärme, niin ole siitä vain iloinen ja toivo, ettei hän milloinkaan olisi toisenlainen.

Krysis: Mitenkä? Mitä? Ettäkö hän minua aina antaisi selkään?

Ampelis: No ei juuri sitäkään; mutta ettei hän voisi kärsiä, että sinä vilkuilet muita miehiä. Jollei hän sinua rakastaisi, ei hän niin raivostuisi tietäessään sinun istuvan toisen sylissä.

Krysis: Mutta minullahan ei ole toista. Hän taas on saanut sen päähänsä, että minä olen kiintynyt erääseen rikkaaseen mieheen, kun kerran sattumoilta lausuin hänen nimensä.

Ampelis: Sehän on mainio asia, että hän luulee rikkaan miehen hakkailevan sinua. Tämä häntä sitä kipeämmin kaivelee, ja hän varmaankin tulee pitämään kunniasianaan voittaa kilpailijansa lahjojen runsaassa antamisessa.

Krysis: Häinkö sellaista tekisi? Hän kyllä herjaa, jyrisee ja ruuskii, mutta lahjojen antamisessa hän on sangen pidättyvä.

Ampelis: Se kyllä kohta paranee. Mustasukkaiset ovat helpoimmat saada anteliaiksi.

Krysis: Mutta minä en sinua ymmärrä, kun sinä aina vain tahtoisit, että minun pitäisi saada selkäni.

Ampelis: En sitä tahdo. Minä vain tarkoitan, että sinä suuremmalla nokkeluudella voisit saada hänestä maailman suloisimman miehen. Minä puhun sinulle henkilönä, joka

jo kaksikymmentä vuotta olen harjoittanut tätä ammattia; sinähän et ole ollut maailmassa edes kahdeksaatoista. Sinä olet pilannut rakastajasi liian suurella hellyydellä ja hänen mustasukkaisuutensa pelolla. Sinun pitäisi päinvastoin antaa hänelle enemmän syytä mustasukkaisuuteen ja näyttää hänelle, että hän mahdollisesti voi menettää sinut. Sillä niin kauan kuin hän on varma, että hän yksin sinut omistaa, niin rakkaus riutuu ja sinusta tulee hänen orjattarensa, vaikka voisit olla hänen palvomisensa esine. Jos suvaitset, niin kerron sinulle, mitä minulle tapahtui joku vuosi sitten.

Demofantos, pankkimies, joka Poikileen takana asuu, oli silloin minun ystäväni. Hän ei ollut minulle koskaan antanut kuin viisi drakmaa kerrallaan, mutta luuli kumminkin voivansa leikkiä herraa minun kanssani. Lemmen nuoli ei ollut tunkenut syvälle tämän pankinjohtajan sydämeen; ei juuri syvemmälle kuin kynnen-naarmu; ei hän huokaillut eikä itkenyt, ei tullut myöhäiseen yöhön tuis-kussa ja tuprakassa minun ovieni eteen; lyhyesti, siihen se kutistui, että hän joskus majaili minun luonani ja teki sitäkin ylen harvoin. Sattui niin, että hän taas kerran tuli, kun taidemaalari Kallides oli minun luonani, joka oli avannut oveni kymmenellä drakmalla. Pankkiherra käännyttiin pois; hän haukkui hurjasti, mutta lopuksi hänen täytyi sittenkin luikkia tiehensä. Hän kuvitteli mielessään, että minä lähettäisin häntä hakemaan; johan nyt! Mutta kun hän vihdoin huomasi erehtyneensä, tuli hän monen päivän perästä takaisin. Kallides oli taas ennättänyt ennen häntä. Nyt pankkiherra lopuksikin lämpeni ja hänen lempensä paloi ilmituleessa, niin että hän odotti niin kauan kuin ovi vihdoinkin hänelle avattiin. Ja nyt syöksyi mies sisään, ulvoi ja pauhasi, uhkasi murhalla ja tapoilla, karkasi minun kimppuuni, repi vaatteeni siekaleiksi, lyhyesti, käyttäytyi kuin hullu konsanaan, ja ilvenäytelmän loppu oli, että hän pulitti pöytään kokonaisen talentin (suuri-

arvoisin raha Kreikassa) saadakseen minut omaksensa kahdeksaksi kuukaudeksi. Hänen vaimonsa höpisi kaikille, että minä olin saanut hänet hullaantumaan itseäni lemmenjuomalla. Mutta lemmenjuoma olikin vain tavallinen mustasukkaisuus. Tätä samaista taikajuomaa minä kehoittaisin sinunkin antamaan Gorgiakselle. Sopisihan sinun koettaa; sillä tuo nuori mies perii kohta suuren omaisuuden, jähkä isälle käy kuin vanhoille tavallisesti käy.

Ioessa, Pytias ja Lysias.

Ioessa. (Hetaira.)

Pytias. (Edellisen hyvä ystävä.)

Lysias. (Sulhanen.)

Ioessa: Sinä olet siis minuun kyllästynyt, koska sinua niin hellästi rakastin, Lysias. Niin toden totta! En parempaa kohtelua ansaitsekaan, koska en milloinkaan ole sinulta rahaa pyytänyt, en koskaan sinulta oveani sulkenut sulo-sanomalla, »paikka on jo varattu», koska en, niinkuin minun kaltaisillani on tapana, ole pakottanut sinua pettämään isääsi ja varastamaan äidiltäsi tuodaksesi rahat minulle, vaan olen tuttavuutemme alusta saakka sinuun kiintynyt ja ilman palkan toivoa sinut onnelliseksi tehnyt. Sinä tiedät, kuinka monta rakastajaa minä olen sinun tähtesi hylännyt, Eteokleksen, joka nyt on korkeimmassa hallituksessa — laivanvarustajan Pasionin — sinun toverisi Melissoksen, vaikka hän äskettäin isänsä kuoleman kautta pääsi suuren omaisuuden haltijaksi. Minä olen ainoastaan sinulle antautunut, sinusta tehnyt ihanteeni, olen ollut niin sinun omasi, etten edes ole kehenkään muuhun katsahtanutkaan, saati sitte toista suosinut. Minä hullu

tyttö uskoin sinun valoihisi, riipuin sinussa kiinni Penelopen rakkaudella, vaikka äitini minua ääneen nuhteli ja siitä kaikille ystäväilleni valitteli. Ja sinä, niin pian kuin sinä sait minut, rakastuneen tyttöhoukkion, valtoihisi, välitit minusta viis. Milloin sinä minun silmiäni edessä Lykainan kanssa kuiskuttelit mieltäni pahoittaaksesi, milloin viressäni levätessäsi et löytänyt sanoja, joilla kyllin kehuisit laulajatar Magidionia, ilman että minun tuskani tällaisesta loukkauksesta ja minun viljavat kyynelini sinua mitenkään liikuttivat. Et liene unohtanut, miten sinä tuonoin kekkereissä, jotka pidit ystävillesi Trasolle ja Difi-lokselle, käyttäydyit, ja joissa minun viholliseni huilunsoittajatar Kymbalion ja Pyrallis olivat mukana. Että sinä suutelit viisi kertaa tuota elukkata Kymbalionia, siitä en vähääkään välitä, sinä vain sillä itseäsi halvensit; mutta että te, vaikka tiesit minkälaiset välit meillä on Pyralliksen kanssa, hänen kanssaan yksistä maljoista aina vain ryyppäsitte, ettekä muista ollenkaan välittäneet, — se minua harmittaa. Ja mitäs sinä vielä teit? Sinä puraisit omenasta ja heitit sen Pyrallikselle, silloin kun ystäväsi Difiloksen silmä vältti, ja Pyrallis otti sen helmastaan, suuteli sitä ja pisti rintojensa väliin kaulaliinansa alle.

Olenko minä antanut sulle syitä tällaiseen kohteluun? Olenko vähässä vai suuressa sinua vastaan rikkonut? Milloinka olen sinulle saattanut ikävyyksiä? Enkö ainoastaan sinulle elä? Totta puhuen, Lysias, on kaikkea muuta kuin mairityötä tällä tavalla kiusata tyttö parkaa, joka hulluuteen saakka sinua rakastaa. Mutta onhan taivaassa haltiat, joka tämän näkee ja sinulle kostaa. Sillä sinä saat kohta kuulla, että minä olen hirttäytynyt tai hypännyt kaivoon; kyllä minä keinon keksin päästä pois tästä maailmasta ja vapauttaa sinut minua näkemästä. Rie-muitse sitte vain, ikäänkuin olisit suuren urotyön tehnyt. Mitä sinä minuun tuijotat ja kiristelet hampaitasi? Jos sinulla mitä on minusta valittamista, niin anna kuulua.

Tämä Pytias tässä on meidän tuomarimme — Mitä? Hän lähtee tiehensä eikä pidä minua edes vastauksen arvoisena? — (Hän itkee.) Sinä näet, miten hän minua räökkää, Pytias!

Pytias: Voi miten tunteeton ihminen! Ei edes tytön kyyneleet häntä liikuttaneet! Hän on kivi eikä ihminen! — Mutta jos sinulle totuuden lausun, sinä itse olet hänet pilannut ylenpalttisella rakkaudellasi, jota et ole edes koettanut peitellä. Sinun ei olisi pitänyt hänelle näyttää, että olit niin häneen kiintynyt. Sellainen tekee miehet ylimielisiksi. — Elä itke noin kiivaasti, tyttö rukka! Jos neuvoni varteen otat, niin sulje hänen nokkansa edessä pari kolme kertaa huoneesi ovi; olet näkevä, miten hän taas leimahtaa tuleen, ja anna sitten hänen vuorostaan tulla lemmeistä puolihulluksi.

Ioessa: Mene hiiteen neuvoinesi! Minäkö Lysiakselta oven sulkisin? Voisihan sattua, että hän minut ikipäiviksi jättäisi istumaan.

Pytias: Kyllä hän palaa takaisin!

Ioessa: Sinä olet huonon neuvon antanut, Pytias. Hän on varmaankin kuullut, että sinä minua neuvoit oven sulkemaan.

Lysias: En tuon elukan takia, joka ei edes ansaitse minun silmäystänikään, vaan sinun takiasi, Pytias, tulen takaisin, jottet minua kuulematta tuomitsisi etkä voisi sanoa, että Lysias on kovasydäminen mies.

Pytias: Sen sanoin juuri äsken.

Lysias: Sinä siis pyydät, että minä tuota Ioessaa sietäisin, joka tuossa itkeä tihertää, mutta jonka minä aivan tuonoin omilla silmilläni näin nuoren miehen vieressä makaavan; ja siis sain kiinni uskottomuudesta.

Pytias: Siihen tahdon lyhyesti vastata: onhan hän hetaira! Mutta kuinka pitkä aika siitä on, kun sinä tapasit hänet tuossa tilanteessa?

Lysias: Tänään on kuudes päivä. Isäni oli saanut tie-

tää, että olin silmittömästi rakastunut tähän siviäheimoon, ja sentähden sulki hän minulta ovensa ja kielsi ovenvartijaa minulle avaamasta. Mutta minä, jolle aika kävi sietämättömäksi, kun en saanut häntä tavata, tulin orjani Dromin kanssa tänne tytön kodin muurin ulkopuolelle, ja siitä, mistä se matalin oli, kiipesin orjani hartioilta muurin yli ja saavuin onnellisesti tänne. Tapasin oven visusti suljetuna. Kun jo kumminkin oli keskiyön seutu, en tahtonut kolkuttaa, vaan nostin oven ylös saranoiltaan, niinkuin niin useasti olin tehnyt ennenkin, ja saavuin kolisematta sisään. Kaikki nukkuivat. Hamuilin kauan huoneessa, kunnes vihdoin löysin vuoteen.

Ioessa: Mitähän tästä mahtanee tulla? Minulla on tuskan hiki päässäni.

Lysias: Kun huomasin, että tässä nyt makasi kaksi henkilöä, luulin aluksi, että hän makasi palvelijattarensa, Lydin, kanssa. Mutta Lydi se ei ollut, Pytias. Sillä kun minä haparoin käsilläni, huomasin, että se oli parraton, parfymeerattu, nuori poikanen, jolta tukka oli keritty aivan lyhyeksi. Olisipa minulla ollut tikarini mukana, niin on helposti ymmärrettävissä, etten kauan olisi siekailut. — No, mitä tämä on? Miksi nauratte? Onko tämä asia sinusta naurettava, Pytias?

Ioessa: Tämähkö se sitten on tehnyt sinut noin julkaksi? Sehän oli juuri tuo —

Pytias (sulkien kädellään hänen suunsa): *Ioessa* kulta, elä sano sitä hänelle.

Ioessa: Ja minkä tähden en saisi sitä sanoa? Pytias, minun paras toverini, tuo tuossa, tässä läsnäoleva Pytias-han se makasi minun pyynnöstäni vieressäni, minulle kun tuli niin ikävä, kun sinä et luokseni tullut.

Lysias: Mitä? Pytiasko oli se nuorukainen, se leikkotukka nuorukainen? Kuinkas hänelle kuudessa päivässä noin sankka harja on ennättänyt kasvaa?

Ioessa: Tukat olivat häneltä eräässä taudissa lähte-

neet siinä määrin irti, että hänen täytyi ne täydelleen leikkauttaa pois; ja nyt hän pitää peruukkia. Näytä hänelle pääsi, Pytias, jotta hän omin silmin saa tulla vakuutuksi totuudesta. (Pytias riisuu valetukkansa päästään.) Saanko luvan tässä esitellä sinulle sen sulaisen, parrattoman nuorukaisen, johon kävit niin mustasukkaiseksi?

Lysias: Mutta sano nyt sinä itse, eikö minulla ollut syytä mustasukkaisuuteeni, kun omin kourin koettelin hänen kaljua päätänsä? Enhän sinua olisi kunnollisesti rakastanut, jos olisin vähemmin mustasukkainen ollut.

Ioessa: Olet siis nyt tyytyväinen? Eiköpä nyt olisi minun vuoroni leikkiä loukattua, ja eikö minulla olisi parempi syy olla nyreissäni ja olla mustasukkainen kuin äsken sinulla?

Lysias: Elä tee niin, rakas Ioessa! Juokaamme nyt yhdessä ja pitäkäämme iloa, ja Pytiaan tulee auttaa meitä juhlimaan tätä uutta liittoamme!

Ioessa: Se hänen täytyy tehdä, sillä miten paljon olenkaan saanut kärsiä sinun tähtesi, sinä jalo nuorukainen, Pytias!

Pytias: Senpätähden olenkin teidät jälleen yhteensovittanut ja teidän rakkautenne on kostunut siinä määrin minun kauttani, ettet sinä saa minuun missään tapauksessa suuttua. Mutta vielä yksi seikka, Lysias — elä puhu peruukista kellekään mitään!

Leontikos, Kenidas ja Hymnis.

Leontikos. (Uljas upseeri.)

Kenidas. (Hänen toverinsa.)

Hymnis. (Hetaira.)

Leontikos: Mutta galatalaiset tulivat tulen väkenä hyökäten — tämän kertokoon Kenidas, miten minä kaikkien ratsumiesten edessä ajaa karautin valkoisella ratsulani, ja galatalaiset, vaikka he muuten ovatkin pelkäämättömiä, minut nähtyään rupesivat vapisemaan, eikä yksikään mies jäänyt paikoilleen riviinsä, vaan kaikki lähtivät käpälämäkeen. Nyt sinkautin keihääni ja lävistin ratsuväen päällikön yhdellä heitolla. Oli semmoisiakin, jotka yrkäilivät vielä vastarintaa, vaikka koko falangi oli murtunut, mutta niiden kimppuun hyökkäsin paljastetuin miekoin niin raivoisesti, että pelkkä hevoseni töytäys syöksi seitsemän etumaista miestä mullin mallin maahan, samalla kuin minä kalvallani yhdellä sivalluksella halkaisin ratsumestarilta kallon kahtia. — Kohta sen jälkeen hyökkäsivät minun omatkin mieheni esille, mutta niillä ei ollut muuta tekemistä kuin tuijottaa pakeneviin.

Kenidas: Ja mitä ihmeitä sinä Leontikos teitkään jo aikaisemmin kaksintaistelussa satraapin kanssa Paflagonian rajoilla?

Leontikos: Olipas hyvä, että minua siitä muistutit! Minun täytyy todellakin tunnustaa, ettei se suinkaan ollut pienimpiä urotöitäni. Satraappi, mies jätinkokoinen ja paras miekkailija koko vihollisen armeijassa ja sitäpaitsi kaiken kreikkalaisen suuri halveksija, oli ratsastanut rintaman eteen ja oli haastanut jokaisen meistä, kellä vain rohkeutta oli rinnassa, kaksintaisteluun kanssansa. Kaikki hätkähtivät tätä haastetta: everstit, kenraalit ja ylipäällikkö — aitolialainen nimeltä Aristaikos, mies, jolta ei puuttunut rohkeutta ja joka oli paras peitsenheittäjä koko armeijassa — minä komensin silloin vain tuhatta miestä; mutta minun sydämeni silloin täyttyi, työkkäsin syrjään toverini, jotka tahtoivat minua pidättää — sillä he pelkäsivät minun puolestani nähdessään tuon jättiläismäisen barbaarin, joka kullatussa sotisovassaan tuolla pöyhkeili ikäänkuin säteitä ympärilleen heittäen, jolla oli hulmuava

töyhtö kypärässään ja joka uhmaten huiskutteli keihästään. Todellakin kauhistuttava näky!

Kenidas: Minun täytyy todellakin tunnustaa, että silloin vavahdin puolestasi, Leontikos. Muistatko, miten sinua rukoilin ja käytin väkivaltaa pidättääkseni sinua antautumasta vaaraan muitten takia! Sillä mitäpähän minulle elämästä olisi ollut, jos sinä olisit kuollut.

Leontikos: Mutta niinkuin sanottu, sydänvereni kiehahti, ja minä astuin molempien sotajoukkojen keskiväliin, en huonommin asetettuna kuin paflagonialainenaan, vaan myöskin kiireestä kantapähän saakka kullassa. Samassa nousi suuri huuto sekä meidän miesten että barbaarien suusta; sillä myöskin nämä tunsivat minut heti pyöreästä kilvestäni, asetakistani ja kypärätöyhdestäni. Kehenkä silloin kaikki minua vertasivat, Kenidas?

Kenidas: Kehenkäs muuhun, jumalan nimessä, kuin Tetiksen ja Peleuksen kuuluisaan poikaan, suureen Akillekseen. Olisin voinut vanhoa, että sinä olit hän itse, niin sankarimainen ulkomuoto sinulla oli kypäreinesi, purppuranpunaisine takkeinesi ja säihkyvine kilpinesi käsivarrellasi!

Leontikos: Nyt kävimme toisiimme käsiksi, ja barbaarin onnistui raapaista minuun pienehkö haava vähän yli polven, mutta minä vuorostani syöksin keihääni hänen kilpensä läpi suoraan hänen sydämeensä; hän kaatui, minä juoksin luo, iskin leveällä miekallani häneltä pään poikki ja palasin riemuiten omieni luo, hänen aseensa ja kerskujan pää keihääni kärjessä, yltyleensä hänen verensä tahaamana.

Hymnis: Herra varjelkoon! Mitä kauhistuttavia ja inhoittavia juttuja kerrotkaan tehneesi, Leontikos? Kukapa tahtoi tuollaista miestä katsella, saati sitten hänen kanssaan syödä ja juoda ja hänen viereensä mennä levolle.

Leontikos: Maksan sinulle kaksinkertaisesti.

Hymnis: En mitenkään saata tuollaisen murhamiehen vieressä maata!

Leontikos: Elä pelkää tyhjiä! Kaikki tuohan on tapahtunut Paflagoniassa; tätä nykyä olen mitä rauhallisin ihminen.

Hymnis: Mutta sinähän olet murhan tahraama! Barbaarin päästä, jota keihäsi kärjessä kuljetit, on verta tippunut päällesi, ja sellaista miestä minun tulisi syleillä ja suudella? Tällaisesta sulottaret minua varjelkoot! Ethän sinä ole parempi tavallista pyöveliä.

Leontikos: Kyllä minä sinua miellyttäisin, jos näkisit minut täysissä tamineissani.

Hymnis: Kun vain kuulen tuollaisia puhuttavan, niin kaikki sisukseni kiertyvät kokoon, ruumistani puistattaa ja minusta tuntuu, niinkuin näkisin murhattujen haamuja, varsinkin tuon onnettoman ratsumestarin, jolta sinä pään halkaisit. Miltähän olisi tuntunut, jos olisin nähnyt omin silmin noin paljon verta ja niin monta ruumista yltymperi. Siitä olisi minulle kuolema koitunut, minulle, joka en siedä nähdä edes kukkoa tapettavan.

Leontikos: Oi, voi, Hymnis! Oletko sinä todellakin niin säikkyisä ja niin pienisieluinen? Luulin kertomuksillani tuottavani sinulle suurta huvitusta.

Hymnis: Sinä saat lemnottaria ja danaideja (Lemnos-saaren vaimoista kerrotaan, että he tappoivat kaikki miehensä eräänä yönä, ja Danaos-kuninkaan 50 tytärtä tappoivat niinkään miehensä isänsä käskystä jo häyönä) kosia, tai muita heidän kaltaisiaan, minä livistän äitini luo näin vielä päiväiseen aikaan — tule pois mukaan, Grammis (palvelijatar). Ja sinä, kaikkein urhoollisin kiliarkkos, voi hyvin ja listi niin paljon päitä poikki kuin sinua halutaa; minäpä korjaan omani talteen. (Juoksee pois.)

Leontikos: Hei, hei. Minnekkä sinä karkaat, Hymnis? Elä mene! — Totisesti hän livisti tiehensä.

Kenidas: Sinä säikytit kauniin immen liehuvalla kypäri-töyhdolläsi ja uskomattomilla murhajuutuillasi. Minä näin heti, kuinka hän kalpeni, kun sinä ratsumestaria ahdistit

ja kuinka hän lusahti kokoon, kun sinä ratsumestariilta kallon halkaisit.

Leontikos: Minä kuvittelin käyväni yhä miellyttävämmäksi hänen silmissään. Mutta sinä olet syypää kaikkeen, Kenidas. Miksi sinä tyrkytit minulle tuon peevinmoisen kaksintaistelun suuhuni?

Kenidas: Minunhan täytyi auttaa sinua valehtelemisessä, kun huomasin, että olit kerskumapäällä. Mutta sinä liikut liian rajuissa käänteissä. Jospa paflagonialais-parka selkisikin päästään, niin mitä varten sinä sen päätä läksit kuljettelemaan peitsesi nenässä ja rähjäsit vaatteesi sen veressä.

Leontikos: Taisipa tulla vähän liikoja, olet oikeassa, Kenidas. Mutta eihän se muu niin aivan hullulta kuulunut. Juokse perästä ja muuta hänen mielensä, jotta tämän yön saan olla hänen kanssaan.

Kenidas: Sanonko minä, että kaikki oli vain silkkaa valhetta, jotta sinä pääsisit parempiin kirjoihin tytön arvostelussa.

Leontikos: Siitä ei minulle lähde kunniaa, Kenidas; ei se käy päinsä.

Kenidas: Muutoin ei tyttö palaa sinun luoksesi. Valitse siis, mitä mieluummin tahdot, joko hänen inhonsa sen perustuksella, että olet suuri sotaporho, tai tunnustat, että olet valehdellut kaikki saadaksesi maata Hymniksen vieressä?

Leontikos: Vaali on vaikeaa — mutta Hymnis merkitsee enemmän! Mene siis ja sano hänelle — mitä tahdot; elä sentään, että *kaikki* oli valetta.

*

Onko kukaan kerskuvasta sotaporhosta koskaan kirjoittanut purevampaa kuvausta kuin Lukianos?

Mutta se mikä nykyajan tytöille on outoa, se on tuo inho sotilassäätyä vastaan, mikä niin väkevänä ilmenee ihanassa

Hymniksessä. Sotilaathan meidän aikoinamme ovat tyttöjen ihanteita. Entä tuo korean sotilaspuvun halveksiminen! Kiiltävät asetakin napithan meidän aikoinamme panevat useimman tytön pään pyörälle.

On kumminkin huomattava, että Hymnis oli kulttiveeratun ajan tyttö kuin nykyajan. Rooman valtakunnassa valitsi rauha vuosina 100—200 jälkeen Kristuksen. Ainoastaan valtakunnan kaukaisilla rajoilla taisteltiin. Sotilaat eivät merkinneet sitä, mitä nyt, maailmansodan jälkivuosina.

Ja hetairat olivat Atenan ehkä sivistyneimmät naiset, soitajia, tanssijoita, henkevän keskustelun taitajia. Muistellaamme, että Aspasia oli hetaira ja runoilijatar Sappho niin ikään.

Aviovaimojen osaksi joutui vain kukkojen tappaminen.

Filinna ja hänen äitinsä.

Äiti: Oletkos kadottanut järkesi, Filinna, vai mikä sinua vaivasi, kun sinä eilisessä kekkerissä niin tyhmästi esiinnyit. Difilos (tytön sulhanen) tuli tänä aamuna luokseni ja kertoi itkien, miten huonosti sinä olit kohdellut häntä. Sinä olit ollut niin päissäsi, että, vaikkapa hän mitä olisi tehnyt sinua hillitäkseen, olit karannut pystyyn ja tanssinut koko seurueen edessä; senjälkeen olit Lampriasta muiskannut, ja kun Difilos siitä oli suuttunut, olit hänet jättänyt ja karannut Lampriaksen kaulaan sekä syleillyt häntä, niin että Difilos mustasukkaisuudesta oli ollut menehtymäisillään. Niin, sinä et ollut edes suostunut hänen kanssaan menemään vuoteeseen, vaan olit mennyt pitkäksesi yksiksesi lähimmälle sohvalle etkä muuta tehnyt, kuin koko yön lauleskelit vain saattaaksesi hänelle kiusaa. Onko tämä nyt laitaa?

Filinna: Mutta miten hän käyttäytyi, äitiseni, siitä

hän varmaankaan ei ole virkkanut mitään, muuten et pitäisi tuon epäkohteliaan ihmisen puolta, hänen, joka antoi minun istua ja Taiksen, Lampriaksen ystävättären, kanssa, Lamprias kun ei ollut läsnä, niin tuttavallisesti seurusteli, ikäänkuin he olisivat olleet ypöyksin maailmassa. Kun hänelle iskin silmää näyttääkseni, miten suuttunut olin, mitä luulet hänen tehneen. Eikös tuo juutas tarttunut Taiksen korvannipukkaan, taivutti hänen päätään taaksepäin ja suudella mokkasi häntä niin tulisesti, että huulet olivat siihen paikkaan kiinni tarttumaisillaan. Itkin kiukusta; mutta kyyneleeni vain häntä huvittivat, ja hän vain supatteli Taiksen korvaan alinomaan jotakin — arvattavasti minusta — sillä Tais tirkisteli minuun ja naureskeli. Kun he kuulivat Lampriaksen vihdoin tulevan ja olivat kyllältään toisiaan suudelleet, kiepsahdin minä Difiloksen viereen pöytään riistääkseni häneltä mahdollisuuden minua enemmältä kiusata. Aterian aikana kavahti Tais pystyyn ja pisti tanssiksi kohottaen hameensa korkealle ylös yläpuolelle nilkkansa, ikäänkuin vain hänellä olisi kauniit jalat. Kun hän vihdoin lopetti, ei Lamprias virkkanut sanaakaan, mutta Difilos sen sijaan ei tahatonut löytää kyllin kehuja sanoja ylistääkseen hänen siroa tanssiaan, miten tarkasti hän tahtia noudatti, miten kaikki hänen liikkeensä sulivat yhteen musiikin säveliin, miten ihmeen ihanat jalat hänellä oli ja tuhat muuta imarrusta. Ei voinut muuta kuvitella, kuin että tässä oli kysymyksessä Kalamiin Sosandra (kuuluu kuvapatsas) eikä tuo Tais, jonka sinä hyvin tunnet, me kun niin usein olemme yhdessä olleet kylpylaitoksessa. Mutta eipä Taiskaan malttanut olla pistelemättä. Nyt tulkoon toinen vuorostaan tanssiin, huudahti hän, jollei häntä hiukan arveluta näyttää hoikkia kinttujaan. Mitäs minä siihen sanoisin, äiti. Mitäs muuta kuin että minä myös nousin pystyyn ja tanssin. Vai olisiko minun pitänyt siinä kärsivällisenä istua ja sietää, että Taiksesta tehtiin juhlan kuningatar?

Äiti: Kylläpä sinä vähästä närkästyt, tyttöseni; viisainta olisi ollut olla mistään välittämättä. Mitäs sitten tapahtui?

Filinna: Sain lämpimiä suosionosoituksia; Difilos vain venyi nojaten patjaansa ja tuijottaen peittoonsa ikäänkuin ikävissään, kunnes vihdoin väsyin ja lakkasin.

Äiti: Mutta onko se totta, että suutelit ja syleilit Lampriasta — sinä vaikenet — Tällainenhan on anteeksi antamatonta.

Filinna: Sen tein vain Difilosta harmittaakseni.

Äiti: Ja vielä päälle päätteeksi et tahtonut hänen vie-reensä mennä, vaan rallattelit lauluja hänen itkiessään. Etkö tiedä, tyttöseni, että me olemme köyhiä, vai oletko unohtanut, kuinka paljon jo olemme hänestä hyötäneet; ja mistä olisimme menneenä talvena eläneet, jollei Afrodite-jumalatar olisi lähettänyt tätä ystävää meille?

Filinna: Ja senkö tähden minun täytyy antaa itseäni noin hävyttömästi kohdella ja kaikkia häneltä kärsiä?

Äiti: Suutu sinä vain pois, mutta elä mene liiallisuuk-siin. Pitihän sinun tietämän, että rakastuneet, jos he ovat hairahtuneet, aivan kohta tulevat takaisin ja tuskin itse itselleen anteeksi antavat. Sinä olet aina ollut liian ankara ihmisille, mutta oleppas varuillasi, ettemme sananlaskun mukaan jousta niin kireälle pingoita että se rapsahtaa poikki.

*

Lukianoksesta olisi varmaankin tullut aikansa suurin filmiregissööri. Mikä kiitollinen aihe valkoiselle kankaalle. Mustasukkaisuutta, kaksi soolotanssia, juomingit, suuteloja, syleilyjä.

Pikkuinen, siro novelli, mutta suoraan elämästä valoku-vattu. Kuinka monta miljoonaa samanlaista kohtausta on tapahtunut ihmiskunnan elämässä? Kuinka monta samanlaista tulee tapahtumaan? Mustasukkaisuus on ikuista, sillä se on niin puhtaasti eläimellistä. Tuskinpa on runoilijaa, joka ei olisi

käsitellyt tätä aihetta, ihme kyllä, niin usein sitä puolustaen. Vanhat lait antoivat miehelle oikeuden tappa uskottoman aviovaimonsa. Muka pyhän mustasukkaisuuden takia!

Sillä mustasukkaisuus on niin eläimellistä, että se lainlaattijain silmissä on muuttunut suorastaan »pyhäksi». Nimittäin miesten mustasukkaisuus!

Karon maailmaa tähytämässä.

Karon, lautturi siinä laivassa, jolla kuolleet kuljetettiin Hadekseen eli kreikkalaisten manalaan, oli kerran jättänyt lauttansa saadakseen nähdä minkälainen se maailma oli, jota kaikki vainajat niin haikeasti kaipasivat kulkiessaan hänen lautallaan tuonelaan. Karon ei nimittäin koskaan ennen ollut käynyt maailmassa, vaan oli aina ollut lauttaansa sidottuna velvollisuutensa ja virkansa takia. Hänet kohtasi maailmaan noustessaan Hermes-jumala, jota Karon heti tahtoi mukaansa näyttämään maailmaa, koska Karon oivalsi, että hän tästä jumalten sanansaattajasta saisi sekä kykenevän että kokeneen oppaan. Mutta Hermes teki ensin verukkeita, koskapa hänellä oli niin paljon hommaa ja häääämistä ylijumalan oikullisten komennuksien takia. Vihdoin hän suostui, kun Karon viittasi siihen, että he olivat työtovereja haamujen kuljetuksissa tuonelan joen yli mentäessä sekä että hän puolestaan aina oli ollut avulias Hermeksen toimiin kuuluvissa urakoissa.

Nähdäkseen laajalti ja tarkasti päättivät nämä jumalat kasata neljä korkeinta tunnettua vuorta, Ossan, Oitan, Pelionin ja Parnassoksen päällekkäin ja kavuta ylimmäisen huipulle, josta sitte näkyi koko tunnettu maailma. Kaikki tämä tapahtui muutamien Homeroksen runojen avulla, aivan niinkuin meidän kirkollisissa kirjoissamme raamatun pyhillä sanoilla oli ihmeitä tekevä vaikutus.

Karon ei niin paljon välittänyt näköaloista, hän tahtoi vain sekä nähdä miten ihmiset elivät ja olivat että kuulla, mitä he keskenään puhuivat. Kaikki tämäkin tapahtui saman pyhän

kirjan, Homeroksen koottujen teosten avulla, Lukianoksen kaikkein hienoimman hymyn säestyksellä. Vihdoin he näkivät ja kuulivat kaikki täsmällisesti ja täysin selvästi. Karon näki miehen, joka oli kaikkia muita väkevämpi, joka oli päätänsä pitempi kaikkea kansaa, ja jonka hartiat olivat leveämmät kuin kenenkään muun. Hän kysyi Hermekseltä, kuka mies oli?

*

Hermes: Se on painija Milo Krotonista, ja kreikkalaiset taputtavat hänelle käsiään, kun hän juuri on nostanut kokonaisen härän hartioilleen ja kantanut sen yli stadionin. (Kreikkalaiset historioitsijat kertovat, että samainen Milo myöskin päivässä söi tämän härän, ennätys, jota meidän aikalaisemme voimamiehet tuskin saavat koskaan lyöneeksi.)

Karon: Kuinka paljoa kovemmin taputtanevatkaan ihmiset minulle, kun minä kohta nostan itse tuon Milon hartioilleni ja kannan hänet lauttaani, kun hän voittamattomimman vastustajan lannistamana meidän luoksemme saapuu, käsittämättä, mitenkä on ollut mahdollista, että tuoni on saanut hänet jalkakammillaan maahan kaadetuksi. Miten alakuloisena hän tuleekaan voihkamaan ja valittelemaan, kun hän muistelee näitä voitonseppeleitään ja kättentaputuksia, tuo, joka nyt niin ylpeänä tepastelee tuolla nähdesään, miten häntä jumaloidaan. Mitä tuumaat, luuletko, että tuon miehen kalloon edes juolahtaa, että hänen kerran kuoleman pitää?

Hermes: Mitenkäpä hän nyt tuossa voimansa täydellisimmässä tunnossa muistelisi kuolemaansa?

Karon: Jättäkäämme hänet! Hän vielä meitä naurattaa, kun hän minun lautassani kulkee, eikä hänessä ole miestä kantamaan edes hyttystä saati sitte härkää. No sanopas minulle, kuka tuo ruhtinaallinen mies tuolla on? Puvusta päättäen ei suinkaan kreikkalainen.

Hermes: Se on Kyros, Kambyseksen isä, joka ensin

hankki persialaisille medialaisten suuren valtakunnan, sitte valtasi koko Assyrian ja valloitti Babylonian, ja nyt parasta-aikaa hyökkää Lydian kimppuun kukistaaksensa Kroisos-kuninkaan siten päästäkseen koko Aasian herraksi.

Karon: Ja Kroisos, missä hän on?

Hermes: Katsele tuonne, tuohon linnaan, jota kolminkertainen muuri ympäröi. Se on Sardes; ja Kroisoksen sinä näet istuvan kultaisessa nojatuolissa, ollessaan juuri Solon atenalaisen kanssa keskusteluissa. Kuunnelkaamme, mitä he juttelevat!

Kroisos: Muukalainen Atenasta, nyt olet nähnyt kaikki minun rikkauteni ja aarteeni, nuo mittaamattomat röykkiöt leimaamatonta kultaa ja koko hovini loiston; sanopas nyt minulle, kuka sinusta on maailman onnellisin mies?

Karon: Mitähän Solon tähän vastaa?

Hermes: Voit olla varma siitä, Karon, ei suinkaan mitään typerää.

Solon: Oi Kroisos, onnellisia on harvukseen, mutta niiden joukosta, mitkä tunnen, pidän Kleobista ja Bitonia, papittaren poikia, onnellisimpina.

Karon: Tarkoittaako hän niitä kahta veljestä, jotka äskettäin samassa silmänräpäyksessä heittivät henkensä, valjastettuaan itsensä äitinsä vaunujen eteen ja vedettyään hänet temppelein kynnykselle?

Kroisos: Niillekö siis annat ensimmäisen paikan onnellisten joukossa. Mutta kelle annat seuraavan sijan?

Solon: Tellokselle Atenasta, joka eli elämänsä onnellisena ja kaatui isänmaansa puolesta taistellen.

Kroisos: Minua siis et pidä onnellisena, lurjus!

Solon: Sitä en voi sanoa, ennenkuin sinä olet elänyt elämäsi loppuun asti. Sillä kuolema on taatuin tuomari näissä asioissa, ja minä kehun ainoastaan sitä onnelliseksi, joka viimeiseen hengenvetoonsa pysyy sellaisena.

Karon: Mainiota, Solon, ettet meitä unohtanut, vaan pidät Karonin lauttaa ainoana paikkana, missä tämä kysy-

mys ratkaistaan. — Mutta mitä väkeä se Kroisos nyt lähettää liikkeelle, ja mitä kantavat ne hartioillaan?

Hermes: Kultaisia tiiliä, jotka hän on lahjoittanut uhrilahjaksi Delfoin Apollolle ennustuksesta, joka kumminkin hänet on kohta tuhoava; sillä tuolla miehellä on vahva usko senkaltaisiin.

Karon: Tuoko kiiltävä, kalpeankeltainen aine tuolla siis on kultaa! Onpa hauskaa kerrankin saada nähdä tuota esinettä, josta olen niin paljon kuullut puhuttavan. Minä en toden totta voi huomata siinä mitään erinomaista, muuta kuin että sen kantajat vaipuvat maahan sen painosta.

Hermes: Etkö sinä tiedä, miten moneen sotaan, väärään valaan, kapinaan, rosvouteen ja murhaan se on vikapää? Miten monta vaaranalaista matkaa sen takia tehdään; etkö tiedä, että se on kiihoittimena kaikissa kauppa-liikkeissä ihmisten kesken ja että se ihmiset orjuuttaa.

Karon: Enpä luulisi sen ansaitsevan tuollaista lempeä, kun se niin vähäisessä määrässä eroaa kuparista. Sillä kuparia minä kyllä osaan arvossa pitää, tiedäthän nimitäin, että minä kannan jokaiselta manalan haamulta kuparirahan ylimenosta lautan maksua.

Hermes: Kuparia on kosolta, ja sentähden se on vähä-arvoista, kulta taas on sängen harvinaista ja nostetaan esille suurista syvyyksistä, vaikka se kumminkin tulee maasta niinkuin lyijy tai muut metallit.

Karon: Miten pöllöjä ne ihmiset sentään ovat, kun tuntevat noin suurta rakkautta tuohon kelmeänkeltaiseen kokkareeseen.

Hermes: Ei Solon ainakaan näytä olevan tuon esineen lempijä; näethän, että hän vain naureskelee Kroisokselle kaikkine kultineen ja typerine barbaarin koppavuuksineen. Mutta kuunnellaanpas, näyttää siltä, kuin hän ryhtyisi kuninkaalta jotakin kysymään.

Solon: Rohkenenko kysyä sinulta, oi Kroisos, luuletko, että Apollo kultiasi kaippaa?

Kroisos: Tietysti. Sillä kaikista, mitä hänen temppeliinsä on uhrina maksettu, ei millään vielä ole ollut tämän vertaista arvoa.

Solon: Sinä uskot siis tekeväsi jumalan onnelliseksi, kun hän kaiken lisäksi omistaa kultaisia tiilikiviä.

Kroisos: Miksikä ei?

Solon: Niinpä mahtaa taivaassa vallita suuri köyhyys, kun sinne kulta on hankittava Lydiasta, silloin kun he sitä muka tarvitsevat.

Kroisos: Ja missäpä maailmassa enemmän kultaa olisikaan kuin meillä?

Solon: Suo anteeksi, onko rautaakin Lydiassa?

Kroisos: Eipä paljon.

Solon: Teiltä puuttuu siis tärkein metalli.

Kroisos: Mitenkä rauta olisi kultaa tärkeämpi?

Solon: Jollet pahastu, niin tahdon sen sinulle selittää.

Kroisos: Puhu suusi puhtaaksi.

Solon: Mikä on parempaa, se, joka toista suojelee, vai se, jota täytyy suojella?

Kroisos: Tietysti se, joka toista suojelee.

Solon: Jospa Kyros nyt, niinkuin huhutaan, hyökkää Lydiaan, teettäisitkö sinä sotamiehillesi kultaiset vaiko rautaiset aseet?

Kroisos: Rautaiset, sehän on selvää.

Solon: Jospa nyt et saa kylliksi rautaa, niin joutuu sinun kultasi persialaisten saaliiksi.

Kroisos: Jumala varjelkoon! Elä laskettele noin huonoja ennustuksia, mies parka.

Solon: Olkoon se kaukana, että sellaista tapahtuisi! Sinä näyt kumminkin nyt myöntävän, että rauta on parempaa kuin kulta.

Kroisos: Mitä? Tarkoitatko, että hakisin pois kultaiset tiilikivet temppelistä ja veisin rautaisia niiden sijalle?

Solon: Ei jumala sinun rautojasikaan kaipaa. Jos kerran kultiasi ja rautojasi lahjoittelet, niin et jumalaa

niillä rikastuta, vaan kaikenlaisia tyranneja ja rosvoja tai delfolaisia ja muita kansoja; Apollo viis välittää sinun kultakaluistasi.

Kroisos: Aina sinä vain hammastelet minun kultaröykkiöitäni, arvattavasti kateudesta, niin minusta tuntuu.

Hermes: Sinä kuulet, tuo lydialainen ei kärsi kuulla totuutta. Hän kumminkin on kerran tuskalla muisteleva tuota Solonia, kun Kyros, jonka vankeuteen hän joutuu, kuljettaa hänet polttoroviolle. Sillä minä kuulin äskettäin Kloton (kohtalottaren jumalatar) lukevan kohtaloiden kirjasta, mikä näitä molempia kuninkaita odottaa: Kroisoksen vangitsee Kyros, ja Kyroksen surmaa tuo massagettiläinen rouva, jonka näet tuolla kaukana ratsastavan valkoisella hevosella.

Karon: Näen hänet aivan selvään.

Hermes: Niin, se on Tomyris. Tämä on hakkaava hänen päänsä poikki, ja heittää pään verellä täytettyyn säkkiin. — Näetkö tuon nuorukaisen tuolla. Se on Kambyses, Kyroksen poika. Tämä on häntä seuraava hallitusistuimella ja tuhansien onnettomuuksien perästä Libyassa ja Ethiopiassa on hän kuoleva raivohulluna, koskapa hän tappoi egyptiläisten Apis-härän.

Karon: Miten naurettavia elukoita ne ihmiset sentään ovat! Onhan vastenmielistä nähdä, miten ylpeinä he katselevat toisiaan yli olkain. Tai kuka voisi uskoa, että tuo kohdakkoin joutuu rautoihin, ja tuolta toiselta kohta pää heitetään veriseen säkkiin. Päät poikki vain ja koppavat kerskujat ristinpuuhun! Jotta he tajuaisivat, että ovat vain ihmisiä. Siihen asti ylvästelkoot miten paljon tahansa, syvemmälle he vain lankeavat. Minua vasta naurattaa, kun minä kerrankin saan ne lautalleni, ja näen ne alastomina ja tyhjinä ilman purppurakaapuja, kultakruunuja ja ilman kultaisia vuoteita.

Hermes: Sepä todellakin taitanee tulla näitten maailman herrojen kohtaloksi. Mutta Karon veikkoseni, kään-

näppäs myöskin silmäsi syvien rivien ja heidän hommiensa puoleen. Katsoppas tuossa merimiehiä, täällä taas taistelevia sotajoukkoja, etempänä tuolla käräjänkävijöitä, tuolla vainiolla työmiehiä, täällä rikkaita koronkiskureita ja kerjäläisiä.

Karon: Ah, mikä vilinä! Miten levottomina he tuolla häärivät! Heidän kaupunkinsahan muistuttavat mehiläiskekoja, jossa kullakin on oma kekonsa ja kukin koettaa pistää toistaan, ja muutamat lentelevät kuin vapsahaiset ja ajavat heikompiaan edessään. Mutta mitä ovat nuo varjot, jotka heitä joka taholla saartavat?

Hermes: Ne ovat toiveita, Karon, ja huolet ja väärät mielikuvitukset, tietämättömyys ja typerys, hekkuma, viha, kateus ja kaikenmoiset intohimot. Nämä viimeainitut, typeryyden ja tietämättömyyden ohella, elävät ihmisten alituisina seuralaisina ja huonetovereina; pelko ja toiveet taas kaikkine seuralaisineen liitelevät heidän yllänsä. Toiveet taas liehuvat aina aivan heidän lähettyvillään, mutta niin pian kuin he yrittävät niitä tavoittaa, pujahtavat ne tipotiehensä ja he haparoivat tyhjää ilmaa. Jos oikein tarkkaan tähystät, niin näet kohtalon jumalattarien kutovan lankojaan, elämän lankoja, jotka määräävät heidän elämänsä pituuden. Etkö näe joukkoa hämähäkin verkkoja kunkin ihmisen ympärille kudotuksi?

Karon: Kyllä näen kunkin ihmisen riippuvan tavattoman ohuen langan nenässä, joka on sitäpaitsi kiedotuna toisen ihmisen elämänlankaan.

Hermes: Sinä näet sängen tarkkaan, rakas perämies! Sinä näet, miten tavattoman ohuet nuo langat ovat. Tuossa näet kuinka yksi nousee korkeuteen ja roikkuu muita ylinnä, mutta kun lanka ei enää jaksa kantaa taakkaansa, rapsahtaa se poikki, ja lankeemus aikaansaa aikamoisen paukkeen; sensijaan toinen, joka ainoastaan vähän on maasta koholla, lankeaa niin kevyesti, että tuskin kukaan naapu-

reista sitä kuulee. (Suomalainen sananlasku sanoo: Ei köyhä korkeelta puttoo, luuan päältä lattiaan.)

Karon: Hassuja juttuja todellakin, Hermes.

Hermes: Todellakin, ei sanoin voi kuvata, kuinka naurettavia nämä seikat ovat, varsinkin kun ottaa huomioon, millä hämmästyttävällä vaivalla ja kiihkolla he himojensa pyyteitä tavoittelevat; ja yhden äkin hyvä ystävä tuoni tulla tupsahtaa ja riistää heidät pois keskeltä toiveitaan. Ja kuolemalla on, niinkuin näet, suunnaton joukko palvelijoita ja lähettejä, jotka heidän edessään marssivat, kuume ja horkka, näivetystauti ja keuhkotauti, miekka ja tikari ja myrkkypikari, tuomari ja tyranni. Näitä he eivät muistele voimainsa päivinä; mutta niin pian kuin he kompastuvat nokalleen, silloin ei voihkimisesta ja voivottelemisesta tahdo loppua tulla. Jospa he alunpitäen olisivat muistelleet, että he ovat syntyneet kuol lakseen ja että ovat vain kuten matkustavaiset vähän aikaa täällä poistua kseen niinkuin unesta ja että kaikki, mitä he täällä omistavat, on jätettävä jäljelle, niin varmaankin he ymmärtäväisemmin eläisivät ja vähemmällä tuskalla kuolisivat. Sillä varmaankin mahtaa sellaista miestä sapettaa, joka on tehnyt kaikkensa saadakseen mukavan, kestävän kotirakennuksensa valmiiksi, on hoputtanut työmiehiään kiirehtimään, ja hän yhtäkkiä saa tuomion poistua maailmasta, ennenkuin hän on edes ehtinyt nostaa kurkihirren rakennuksensa katolle, ja hänen täytyy jättää perillisille kaikki ehtimättä edes yhtäkään ateriaa syödä ystäviensä kanssa uudessa talossaan. Entä toinen, jonka vaimo on synnyttänyt pojan ja joka ihastuksissaan kutsuu ystävänsä herkullisiin pitoihin. Olisiko hän niin riemastuksissaan, jos tietäisi, että poika seitsemän vuoden vanhana kuolee. Mutta hän on iloissaan, ajatellen, että hänen poikansa vielä kerran palaa olympialaisista kisoista voiton seppelä päässään. Hän ei huomaa, miten ohuessa langassa pojan elämä riippuu. Ja miten

monta ihmistä näetkään, jotka tilojensa rajoista riitelevät tai jotka kokoovat rahakasoja rahakasan päälle, ja ennenkuin he ehtivät edes hiemankaan niistä nauttia, tulee kutsu: lähde pois maailmasta.

Karon: Näen kaikki. Yksin kuninkailla, joita pidetään onnellisimpina, ovat elämän epämiellyttävät hetket miellyttäviä paljon lukuisammat; sillä pelko ja levottomuus, omat tuulet ja sisäiset intohimot, viha ja kateus ja imartelut ovat sen arvoisten miesten jokapäiväiset seuralaiset. Kuinka paljoa onnettomampia ovat yksityisten ihmisten kohtalot. — Sanonpa sinulle, Hermes, miltä minusta ihmiset ja heidän elämänsä tuntuvat. Sinä kai olet usein nähnyt koskessa kuplia, joista vaahto syntyy? Näistä kuplista ovat useat niin pieniä, että ne tuossa tuokiossa katoavat ja häviävät. Toiset kestävät kauemmin, niihin yhtyy useampia yhdeksi kuplaksi ja niin voi yhdestä syntyä aikamoinen pallo. Mutta kohta sekin lupsahtaa kokoon, sillä sellainen on kuplien luonto. Aivan samantyyppistä on ihmisten kohtalo. Kaikki saavat hetkeksi ilman henkeä sisäänsä, toinen enemmän, toinen vähemmän; muutamilla kestää tätä henkeä kauemmin, toiset särkyvät heti synnyttyään, mutta rikki ne rapsahtavat kaikki. — Kuule, Hermes, mitähän jos minä huuttaisin, kun kerran näin korkealla ollaan, niin kovasti kuin vain voin ja kehoittaisin heitä jättämään kaikki turhat rehkimiset ja elämään niin, että aina pitäisivät kuolemaa silmänsä edessä. Jospa minä sanoisin esim. näin: Voi te hassut, mitenkä voitte noin kiihkeästi tavoitella hullutuksia! Heretkää vaivasta itseänne; ettehan elä iankaikkisesti; ei mikään, mikä täällä maailmassa on arvossa pidetty, ole kestävä; ei kukaan teistä voi mitään viedä mukaansa manalaan; teidän täytyy yhtä alastomina poistua täältä kuin olette tänne tulleetkin; teidän rakennuksenne, teidän omaisuutenne, teidän kultanne, kaikki on liukuva toiselta toiselle ja ikuisesti muuttava omistajaa. — Jos minä tämän ynnä

muuta tämänkaltaista huutelen heille korvaan, etkö luule, että siitä koituisi ihmiskunnalle suurta hyötyä ja he rupeisivat paljoa järkevämmin elämään.

Hermes: Hyvä veliseni, sinä et tiedä, että he ovat niin ymmärtämättömyydellä ja erehdyksillä täyteen ahdetut, ettet niiden korvia saa millään poralla auki puhkaistuksi. Heillä on enemmän vahaa korvissaan kuin Odysseyn laivamiehillä, kun ne kulkivat sireenein saaren ohitse. Kumminkin heidän joukossaan on muutamia, joilla ei ole vahaa korvissaan ja jotka luonnollisen totuuden taipumuksen avulla kaikkia asioita sangen tarkkaan ja oikein osaavat arvostella.

Karon: No niille minä sitten huudan.

Hermes: Mutta onhan joutavaa heille sanoa, mitä he jo tietävät. Etkös näe, kuinka he suuresta joukosta tykkäänään eroavat ja kuinka he muitten typeryyksille naureskelevat, niin, kuinka he sangen selvästi näyttävät, että heillä olisi halua sinun luoksesi paeta, sitä suuremmalla syyllä, kun he, lähimmäistensä typeryyttä alinomaan moittien, ovat yleisesti vihattuja.

Karon: Hyvää väkeä. Vahinko vain, että heitä on niin vähäisen.

Hermes: Täytyy tyytyä näihin muutamiinkin. Mutta eikö nyt jo ole aika lähteä laskeutumaan alas?

Karon: Odota vielä vähän, rakas Hermes! Saadakseni täydellisen käsityksen ihmisten elintavoista anna minun katsella, miten he hautaavat kuolleen.

Hermes: He laskevat ruumiit hautoihin tai luoliin tai kumpuihin. Näetkö tuolla jokaisen kaupungin ulkopuolella pieniä multakumpuja monine hautakivineen ja pyramideineen? Kaikki on sitä varten, että ruumiit niissä säilyvät ja suojellaan.

Karon: Mitä varten he voitelevat hautakiviään ja koristelevat niitä kukilla, miksi heittelevät ruokaa tuleen ja miksi he vuodattavat viiniä ja hunajaa hautoihin?

Hermes: Auttaako se heitä tulevassa elämässä, sitä en tiedä; mutta väki lujasti luottaa siihen, että vainajien sielut tulevat takaisin ja virvoittelevat itseään poltetun ruoan katkulla ja härppivät mesiviiniä haudoista.

Karon: Vielä vähät! Kaljut kuolleitten kallotko söisivät ja joisivat? Sinullehan on joutavaa sanoa, kuinka hullu tuo käsitys on. Ken maanalaiseksi kerran on joutunut, ei hän koskaan nouse ylös. Oi te pöllöt raukat, kun ette tiedä, miten kerrassaan toisenlaiset olosuhteet kuolleilla ja elävillä on. — Näytä minulle suuria kaupunkeja, joitten maineesta olen niin paljon kuullut.

Hermes: Ninive, hyvä perämies, on niin hävitetty, ettei edes voi sanoa varmaan, missä se on sijainnut. Tuo suuri kaupunki tuolla korkeine torneineen, muureineen on Babylon, jonka paikkaa kerran vielä saa hakemalla hakea kuten nyt Niniveä. Troijaa en ilkeä sinulle näyttää; sillä minä olen varma siitä, että sinä Homeroksen murskaat, kun pääset takaisin valtakuntaasi, koska hän niin paljon ääntä on pitänyt moisesta pikku rähjästä. Kumminkin ne olivat muinoin kukoistavassa tilassa; mutta nyt ne ovat kuolleet; sillä myöskin kaupungit kuolevat, rakas Karon, niinkuin ihmisetkin, ja, mikä vielä omituisempaa on, joetkin kuolevat; sentähden kuuluisasta Inakos-joesta Argoksessä tuskin enää voi erottaa edes sen uomaakaan.

Karon: Mutta, en tahdo sinua keskeyttää, mitä sotamiehiä nuo ovat, jotka käyvät toistensa kimppuun, ja minkä tähden he sen tekevät?

Hermes: Mitä tuolla näet, ne ovat argolaisia ja lakedaimonilaisia, jotka ovat taistelleet, niin ettei edellisistä ole jäljellä kuin kaksi miestä, jälkimmäisistä vain yksi.

Karon: Mistä syttyi sota heidän kesken?

Hermes: Sen kentän takia, jolla nyt kuolleena makaavat.

Karon: Voi noita hölmöjä! He eivät siis tiedä, että, vaikkapa jokainen heistä omistaisi koko Peloponnesoksen, eivät he saa tuonelassa edes neliömetrin sijapaikkaa,

mutta tätä kenttää tulevat aina vain uudet ihmiset viljelemään, ja enemmän kuin yhden kerran he tulevat tätä voittotannerta auroillaan kyntämään.

Hermes: Niin varmasti käy. Laskeutukaamme jo alas ja pankkaamme vuoret taas paikoilleen ja lähtekäämme tiehemme, minä lähetin toimia hoitamaan, sinä taas ruuhellesi; enkä minä kauan kuhni, vaan tuon sinulle taas koko ruuhkan vainajia.

Karon: Sinä olet minulle suuren ilon tuottanut, Hermes, sentähden merkitsen sinun nimesi muistikirjaani suurena hyväntekijänäni. Sillä sinua minun tulee kiittää siitä, että olen matkallani niin paljon oppinut. — (Poismennessään itsekseen mutisten:) Miten houkkamaisilla asioilla nuo ihmisparat lyhyen elämänsä pilaavatkaan, — Karonista vain ei kukaan puhu.

Ikaromenippos eli Ilmamatka.

Menippos oli se henkilö, jota Lukianos dialogeissaan käyttää ilmaisemaan omia mielipiteitään. Hän aina viisauksillaan lyö laudalta kaikki muut vastaväittäjät. Menippos se haudantakaisessa elämässä esiintyy alituisena nalkuttajana. Hän se kiusaa maailman mahtavia vainajia, näyttää kuinka heidän valtansa ja mahtinsa vain olivat tyhjää turhuutta. »Vanitas vanitatum vanitas.» Tämä samainen Menippos oli kyynikko tai kristitty tai millä nimellä sellaista mainittaneenkaan, joka maallisen elämän makeasta pyrkii luopumaan. Kristitty hän oli vain siveellisiltä mielipiteiltään, muuten maailmankatsomukseltaan täysi ateisti. Aivan niinkuin Lukianos itsekin.

Tässä dialogissa Menippos kertoo ystävälleen, kuinka häntä oli ruvennut vaivaamaan maailmankaikkeuden arvoitukset. Hän pyrki pääsemään niiden perille, kääntyi kaikkien tunnettujen filosofien puoleen saadakseen opetusta. Kääntyi kaikkein vanhimpien, kaikkein arvokkaimpien ja kaikkein pitkäpartaisimpien puoleen, sellaisten, joilla oli synkin ulkomuoto ja kalpein ihonväri, sillä juuri sellaisilta hän luuli syvimmän totuuden saavansa. Mutta yksi sanoi yhtä, toinen toista, eikä Menippos tullut hullua hurskaammaksi. Sen lisäksi toinen filosofi aina morkkasi toisen oppia ja manasi sen alimmaiseen Hädekseen.

Menippoksen kertomukset filosofien käsityksistä maailman avaruuteen nähden ovat siinä suhteessa niin mielenkiintoiset, että saamme huomata kuinka lähelle kreikkalaiset viisaat olivat päässeet sitä nykyaikaista kantaa, johon me kivenkovaan

uskomme. Menippos-Lukianos niitä kyllä luettelee vain ilkkuakseen, mutta ilkkumisen syytä niissä ei toden totta olisi ollut. Mitä sanotte esim. sellaisista väitteistä, kuin että aurinko on hehkuva taivaankappale? Sehän on meidänaikainen oppi. Menippos kertoo, että eräs filosofi väittää avaruudessa olevan monta samanlaista maata kuin meidänkin maamme. Toinen, ettei maailmalla ole alkua ei loppua, että kaikki me ihmiset käsitämme ulkomaailman vain ajan ja paikan puitteissa. Siis samaa, mitä Kantkin väitti. Aivan ällistyy, kun lukee, miten selvillä kreikkalaiset olivat avaruuden olennosta. Kuinka paljoa raaempi ja yksinkertaisempi olikaan se virallinen maailmankatsomus, mikä kristinopin valtaanpääsemisen kautta painoi maailmaa yli tuhannen vuotta. Sen mukaan maailma oli luomakunnan keskus, ja maan asukkaat ainoat sielulliset olennot avaruudessa, joille jumala lähetti oman poikansa pelastajaksi ja vapahtajaksi. — Kreikkalaiset olivat kyllä voittaneet persialaiset Termopylain tappelussa, mutta takaportista aasialaisuus tunki Europaan ja valloitti sen kristillisyyden nimessä. —

Mitä taas jumaliin tulee, niin kertoo Menippos, etteivät siinäkään filosofit ole päässeet yksimielisyyteen. Toiset sanovat, että on useampia jumalia, toiset taas, ettei ole muuta kuin yksi ainoa jumala, joka on maailman luonut ja joka sitä hallitsee ja johtaa. On sellaisiakin, jotka väittävät, ettei ole jumalia ollenkaan, että kaikki kulkee vain omaa lakiaan noudattaen, etteivät he ihmisistä välitä tään taivaallista. Muutamat taas väittävät, että on eriarvoisia jumalia, yksi on pääjumala, toinen ja kolmas vain siinä sivulla, että jumaluus on ilman ruumista ja muotoa, vaikka toiset taas pitävät kiinni jumalan ruumiillisesta olemuksesta.

Kun kaikki näin oli ristiriitaista, päätti Menippos itse pyrkiä taivaaseen omin silmin nähdäkseen, minkälainen komento siellä todellakin oli. Sitä varten hän hankki itselleen siivet, oikeanpuolisen kotkalta, vasemman taas korppikotkalta. Kauan aikaa harjoiteltuaan oppi hän näillä siivillä lentämään

sen verran, että uskalsi ohjata suuntansa kuuhun. — Daidalos ja Ikaros olivat taruhenkilöitä, jotka olivat koettaneet tehdä samoin, valmistamalla itselleen siivet vahasta. Mutta kun Ikaros vahasiipineen lähestyi taivasta, sulivat siivet auringossa ja hän tupsahti alas mereen, jota nyt sanotaan Ikariseksi mereksi. Tästä Ikaros-sanasta Lukianos on sepittänyt Ikaromenippos nimen.

Kuussa hän tapasi filosofi Empedokleksen, joka neuvoi Menippokselle, miten hän voisi hankkia itselleen sellaisen näön, että hän voisi seurata, mitä maailmassa tapahtui ja mitenkä siellä ihmiset elivät. Menippos kertoo, mitä kaikkea hän näki. Menippos näkee vain häijyyttä mahtavien elämässä.

Menippos saarnaa kuin paras kristitty pappi:

*

Menippos: Näin aivan selvästi katsellessani alas maahan kaupunkeja ja ihmisiä ja kaikkea, mitä nämä tekivät ei ainoastaan avoimen taivaan alla, vaan myöskin mitä he huoneissaan hommasivat, tietäessään, ettei kukaan voinut heitä silmillään seurata. Näin kuningas Ptolomeoksen makaaavan sisarensa vieressä, Lysimakoksen, Aleksanteri Suuren jälkeläisen Makedoniassa, myrkyttävän vanhimman poikansa toisen vaimonsa kehoituksesta ja Antiokoksen, Seleukoon pojan, salaa pujahtavan anoppinsa vuoteeseen, Attaloksen tyhjentävän myrkkypikarin, jonka hänen oma poikansa hänelle ojensi. Samankaltaisia tapauksia näin Afrikassa ja skyyttain tykönä kuninkaitten palatseissa: kaikkialla ei muuta kuin raiskaajia, murhamiehiä, myrkyntotkijoita, rosvoja, vääränvalan tekijöitä, murheesta raskautettuja ja omaistensa pettureita. Tällä tavoin seurustelin kuninkaitten kanssa hetkisen. Yksityisissä piireissä tapahtui vieläkin lystikkäämpiä seikkoja; siellä nimittäin näin epikurolaisen Hermodoroksen tuhannesta drakmasta tekevän väärän valan, stoalaisen Agatokleksen oppilaansa

kanssa käyvän kärkeä lukukausimaksusta, reetori Kli-
niaksen varastavan Asklepioksen temppelistä uhrimaljan
ja Herofiloksen, kyynikon, yönsä viettävän porttolassa,
ynnä kaikenlaista muuta saastaa. Lyhyesti, minusta se
oli sangen vaihteleva ja huvittava näky.

Ystävä: Tarkempia yksityiskohtia tuskin voinetkaan
häpeämättä kertoa; kumminkin se näkyy tuottaneen
sinulle aika paljon huvia.

Menippos: Kaikkea järjestään kertoa lienee mahdo-
tonta, varsinkin kun minua lopulta rupesi väsyttämään
koko meininki. Mutta sanoakseni kaikki yhdellä kertaa, niin
pyydän sinua kuvittelemaan, että joku asettaisi suuren jou-
kon laulajia lavalle ja pyytäisi heitä kutakin laulamaan
omaa lauluaan välittämättä ollenkaan siitä mitä muut
laulavat. Nyt alkavat kaikki yhtäkaa laulaa kukin omaa
melodiaansa ja kilpailevat keskenään, kuka kovimmin
jaksaa ääntä pitää: minkälaisen laulun luulet siitä synty-
vän? Varmaankin siitä tulisi yhtä naurettava kuin hir-
vittävä konsertti.

Ja kumminkin ovat kaikki ihmiset sellaisia kuorolai-
sia ja sellaisesta kakofoniasta on ihmiselämä kokoonpantu;
näytelmä, jossa henkilöt sekä ulkonaisesti että sisällisesti
poikkeavat toisistaan, ovat erilaisia kielen, ulkomuodon,
ihonvärin ja elintapojen puolesta, eivätkä milloinkaan
ajatukset eivätkä taipumukset lyö yhteen; kunnes vihdoin
suuri regissööri vihdoinkin tuskastuu ja ajaa toisen toi-
sensa perästä pois näyttämöltä. Nyt hetkeksi he vaike-
nevat, ja tuo mieletön ja tolkuton pärinä lakkaa. — Yli-
malkaan tuntui minusta tämä ihmisten kirjava ja päätön
touhu sangen naurettavalta; mutta en millekään niin sydä-
mestäni nauranut kuin noille mainioille miehille, jotka
kävivät sotia muutamista maatilkuista. Mikä hullutus,
kun satoja miehiä kaatuu yhdessä päivässä jonninjouta-
van pienen maapalstan takia.

Ystävä: Oi sinä onnen poika, Menippos, jolle sellainen

ihmeellinen näky on suotu. Mutta kerroppas, miltä kaupungit ja ihmiset sellaiselta korkeudelta näyttivät?

Menippos: Sinähän olet usein nähnyt muurahais-yhteiskunnan, — kuinka kaikki toistensa ympärillä kihisevät, toiset syöksyvät ulos, toiset palaavat, tuo vie pois sopimattoman esineen, tuo laahaa mukanaan jotakin havunneulasta tai jyvän puolikasta: kuka tietänee, eikö heidän joukossaan tapaa myöskin rakennusmestareita, puhujia, raatimiehiä, taiteilijoita ja filosofeja heidän oman mallinsa mukaan. Miten lieneekään, minusta tuntui että suuri yhtäläisyys vallitsi tällaisen muurahaiskeon ja kaupunkien välillä; muistappas mitä tessalialainen jumalaistaru kertoo Myrmidoneista, että he nimittäin muurahaisista olivat muuttuneet ihmisiksi ja vielä sangen sotaisiksi sellaisiksi.

Katseltuani kaikkea kyllikseni ja naureskeltuani sonustin itseni ja lensin palatsiin, jossa Zeus muitten kuolemattomien kanssa asustaa. En ollut vielä kovinkaan pitkälle ehtinyt, niin Kuutar hienolla, naisellisellä äänellään minulle huusi:

— Pyydän sinua, Menippos, niin totta kuin sinulle onnellinen matka taivaaseen suotakoon, oleppas hyvä ja toimita minulta pikkuinen asia Zeulle.

— Aivan kernaasti, vastasin minä, jos vain sen voin hoitaa.

— Ei se sen kummempi ole, kuin että viet Zeulle erään pyynnön minulta. Minä jo tuskaannun, rakas Menippos, aina olla noitten filosofien hampaissa. Luulisi, että heillä olisi muutakin tekemistä kuin minun asioistani huolehtia ja kysellä, kuka minä lienen ja kuinka suuri, pitkä ja leveä, ja miksi minä toisinaan olen puolikkaan lautasen näköinen tai kannan sarvia. Toinen sanoo, että minussa on asukkaita, toinen, että minä roikun kuin peili meren päällä; lyhyesti, kukin sanoo, mitä hänen päähänsä pälkähtää; niin, ja mikä vielä hävyttömämpää on, he uskottelevat ihmisille,

ettei minulla ole omaa valoa, vaan että minä varastan sen auringosta; koettavatko he sillä tavalla tehdä minut epäluulon alaiseksi veljeni auringon silmissä ja herättää epä-sopua meidän välillemme; niinkuin ei siinä olisi kylläksi, mitä he auringosta väittävät, että hän muka olisi kivi ja hehkuva massa. Heillä ei todellakaan ole syytä minua näin pahasti kohdella! Sillä mitä inhoittavia juttuja minä voisin heistä kertoa, mitä he öillä harjoittavat, vaikka he päivisin niin totisina ja miehekkäinä tepastelevat, niin mahtavasti herrastelevat ja tyhmälle kansalle ymmärtävät esiintyä niin kunnioitusta herättävinä. Ja kumminkin katselen kaikkia heidän edesottamisiansa aivan vaieten, koska minusta ei tunnu säädyliseltä paljastaa erotusta heidän yöllisen ja päiväisen vaelluksensa välillä ja nostaa kaikkea päivän valoon. Päinvastoin, kun minä näen jonkun tekevän aviorikoksen tai varastavan tai muita pimeyden töitä harjoittavan, verhoudun paksuun pilveen, jottei maailma näkisi, miten nuo vanhat miehet häpäisevät pitkää partaansa ja sitä hyvettä, jota he aina pitävät huulillaan. He taas puolestaan eivät herkiä pahoja minusta puhumasta ja minua kaikin tavoin räakkäämästä, niin että minä jo usein, Yönjumalattaren nimessä, olen aikonut vetäytyä pois koko pelistä, jotta pääsisin rauhaan heidän nokka- viisailta tutkimuksiltaan. Elä siis unohda kertoa Zeulle kaikkea tätä ja sanoa hänelle, että minun on mahdoton hoitaa tehtävääni, jollei hän noitten fyysikoitten päitä muserra murskaksi, dialektikoilta tuki suuta, hävitä stoalaisia, sytytä akademiaa paloon ja kiellä peripateetikoilta kaikkia tutkimisia, sanalla sanoen, jolleivät nuo mokat herrat jätä minua rauhaan mittauksiltaan ja laske- misiltaan.

Lupasin hänelle kaikki, mitä hän pyysi, ja ohjasin suoraan päätä kulkuni kohti taivaanlakeuksia, jossa ei konsanaan saa nähdä juhdan eikä auran jälkeä.

Eipä aikaakaan, niin alkoi kuukin näyttää pieneltä

palloita ja maa peittyi tykkäänään sen taakse. Jätin aurin-
gon oikealle, lensin tähtien välistä ja saavuin kolmantena
päivänä taivaan ulkosatamaan. Koska en luullut tuon
korppikotkan siiven takia voivani pimittää heitä luulemaan
minua Zeun linnuksi (Zeus liikkuu usein ilmassa kotkan
haamussa), en hirvinnyt lentää suoraa päätä Jumalien-
linnaa, niinkuin alussa olin tuuminut, vaan kolkutin höy-
listi porttia.

Heti tuli Hermes esille ja kysyi nimeäni ja läksi minua
ilmoittamaan Zeulle. Ei viipynyt kauankaan, niin minut
kutsuttiin sisään. Vavisten astuin juhlasaliin, johon kaikki
jumalat jo olivat kokoontuneet hieman hämillään mat-
kastani, arvattavasti pelosta, että kohta koko ihmis-
kunta tällä tavalla pyrkii lentämään heidän luoksensa.
Zeus taas heitti hirvittävän tuikean, giganttisen silmäyksen
minuun ja tiuskaisi: Sano, kuka olet? Missä isänmaasi?
Kutka sinun vanhempasi? Eipä paljosta puuttunut, etten
kauhusta ollut heittämisilläni henkeäni. Seisoin hätkäh-
täneenä ja äänen juhllisuudesta masentuneena siinä pai-
kassani; kumminkin toinnuin vähitellen ja kerroin koko
jutun alusta loppuun saakka: kuinka suuri minun janoni
oppia tuntemaan ylimaalliset asiat on ollut; kuinka olin
joutunut epätoivoon; kuinka päähäni oli pälkähtänyt
hankkia siivet; ja lopuksi koko matkakertomukseni. Lopuksi
lisäsin, mitä Kuutar oli antanut minulle perille vietäväksi
Jumalan jalkojen juureen. Nyt Zeus antoi kulmakar-
vansa vähän jo vaipua alemmaksi ja sanoi naurahtaen:
No nyt ollaan ihmeissään, kun Menippoksellakin on ollut
rohkeutta nousta taivaaseen. Olkoon menneeksi, jatko
Hänen Majesteettinsa, täksi päiväksi jätät meidän vie-
raaksemme. Ne asiat, joita varten olet tänne saapunut,
otetaan huomiossa istunnossa käsiteltäviksi, ja sitten saat
armossa taas lähteä.

Näin sanottuaan hän poistui mennäkseen siihen osaan
linnaa, missä hänen oli tapana kuunnella kuolevaisten

rukouksia. Sivumennen hän kysäisi, mitenkä tätä nykyä maailmassa jaksetaan? Oliko talvi ollut ankara, ja tarvitsivatko viljat mahdollisesti vähän enemmän sadetta? Lisäksi, oliko vielä Feidiaksen jälkeläisiä tavattavissa (Feidias oli muovailut Zeus-jumalan patsaan, jota pidettiin kreikkalaisen veistotaidon mestarinäytteenä), ja miksi eivät atenalaiset enää viettäneet erästä hänen juhlaansa? Oliko Dodonan temppelin rosvot jo kiinnisaatu?

Kun olin kaikkiin näihin kysymyksiin vastannut, jatkoi hän: No niin, Menippos, sanoppas minulle oikein avoimielisesti, mitä ihmiset oikeastaan minusta ajattelevat?

— Mitäs muuta kuin että sinä, armollisin Herra, olet kaikkein uskonnollisinta, mitä he ajatella taitavat, ja että sinä olet kaikkien jumalien kuningas.

— Sitä elä minulle juttele, keskeytti Zeus. Minä kyllä huomaan, että tahdot peitellä sitä, että ihmiset kaikissa asioissa pyrkivät uutuuksiin. Oli todellakin aikoja, jolloin minä olin heidän uskottunsa, heidän lääkärinsä, heidän kaikki kaikessa, jolloin vielä sanottiin: »täynnä ovat kadut Zeun nimiä». Silloin loisti vielä Dodonan temppeli yli kaikkien maailman muiden temppelien; kaikkien ihmisten katseet olivat tännepäin suunnatut ja minulle tehtiin niin monta suitsutus-uhria, että savun takia silmäni olivat soeta. Mutta sittenkuin Apollo avasi ennustuskolonsa Delfoissa ja Asklepios apteekkinsa Pergamossa; sittenkuin Dianalle pystytettiin temppeli Efesokseen ja Anubikselle Egyptiin, siitä asti kaikki ryntäävät sinne; heille vietetyt juhlat eivät tahdo milloinkaan loppua ja härkiä heille kärvennetään sadoittain; minua taas kohdellaan kuin vanhaa, raihnaista ukkoa, ja ihmiset luulevat tekevänsä kylliksi, kun he minun kunnioikseni uhraavat joka viides vuosi kaksi sonnia Olympiassa. Tästä voit huomata, etteivät edes Platon lait tai Krysippoksen syllogismit voi olla kylmempiä kuin minun alttarini.

Näitä puhellessamme saavuimme paikkaan, missä

hänellä oli tapana vastaanottaa ihmisten rukouksia. Sinne oli järjestetty koko joukko aukkoja, tavallisen kaivon aukon tapaisia, joissa oli kannet ja jokaisen aukon kohdalla oli kultainen nojatuoli. Zeus istuutui nyt lähimmälle tuolille, avasi kannen ja lainasi rukoileville korvansa. Nyt nousi joka maailman kolkalta rukouksia jumalalle. Minä kumarruin myöskin sivulta päin aukon yli ja kuuntelin. Sieltä kuului:

— Oi Zeus, anna minun päästä kuninkaaksi! Oi Zeus, anna minun sipulini ja nauriini loistaa! Oi Zeus, anna minun isäni vihdoinkin poistua maailmasta! — Toinen huusi: jospa jo kohta saisin periä rouvani! Vielä toinen: jospa juoneni veljeäni vastaan onnistuisi! Kolmas pyysi saada voiton riita-asiaassa, neljäs seppelettä Olympialaisissa kisoissa. Merimies rukoili pohjoistuulta, toinen etelätuulta; talollinen sadetta, mutta vanuttaja poutaa. Zeus kuunteli kaikkea tarkalleen, ja kun hän kutakin rukousta oli tyystin tutkinut, sanoi hän toisille »juu», toisille vilkutti »eeh».

Oikeat rukoukset laskettiin aukosta sisälle ja asetettiin oikealle kädelle; väärät ja turhat rukoukset hän taas puhalsi pois silmiltä, ennenkuin ne edes pääsivät aukosta sisään. Erään rukouksen suhteen näin hänen epäröivän. Kaksi puoluetta halusi samaan aikaan vastakkaisia asioita ja lupasi yhtä suuria uhreja. Kun häneltä näin ollen puuttui perustusta päätökselleen, niin hänelle kävi kuin akadeemikoille; hän ei tiennyt, kelle hän sanoisi 'jaa', kelle 'ei', ja sentähden hän sanoi: Me tahdomme punnita asiaa tarkemmin, ennenkuin teemme päätöksemme.

Kun hän näitten rukouksien kanssa oli sangen pitkän ajan tuhrinut, nousi hän pystyyn ja väistyi seuraavan aukon kohdalle seuratakseen valantekoja. Täältä hän sivumennen sinkosi nuolensa epikurolaisen filosofin Hermodoroksen niskaan ja musersi hänet kuoliaaksi, ja väistyi sitten kolmannelle aukolle, jossa aavistukset, enteet ja

ennustukset saivat audienssin. Tästä hän muutti neljän-teen aukkoon, josta uhrisavu kohosi esille, ja kuunteli supatuksia siitä, kutka olivat valmistaneet kunkin uhrin. Kun tämäkin oli toimitettu, otettiin tuulet ja säät esille ja kullekin annettiin käsky, mitä tehdä; näin: tänään on Skytiassa satava, Afrikassa on salamoiva ja Kreikassa lunta satava! Sinä, pohjoistuuli, puhalla Lydiassa, sinä, etelä-tuuli, saat pitää rokulia! Länsituuli saa myrskytä Adrianmerellä! Kappadokiaan saa muutamia tuhansia tonneja rakeita sadella! — ja niin eteenpäin.

Hänen toimitettuaan kaikki nämä askareensa oli aika jo mennä aterioimaan. Hermes, joka taivaassa hoitaa yli-hovimarsalkan ammattia, osoitti minulle paikan Panin, pukinsorkan ja puolijumalien viereen, aivan Attiksen ja Sabazioksen väliin, noitten vasta jumaliksi julistettujen, hieman arveluttavien jumalien sakkiin. Minulle tarjosivat Demeter leipää, Dionysos viiniä, Herkules lihaa, Afrodite myrttiä ja Poseidon silakoita. Minä salaa kättä härpin vähän ambrosiaa ja nektaria; sillä kaunis Ganymedes oli niin ihmisystävällinen, että hän, kun Zeun silmä vältti, tarjosi minulle maljan nektaria. Mutta jumalat, niinkuin Homeros laulaa, joka varmaankin niinkuin minäkin omin silmin oli nähnyt, miten täällä eletään, eivät itse syöneet leipää eivätkä juoneet purppuraista viiniä, vaan elivät ambrosiasta ja päihtyivät nektarista; kaikkein mieluummin he sentään ahmivat polttouhreja ja sitä käryä, mikä teuraitten verestä nousi, kun se alttarille vuodatettiin.

Aterian aikana soitteli Apollo kitarallaan, Silenos tanssi julkeaa kordakstanssia, Muusat kohosivat seisaalleen ja esittivät Pindaroksen ensimmäisen hymnin. Vihdoin, kun kaikki olimme kylläisiä, mentiin hienossa hiprakassa levolle.

Rauhassa nukkuivat nyt jumalat ja inehmot maan päällä, mutta minä vähättelin unen suloista nautintoa, niin olin pyörällä kaikesta näkemästani. Erittäinkin mie-

tiskelin sitä, miksi Apollolle ei ollut kasvanut partaa, ja mitenkä taivaaseen voi tulla yö, vaikka aurinko omassa persoonassaan oli läsnä ja oli yhdessä meidän kanssamme ollut ryyppysillä. Vähitellen vaivuin uneen, koiran uneen. Mutta aamulla ani varahin nousi Zeus vuoteeltaan ja käski airuen kutsua kokoon jumalien neuvoston; ja niin pian kuin kaikki olivat koolla, piti hän seuraavan puheen:

— Olen jo kauan tuuminut neuvotella teidän kanssanne noista filosofeista; nyt kun tämä vieras on tuonut terveiset Kuuttarelta, en enää tahdo lykätä asiaa. Tietäkää siis, että aivan viime aikoina eräs laji ihmisiä uiskentelee kuten vaahto ihmisten yhteiskuntien pinnalla; he sanovat itseään filosofeiksi, vaikka eivät muuta ole kuin laiskoja, kunnianhaluisia, kiukkuisia, toheloita ja sivistymättömiä vekkuleita ja, käyttääkseni Homeron sanoja, muodostavat hyödyttömän taakan maan päällä. Nämä miehet, joilla muuten ei ole mitään muuta tekemistä kuin keksiä kaikenlaisia ajatuksen sokkeloita, joihin koettavat toisiaan eksyttää, ovat jakaantuneet eri rotuihin, jotka ovat tunnetut eri nimillä, niinkuin Stoalaiset, Akademikot, Epikurolaiset, Peripateetikot ja monet muut vielä hullummilla nimillä varustetut. Kiedottuina hyveen kunniakaaseen nimitykseen kiertelevät he ympäriinsä kohotetuin kulmakarvoin ja roikkuvine partoineen ja kätkevät roistomaisimpia tapojaan ohuen valkorappauksen alle. Ja juuri nämä ihmiset katselevat halveksien kaikkia muita, jumalista kertovat he kaikenlaisia halventavia piirteitä ja luennoivat murheellisilla eleillä kokoonhaalitun, tylsän poikasakin edessä maankuulusta hyveestään, sekä opettavat heille, miten ihmisjärjen voi petospäätelmillä ahdistaa umpikujaan. Kyllä he oppilailleen saarnaavat kärsivällisyydestä ja pidättyväisyydestä mitä ihanimmalla tavalla ja mustaavat rikkautta ja hekkumaa aivan halveksittavina asioina; mutta ketä ei hävettäisi kertoa, mitä he salaisuudessa tekevät? Miten he siellä mässäävät, miten himois-

saan köllehtivät; miten ahneesti he kurkottavat jokaiseen oboliin (kolikko). — Sietämättömintä on kumminkin, että nuo ihmiset, jotka eivät ole käyttökelpoisia julkisessa eivätkä yksityiselämässä, vaan joka suhteessa kaikkein joutavimmat ihmisten joukossa, eli Homerokseen vedoten: joita ei voi ottaa lukuun taistelussa enempää kuin neuvotteluissakaan, että nämä ihmiset aina ovat lähimmäistensä pahimmat morkkaajat ja vedoten julkisen tapain tuomarin virkaansa sinkauttavat koko maailmalle hävyttömyyksiään. Jospa tuollaiselta kirkujalta kysyttäisiin: Mitä sinä oikeastaan teet? Mitä sinä tuot yhteiseen pesäämme? — niin täytyisi hänen, jos totuuden tahtoisi lausua, vastata: En pidä välttämättömänä peltuja kyntää, en kauppaa käydä enkä sotapalvelusta suorittaa, en mitään taidetta harjoittaa; mutta sentähden juuri huudan ihmisille, elän liassa, kylven kylmässä vedessä, astun talvella paljain jaloin ja arvostelen kaikkea, mitä muut ihmiset tekevät. Jos joku rikas on loistavan kutsun toimeenpannut tai pitää jalkavaimoa, niin kimmastun minä ja nostan suuren mölinän; jos taas minun toverini on sairastunut ja tarvitsee minun apuani, en ole siitä tietävinänikään. — Sellainen, oi jumalat, on tämä sakki. Muuten ovat epikurolaiset kieltämättä kaikkein kevytmielisimmät; sillä he ahdistavat erityisesti meitä jumalia väittäessään, ettemme ollenkaan välitä ihmisten edesottamisista ja ettei meillä ole mitään tekemistä sen kanssa, mitä maailmassa tapahtuu. On siis jo aika, että me näytämme heille päinvastaista; sillä jos heidän onnistuu saada suuri yleisö omalle puolelleen, niin joudumme me jumalat kohta sangen niukoille ruoille. Kukapa meille enää viitsii uhrata, kun kerran ei kukaan enää meiltä mitään toivo? Mitä valituksia Kuutar tämän vieraan kautta on meille ilmoittanut, sen eilen kuulimme. Neuvotelkaamme siis, mikä näin ollen ihmisille on hyödyllisintä ja mikä meille jumalille varmint!

Tuskin oli Zeus puheensa lopettanut, niin alkoivat

kaikki jumalat yhdestä suusta huutaa: Salamo! Polta ja poista jäljettömiin! Murskaa heidät! Jyrinälläsi syökse ne Tartarokseen niinkuin teit jättiläisille! — Hiljaa siellä! huusi Zeus; teidän tahtonne tapahtukoon, oi jumalat! Heidät muserretaan kaikki yhdessä heidän viisastelunsa kanssa! Kumminkin täytyy minun täytäntöönpanossa vielä vähän viipyä, niinkuin tiedätte, meillä ei ole neljään kuukauteen lakimääräisiä käräjiä, eikä välikäräjiä nyt pidetä. Heillä on vielä tämä talvi odotusaikaa! Mutta seuraavana keväänä minä nuo konnat lyön maahan!

Näin puhui Zeus ja nyökkäsi päätöksensä vahvistukseksi.

— Mitä taas Menippokseen tulee, jatkoi hän, niin minusta tuntuu parhaimmalta, että nipistämme häneltä siivet poikki, jottei hän toista kertaa enää pääse tänne lentämään, ja Hermes saa hänet vielä tänä päivänä viedä maan päälle.

Minua Hermes tarttui oikeasta korvastani kiinni ja laski minut eilisiltana alas tänne Kerameikoskadulle Atenaan. Ja nyt olen sinulle kertonut kaikki, mitä uutta taivaassa näin. Nyt lähdän heti filosofeille, jotka Poikileessa pasierailevat, kertomaan tämän hyvän sanoman.

Kukko
eli
Mikylloksen uni.

Mikyllos oli köyhä paikkasuutari, joka aina vain uneksi rikkauksista. Hän kadehti rikkaita ja luuli, että rikkaat elävät alituudessa onnen hurmiossa. Varsinkin kadehti hän vanhaa ystävätään ja entistä virkatoveriaan Simonia, joka sattumalta sai suuren perinnön eräältä sukulaiseltaan, heitti suutarin-ammattinsa ja rupesti elämään rikkaan miehen loisteliasta, ylellistä elämää. Häntä harmitti, että vanha ystävänsä ei häntä enää aina ollut tuntevinaan, että hän ei sallinut Mikylloksen sanoa häntä entisellä tuttavallisella nimellä Simon, vaan lähetti palvelijansa sanomaan Mikyllokselle, että hänen nimeään ei saa lyhentää, vaan että Mikylloksen tästä lähtien täytyy kutsua häntä juhlallisemmalla nimellä Simonides.

Kerran oli eräs toinen niinkään rikastunut vanha tuttava kutsunut Mikylloksen loistaviin kekkereihin, sillä eräältä kutsuvieraalta oli saapunut viime hetkessä sana, ettei hän sairauden takia voinut ottaa osaa juhliin. Mikylloksen piti saada hänen paikkansa pöydässä. Mikyllos joutui istumaan erään filosofin viereen, joka häntä vaivasi kaikenlaisilla Mikyllokselle varsin oudoilla keskusteluaiheilla. Kaikissa tapauksissa korvasi hän tämän ikävän naapurinsa pitkäveteiset keskustelut ahkerasti nauttimalla sekä ruokaa että juomaa, tuli huitturissa kotiaan ja laskeutui levolle yksinkertaiselle vuoteelleen. Hän vaipui sikeään uneen ja pääsi erinomaisen suloisen unennäön tuuditeltavaksi.

Mikyllos uneksi, että hänen eilinen isäntänsä oli kuollut ja jättänyt koko suuren omaisuutensa hänelle perinnöksi, koska hänellä ei ollut yhtään rintaperillistä. Hän peri niin suuret kulta- ja hopearöykkiöt, että vaikka hän niitä mittaili suurella kaukalolla, ei hän tahtonut niitä saada lasketuksi. Sitäpaitsi hän sai kaikenlaista tavaraa, kuten pukuja, pöytiä, ruoka-astioita, orjia ja mitä vain ajatella saattoi. Hän ajeli loistovauunuissa maidonvalkeat orit edessä, kaikki jäivät häntä katselemaan ja kadehtimaan. Vaunujen edessä juoksi joukko palvelijoita, sivulla ratsasti vieläkin enemmän, ja suurin joukko riensi perässä. Hän itse oli puettuna kuin kuningas, kulta-esineitä roikkui hänen pukunsa joka paikasta, lisäksi 16 raskasta sormusta oli pujoitettu jokaiseen sormeen. Onnensa ylenpalttisuudessa hän pani toimeen kutsut, joissa pöydät notkuivat ruokia ja maljat kuohuivat juomia, ja hän korotti äänensä toivottaakseen ystävänsä ja vieraansa tervetulleiksi pitoihin, kun samassa hänen oma kukkonsa kiekkahti niin äänekkäästi, että Mikyllos heräsi keskellä illoan. Rikkaudet hävisivät sillä kertaa kaiken maailman teitä, ja Mikyllos loi tuskaisen katseen vanhoihin lesteihinsä ja pikilankavyyhteihinsä, jotka roikkuivat hänen ränstyneessä majassaan. Raivostuneena hän karkasi ylös vuoteestaan, puhkesi ääneen ja sanoi:

— Voi sinä kirottu kukko, musertakoon suuri jumala sekä sinut että sinun toivotustorvesi palasiksi, sinä kateellinen elukka! Sinä minut herätit maailman ihanimmasta unesta, unesta, joka oli tehnyt minusta rikkaan miehen, tuolla läpätunkevilla yövahdin äänelläsi, niin etten tästä kirotusta köyhyydestä pääse irti edes unissanikaan, köyhyydestä, jota vihaan vieläkin enemmän kuin sinua. Kaikkiällä vallitsevasta hiljaisuudesta päättäen, ja koskapa aamuviilu ei minua vielä vaivaa, joka muuten on paras aamunairut minun köyhässä majassani, nyt lienee vielä keskiyö. Mikä sitä unetonta kiusanhenkeä vaivaakaan, kun hän jo näin aikaisin rupeaa kiekumaan? Mutta odotahan vain, kyllä minä kohta sinut opetan. Niin pian kuin päivä koittaa, nappaan sinulta pään poikki.

Näin raivosi Mikyllos, mutta ällistyi kohta vieläkin perusteellisemmin, kun kukko korotti äänensä ja vastasi selvällä kreikankielellä. Asian laita oli nimittäin se, että kukko ei ollutkaan tavallinen kukko, vaan hän olikin sielunvaelluksessa oleva ihminen. Niinkuin tiedämme, oli eräs Kreikan kuuluisimpia filosofeja, vanha Pytagoras, väittänyt, ettei ihmisen sielu häviä, vaan se muuttaa johonkin toiseen elävään, joko ihmiseen tai varsinaiseen elukkaan. Tämä Mikylloksen kukko ei ollutkaan kukaan vähempi henkilö kuin itse Pytagoras. Ihmeissään jatkoi tietysti Mikyllos keskusteluaan omituisen kukkonsa kanssa, ja kukko neuvoi hänelle kaikenlaisia hyviä elämäntapoja, ja varsinkin hän painosti sitä, ettei kenenkään tule pyrkiä keräämään tavaraa, jota koi syö ja ruoste raiskaa. Sekä Lukianos että evankelistat eivät näy väsyvän tätä oppia tyrkyttämästä aina tuon tuostakin. Kristityt väittävät, että tämä oppi on jumalasta. Näistä ei-jumalallisista kertomuksista selvästi näemme, kuinka puhtaasti inhimillinen tällainen ajatus on, kuinka siihen elämän viisauteen ei suinkaan tarvita jumalan kuiskutuksia, niinkuin ei mihinkään muuhunkaan pyhän kirjan oppiin. Ei mikään opetus raamatussa kohoa tavallisen ihmisjärjen yläpuolelle, ei muut kuin oppi ihmetöistä.

Mikyllos on aluksi hieman hämillään, pitikö hänen nimittää kukkoaan Pytagorakseksi vaiko Aspasiaksi vai sammakoksi, vaiko miksi, sillä kukon sielu oli käynyt vieraisilla jos jonkinlaisten olioitten ruumiissa. Kukko pyysi, että häntä sanottaisiin nykyisellä arvonimellä, siis yksinkertaisesti kukko vain.

*

Kukko: Oletko todellakin niin suuri kullan ja rikkaiden ihailija, ettei sinun silmissäsi mitään muuta arvossa pidettävää ole, ja että luulet täysin onnelliseksi tulevasi, niin pian kuin sinä saat oikein paljon rahaa.

Mikyllos: Varmasti, rakas Pytagoras, en ole ainoa, joka näin ajattelen. — Mihinkä kaikkeen se kulta kelpaakaan! Sehän tekee jokaisen, jolla sitä on, tuossa

paikassa kauniiksi, urhoolliseksi ja viisaaksi. Vaikkapa hän miten huomaamaton ja mitätön olisikaan ennen ollut, kun hän kultaa omistaa, heti hänet kruunataan maineella ja ansioilla, ja kaikista paikoista hän hankkii itselleen ystäviä ja kunnioittajia. Tunnethan naapurini ja käsityötoverini, suutari Simonin, sillä eihän siitä vielä pitkiä aikoja ole, kun hän eräissä Kronos-juhliissa söi minun luonani papupuuroa, johon oli pari palasta paistettua makkaraa pistetty uiskentelemaan.

Kukko: Tunnen hyvinkin tuon nylppynokkaisen taseron, joka kestin kiitokseksi pimitti meiltä ainoan savimallakon ja ruoan jälkeen aivan hissuksiin vei sen matkoihinsa. Minä näin sen aivan selvästi.

Mikyllos: Hän on sittenkin varas, vaikka hän kaikkien taivaan mahtien nimessä vannoi olevansa syytön. Mutta miksi et sinä, herra Kukkonen, hälyyttänyt, kun näit että meiltä varastettiin?

Kukko: Minähän kieuin kaikin voimin; enempää en silloin jaksanut. — Mutta sinunhan piti jotakin kertoa Simonista?

Mikyllos: Sinähän jo kuulit, että hän peri rikkaan serkkunsa ja elelee pohatan huoletonta elämää. — Mutta mikä harmillisinta on, kaikki kauneimmat neitosetkin ovat häneen rakastuneet; ja tuo entinen likainen, ryysyinen paikkasuutari on näyttävinsään näille ihanille naisille kylmyyttä ja välinpitämättömyyttä, ja sen täytyy pitää itseään onnellisena, johon hän suvaitsee hellästi vilkaista, ja toiset, joille hän on kylmäkiskoinen, uhkaavat tuottaa turmiota itselleen. Tästä sinä näet, mitä ihmeitä kulta aikaansaa, niin että se tasserostakin tekee naishemppuja. Sentähden kuulet runoilijainkin laulavan: »Oi kulta, paras omaisuus maailmassa», ja: »Kulta se tässä maailmassa komentaa». — Mutta mitä sinä naureskelet siinä, herra Kukkonen.

Kukko: Kun sinä tässä kysymyksessä yhtä perusteel-

lisesti erehdyt kuin muukin suuri ihmisjoukko. Tiedäpäs, että rikkaat viettävät paljoa kurjempaa elämää kuin sinä ja sinun arvoisesi. Minä sen voin todistaa, minä kun olen ollut sekä rikas että köyhä ja siis molemmat elintavat tunnen omasta kokemuksestani, josta kohta seikkaperäisesti saat kuulla.

Mikyllos: Onpa todellakin aika, että sinä juttelet lupauksesi mukaan muunnoksiesi historian.

Kukko: Kuuntele siis! Aluksi täytyy minun sentään sanoa, etten ole koskaan tavannut ihmistä, joka olisi ollut niin onnellinen kuin sinä.

Mikyllos: Kuin minäkö? Sinä tuota lienet onnellinen. — Mutta alahan kertoa. Euforboksesta Pythagorakseen ja Pythagoraksesta kukkoon saakka. Mahtanet sinä niin monenmoisessa elämässä jotakin olla kokenut!

Kukko: Aivan alusta en sentään viitsi puhua, se kävisi liian pitkävetiseksi, mutta kun olin Euforbos —

Mikyllos: Sanohan ensin, mikä minä itse olen ollut. Olenko minäkin muuttunut kuin sinäkin?

Kukko: Tietysti.

Mikyllos: Mikä minä olen ollut? Voitko sanoa?

Kukko: Intialainen kusiainen erästä erikoista lajia, jolla on tapana kaivaa esille kultaa maasta.

Mikyllos: Mikähän laiska peto minä lienenkään ollut, kun en pienintäkään kullankokkarettä ole saanut mukaani otetuksi tähän elämään, jossa sitä niin kipeästi kaipaan. — Mutta kun sinä niin paljon näyt tietävän, mikä minusta tulee toisessa elämässäni? Jos se jotakin onnellista elämää on, otän heti ja hirtän itseni tuohon samaiseen orteen, jossa sinä istut ja kukut.

Kukko: Sitä et saa koskaan tietää! — Siis, kun minä olin Euforbos, taistelin minä Trojan edustalla ja kaaduin Menelaoksen käden kautta. Siitä ajasta saakka harhailin pitkät ajat ilman päämäärää, kunnes pääsin kortteeriin Menesarkoksen luo ja minusta tuli Pythagoras.

Mikyllos: Elitkö tämän ajan ilman ruokaa ja juomaa?

Kukko: Tietysti; enhän sitä tarvinnut niin kauan kuin olin ruumiiton.

Mikyllos: Ennenkuin jatkat, sano minulle, tapahtuiko kaikki Trojan sodassa, niinkuin Homeros on kertonut.

Kukko: Mistäpähän Homeros olisi kaikkea tiennyt, hän kun siihen aikaan oli kamelina Baktriassa. Sen verran voin kumminkin sanoa, että kaikki tapahtui vallan luonnollisesti aivan kuin nykyäänkin sodassa. Ajax ei suinkaan ollut niin suuri eikä Helena niin kaunis kuin ihmiset luulevat. Minä näin Helenan enemmän kuin yhden kerran. Hän oli jokseenkin vaalea ja pitkäkaulainen kyllä, kun kerran oli joutsenen lapsi (Helena oli Zeun tyttö; Zeus joutseneksi muuttuneena kosi Leda, Helenan äitiä), siihen aikaan jo vanhanpuoleinen mummo, eipä paljoa nuorempi kuin vanha Hekuba; eikähän Helena muuta voinut olla, sillä Theseus jo aikoinaan Helenan vietteli ja eleli hänen kanssaan Afidnessä. Mutta Theseushan oli Herakleen aikuinen, ja hän ensimmäiseksi valloitti Trojan jo silloin kun meidän esivanhempamme tuskin olivat syntyneet. Minun isäni kertoo pienenä poikana nähneensä Herakleen.

Mikyllos: Mutta mitenkä oli Akilleen laita, oliko hän todellakin niin uljas ja komea kuin kerrotaan, vai onko sekin vain satua?

Kukko: Hänen kanssaan en koskaan sattunut yhteen, minähän toimin vihollisten puolella.

Mikyllos: No, kylliksi näistä. Siis mitenkä oli olla Pythagoraksena?

Kukko: Totuutta puhuen olin sofisti, samanlainen kuin kaikki muutkin. Kumminkin olin saanut huolellisen sivistyksen ja olin jaloimmista tieteissä hyvinkin perillä. Tein matkustuksen Egyptiin saadakseni opetusta sen puolen profetoilta; hankin itselleni pääsyn temppelien sisimpiin paikkoihin ja tutkin siellä Horuksen ja Isiksen kirjoituk-

sia. Sieltä läksin laivalla Italiaan ja siellä hommasin, että sen puolen kreikkalaiset julistivat minut jumalaksi.

Mikyllos: Kaiken tämän olen kuullut, sekä että luullaan, että sinä kuoltuasi jälleen ylös nousit (tämä Kristuksen ylösnousemista niin suuresti muistuttava teko kerrottiin Pythagoraksesta, mutta myöskin hänen palvelijastaan Salmoxisiksesta, josta siten tuli getalaisten vapahtaja, ja joka myöskin otettiin Olympoon jumalien joukkoon). — Mutta sano minulle, mitä ajattelit, kun kielsit lihan ja papujen syönnin?

Kukko: Elä kysäle sellaisia asioita, Mikyllos.

Mikyllos: Miksikä en, Kukkonen?

Kukko: Koska minua hävettää sinulle siitä totta puhua.

Mikyllos: En tiedä, miksis häpeilisit minua, samassa leivässähän me ollaan; enhän enää voi sanoa itseäni sinun herraksesi.

Kukko: Ei siinä paljoakaan viisautta piile. Mutta kun minä huomasin, että suuri joukko ei minun asetuksiani korkealle arvostelisi, jos niissä vain olisi tavallisia sääntöjä, siitä syystä panin niihin muutamia eriskummallisia säännöksiä enkä niiden syitä lähemmin selitellyt, jotta syntyisi pään vaivaa ja toinen arvaisi sinne, toinen tänne, ilman että kukaan koskaan pääsisi arvoituksen perille; niinkuin hämäreiden oraakkelinlausuntojen tavallisesti käy. Kuta kummallisempia minun säännökseni olivat, sitä erinomaisempi maine siitä minulle koituisi. (Niinhän evankeliumeissakin Jeesuksen kaunis oppi peittyi aasialaisiin ihmetaruihin, sillä suuri, ajattelematon ihmisjoukkio ei oppia muutoin kunnioittaisi, jollei itse opettaja olisi etevä poppamies.)

Mikyllos: Sinähän olet aika lailla petkuttanut uskovasi. — Mutta kenenkä haamun sitten vetäisit päällesi, kun olit riisunut Pythagoraksen housut jaloistasi.

Kukko: Aspasian, kuuluisan Miletoksen hetairan.

Mikyllos: No sepäs vasta sattui! Pythagoras on siis ker-

ran ollut naisenkin. Ja siis on sellainenkin aika ollut, että sinä, oi kaikkein jaloin kukkokiekuu — munitkin? Sinä siis, kun olit *Aspasia*, makasit *Perikleen* kupeessa kiinni, tulit hänestä raskaaksi, kehräsit villoja, kudoit ja pidit kauniille tytöille ilohuonetta?

Kukko: Kaikkea sitä tein, mutta ovat sitä tehneet muutkin, niin että elä siis yksin minua ivaa.

Mikylos: Näin meidän kesken sanoen, mikä tuntui sinusta makeammalta, ollakko itse mies, vai joutua *Perikleen* hyväiltäväksi?

Kukko: On vaarallista vastata tällaiseen kysymykseen; *Hera-jumalatar* voi sellaisesta rangaista silmän näön riistämällä.

Mikylos: Jos et minulle sitä tahdo tunnustaa, niin onhan *Euripides* siitä laulanut: »Mieluummin kuin yhden kerran synnyttää tahdon kolme kertaa seista asetettuna tappelutantereella.»

Kukko: Sinä sen kyllä kokemuksesta kohta saat tuntea, sillä varmasti sinäkin vielä kerran muutut naiseksi ja ehkä useammankin kerran, ennenkuin vaelluksesi on loppunut.

Mikylos: Hirteen tuollaisilla ennustuksillasi! Sinusta muuten kerrotaan, että sinä nuorella iälläsi olet leikkinyt *Samoksen* tyrannille *Aspasiaa*. — Mutta mikä sinusta tuli päästyäsi tuosta hetairasta?

Kukko: Kyynillinen filosofi *Krates*.

Mikylos: Oi *Kastor* ja *Pollux*! Mikä harppaus, hienohelmasta rouvasta filosofi!

Kukko: Senjälkeen minusta tuli kuningas, sitten kerjäläinen, sitten taas persialainen satraappi; sitten hevonen, naakka ja sammakko ja tuhannen muunlaista; kävisi liian pitkäksi kertoa koko sarja muunnoksia. Kukkona olen useimmiten ollut, minä pidän siitä ammatista. Nyt elän sinun luonasi ja naureskelen sinulle, kun olet niin yksinkertainen ja luulet, että tarvitaan paljon rahaa ollakseen onnellinen.

Mikyllos: Siis, rakas Pythagorakseni, vai millä nimellä sinua on mainittava, ettei syntyisi väärinkäsityksiä.

Kukko: Voithan sanoa minua Euforbokseksi tai Pythagorakseksi, tai Aspasiaksi tai Kratekseksi, tai kaikkein mieluummin yksinkertaisesti vain kukoksi.

Mikyllos: No niin, rakas kukkoni, kun sinä nyt melkein kaikki elämänlaadut tunnet, sano minulle avoimesti, mitä sinä pidät rikkaudesta ja köyhyydestä toisiinsa verrattuina, jotta tietäisin, oletko oikeassa väittäessäsi, että minä köyhä raukka olen onnellisempi köyhänä kuin jos olisin rikas.

Kukko: Katselkaammepa asiaa vähän tarkemmin. Jos sota syttyy, olet sinä kaikin puolin onnellisemmassa asemassa kuin rikas. Sinä luikit pakoon ja sillä hyvä. Ei sinulta jää viinitarhoja eikä palatseja, joita vihollinen voi hävittää ja polttaa. Rikas voiikkaa muurien harjalla, kun näkee, miten vihollinen elämöi hänen tiluksillaan. Jos vihollinen paloveroa vaatii, on rikkaan se maksettava; jos päällehyökkäys tehdään, täytyy rikkaan joko johtajana tai ainakin ratsumiehenä kulkea etunenässä ja antautua vaaroihin. Sinun taas kevyen kilpesi takana on hyvä ollaksesi; jos hullusti käy, puikahdat pakoon, jos taas voiteaan, olet heti valmis astumaan pöytään, kun sotaherra viettää kiitosjuhlaa voitostaan.

Rauhan aikana on taas kaikki etu sinun puolellasi. Sinä tavallisena porvarina korostat äänesi kansankokouksessa ja haukut rikkaita; nämä taas vapisevat ja pelkäävät sinua ja koettavat pitää sinua hyvällä tuulella. Nehän saavat pitää huolen siitä, että sinulla on käytettävänäsi kylpyjä, sirkuksia ja teattereita. Sinä vain saat morkata heitä mielin määrin. Ei sinun tarvitse pelätä, että murtovarkaat tunkevat sinun huoneisiisi ja ryöstävät sinun kultiasi, eikä sinun tarvitse vaivautua laskemalla varojasi ja läpikäymällä laskujasi, eikä sinun tarvitse haukuskella keljua voutia, joka sinua pettää. Vapaana kaikista sel-

laisista suruista valmistat sinä kenkiäsi, ansaitset minkä ansaitset, ja kun ilta tulee, otat kylvyn, jos haluttaa, ostat silakan tai anjoviksen ja sipulia lisäksi, syöt suurella ruokahalulla ja rallattelet ilosta. Lyhyesti, sinä elät kuin oikea filosofi, joka voi olla tyytyväinen vähään.

Senpä tähden oletkin terve ja voimakas ja voit kärsiä kylmää ja kuumuutta sairastumatta. Mitenkäs on noitten rikkasten vetelyksien laita. Aina heissä on tauteja, milloin luuvaloa, milloin keuhkokuumetta, milloin vesitautia, milloin näivetystautia. Sellaiset taudit syntyvät juuri pitkällä juhlapäivällisillä. Jos sinä sairastut, et muuta lääkäriä kaipaa kuin omaa itseäsi, mutta sanoppas, mitkä taudit eivät vaivaa rikkaita. Et edes tunnekaan niitä monimutkaisia tauteja, mitkä rikkaita vaivaavat. Elä pyri lentämään korkealle yli-ilmoihin, sieltä voi tipahtaa alas kuin Ikaros, jonka vahasiipiä aurinko sulatteli. Lennä matalalla, niin et korkealta putoa, jos putoamaan ruvennet.

Mikylos: Noin vakavia ja ymmärtäväisiä ihmisiä harvassa tapaa.

Kukko: Huonosti vain rikkaille ja mahtaville käy, niinkuin Kroisokselle, joka joutui polttoroviolle seisoskelemaan j. n. e.

Mikylos: Kesken kiireen! Lienet kai sinä kirjavassa elämässäsi ollut kuningaskin; miltä sinusta se ammatti tuntui? Silloin kai sinä olit täysin onnellinen, kun kerran saavutit tämän kaikkien inhimillisten toivomusten huipun.

Kukko: Elä siitä minua muistuttele, Mikylos! En koskaan ole ollut niin onneton kuin kuninkaana. Vaikka minä ulkonaisesti nautin melkeinpä jumalallista kunnioitusta, kärsin sisällisesti tuhannet tuskat.

Mikylos: Kuinka niin? Tätä en käsitä.

Kukko: Minä hallitsin sängen suurta ja hedelmällistä valtakuntaa, jolla tuskin oli vertaistaan väenrikkäudessa ja kauniitten kaupunkien luvussa, jossa kulki haaksikululle sopivia jokia ja jolla oli oivallisia satamia.

Minulla oli mahtava armeija, ravakka ratsujoukko, lukuisa laivasto, loistava hovi, mahdottoman paljon puhdasta kultaa, paljon kultaesineitä, lyhyesti, kaikkea, mitä kuninkaalle kuuluu, oli minulla yllinkyllin. Kun näyttäydyin julkisuudessa, lankesi kansa maahan ja luuli näkevänsä jumalan. Kaikki, jotka kynnelle kykenivät, juoksivat tätä autuuttani katselemaan. Minä taas, joka parhaiten tiesin miten paljon murhetta ja tuskaa minun piti kantaa, säälin tavallaan itseäni ja vertasin itseäni Feidiaksen, Myronin ja Praksiteleksen tekemiin suunnattoman suuriin jumalten kuvapatsaisiin, e'lefantinluulla ja kullalla koristetuihin; ulkoapäin ne ovat ylen komeita, mutta katseleppas sisältä, niin näet joukon kiiloja, poikkipuita ja nauvoja, näet liimansekaista pihkaa, vipuja ja lankunpätkiä, — hirvittävä näky kerrassaan. Entä se hiirien ja rottien paljous, joka perheineen patsaitten sisällä mellastaa. (Raamatussa tämä paikka kuuluu: ulkoapäin ovat valkoisiksi sivellyt, mutta sisältä ovat täynnänsä kuolleitten luita.)

Mikylos: Sinun vertauksesi sopivat mainiosti siihen, mitä ulkonaisesta elämästä puhuit, mutta mitkä ne kuninkaan surut sitten oikeastaan ovat?

Kukko: Voi hyvä Mikkoni, niitä on niin paljon, etten arvaa, mistä päin alkaisin. Aina vaivaa pelko, omantunnonvaivat, viha ja niitten ihmisten juonet, jotka kuningasta lähinnä ovat. Kaiken tämän takia vähän unta ja sekin rauhatonta, pahojen unennäköjen, hajanaisten ajatusten ja tulevaisuuden tuskan keskeyttämää. Päivällä ei levon hetkeä kabinettitöiden, vastaanottojen, oikeudenhoidon, sotajoukon tarkastuksen ja johdon, neuvottelujen ja tilien takia y. m. — Et voi kuvitella kiusallisempaa elämää kuin on kuninkaalla. Niinhän Homeroskin laulaa: »Sillä kun monta tuhatta akaijalaista antautui unen helmaan, silloin oli Agamemnon ainoa, joka hempeän unen heittää, koska tuhannet ajatukset, toistensa päälle sulloutuneina, tungskelevat hänen sielussaan.» Tähän vielä lisäksi tule-

vat perheonnettomuudet. Sinähän sanomattakin tiedät, että Kroisoksella oli mykkä poika, Aleksanteri Suurta vaivasi, kun Parmeniota kiitettiin j. n. e. — Mutta pahinta kaikesta on, kun ei uskalla luottaa sukulaisiin eikä parhaimpiin ystäviin, sillä kuinka usein kuuleekaan, että juuri nämä sekoittavat kuninkaan maljaan myrkyä.

Mikylos: Riittää, riittää, rakas kukkoni, nämähän ovat kauhistuttavia asioita. En tahdo enää kuulla. Jos kerran niin on, tahdon mieluummin kumartua lestini yli ja neuloa remmejä, kuin kultamaljoista juoda terveydekseni kaikenlaisia myrkkysekoituksia. Pahinta, mikä minulle voi sattua, on, että naskali pistää sormeen; kuninkaas taas eivät näy koskaan olevan varmoja hengestänsä. Ne ovat kuin traagilliset näyttelijät, jotka ovat mitä komeimmin puettuina. Mutta annappas että he kompastuvat näyttämöllä, silloin kaikki tämä koreus tipahtaa pois heidän päältään, ja he ovat raukkoja, tavallisia, huonosti palkattuja näyttelijöitä. — Kuningas-homma ei siis sinun mielestäsi ollut kaikkein parhainta käsityötä. Mutta kun olit hevonen, kala, koira tai sammakko, miten viihdyit niissä hommissa?

Kukko: Nyt joudut alalle, joka vie meidät liian pitkälle. Kuitenkin täytyy minun tunustaa, ettei huonoinkaan eläimen ammatti ole ikävämpi tai vaivalloisempi kuin ihmiselämä; sillä eläimet pysyvät luonnollisten viettiensä ja halujensa piireissä; eihän hevosten joukossa koskaan tavata veronkantajia, sammakoitten joukossa sykofantteja, eikä naakkojen joukossa sofisteja, eikä kukkojen joukossa poikimuksia.

Mikylos: Olkoonpa kaikki niinkuin sinä sanot, niin sittenkään en häpeä tunnustaa, etten voi tukahduttaa haluani päästä rikkaaksi, sillä se on vaivannut minua lapsesta saakka. Yhäti on vain unennäköni silmissäni ja paljot kullat vain vilkkuvat mielessäni. Erittäinkin

harmittaa minua tuo Simon, joka yhden äkin pääsi rikkaaksi ja nyt niin mainiosti elelee.

Kukko: Tästä taudista minä sinut kohta parannan, Mikyllos, ja koska vielä yö on, niin nouse ylös ja seuraa minua. Minä tahdon viedä sinut mainitun Simonin ja muutamien muitten rikkaitten huoneisiin, niin saat omin silmin nähdä, miten siellä eletään.

Mikyllos: Mitenkä se on mahdollista, kun tähän vuorokauden aikaan kaikki ovet ovat suljetut? Vai aiotko sinä murtautua huoneisiin?

Kukko: En ollenkaan, vaan Hermes, jolle kukot ovat pyhitetyt, on minulle antanut erityisen kyvyn, että jos pisin minun pyrstöni sulista, joka hieman taipunut on —

Mikyllos: Niitähän on kaksi, hyvä kukkoseni.

Kukko: No oikeanpuolinen sitten; jos joku minun luvallani vetäisee sen irti, niin voi hän sillä avata suljettuja ovia ja nähdä kaikki joutumatta itse näkyviin.

Mikyllos: Sitä en ota uskoakseni, että sinä myöskin osaat loihkia. Jos lainaat tuon sulan minulle hetkeksikään, niin saat nähdä, että kaikki, mitä Simon omistaa, tuossa paikassa lähtee kävelemään tänne minun luokseni, ja hän joutuu taas kengänpohjia paikkaamaan kuten ennen muinoin.

Kukko: Se ei käy päinsä. Hermes on minulle nimenomaan teroittanut, että minun tulee, jos kuka sellaista yrittää tehdä, heti kiekua, ja siten joutuu sen tekijä itse toimessa kiinni tavatuksi.

Mikyllos: Sitä tuskin voin uskoa, että niin suuri rosvo kuin Hermes itse on, olisi kade muille rosvoille. Kummin-kin lähtekäämme! Minä lupaan olla koskematta mihinkään kultaan — jos voin olla sitä tekemättä.

Kukko: No repäise pois sulkani. — Mitä? Mitä teet? Sinähän tempasit pois molemmat sulat.

Mikyllos: Se tapahtui varmuuden vuoksi ja ettet tulisi muodottomaksi etkä toista pyrstön puolta ontuisi.

Kukko: No olkoon menneeksi! — Simoninko vai jonkun toisen kultapussin luo ensin menemme?

Mikylos: Simonin, joka kaksitavuisesta, kun hän köyhä oli, on muuttunut nelitavuiseksi, nyt kun hän on rikastunut. — Tässä on hänen porttinsa. Mitäs nyt tehdään?

Kukko: Kosketa ovea sulalla.

Mikylos: Oi Herkules! Ovihan avautuu aivan niin kuin avaimella.

Kukko: Näetkö hänen tuolla istuvan laskemassa rahojaan?

Mikylos: Minä näen hänet istuvan himmeän, tuikkavan lampun valossa. — Miksikä niin kalpea ja kiihtunut? — Murheet mahtavat häntä riuduttaa; että hän sairas olisi, siitä en koskaan ole kuullut puhuttavan.

Kukko: Kuunteleppas mitä hän itsekseen mutisee; ehkä se valaisee asiaa.

Simon (itseksään, luullen olevansa yksinään): Seitsemäntoista tuhatta taalaria on siis varmassa tallessa vuoteeni alla; sillä varma olen, ettei kukaan nähnyt, kun minä ne kätkin. Mutta kuustoista tuhatta, ne minä luulen tallimestari Sosyloksen kätkeneen kaapunsa alle. Miehellä on aina olevinaan tallissa tekemistä, vaikka hän on huolimaton, laiska nahjus. Arvattavasti he ovat paljoa enemmän minulta varastaneet; sillä mistäpä orjani Tibios olisi saanut suuren lohensa illalliseksi. He vielä sanovat hänen ostaneen vaimolleen parin korvarenkaita neljällä kovalla kultarahalla. Tuo jumalaton väki vie minut lopultakin sekä kodistani että konnultani. — Minun monet maljani ja juoma-astiani eivät myöskään ole varmassa tallessa. Minä aina pelkään, että he murtavat reiän muuriin ja vievät kaikki yhdellä kertaa. Minulla on paljon vihollisia ja kadehtijoita; varsinkaan tuohon naapuriini Mikylokseen en ollenkaan luota.

Mikylos (hiljaa): Minäkö muka olen sinun kaltaisesi ja lähden malja kainalossani sinun luotasi?

Kukko: Ole vaiti! Muuten hän voi huomata, että joku on huoneessa.

Simon: Parasta on, koska ei kerran nukuta, että teen kierroksen huoneissani. (Töyttää kuvapatsaaseen.) Kuka siellä? Voi sinä muurinmurtaja, joko minä sinut yllätin. (Hän tarttuu kuvapatsaaseen ja huomaa erehtyneensä.) Kun sinä kerran kivistä olet, et ole vaarallinen. — Minä sentään kaivan uudelleen esille kulta-aarteeni, ehkä minä äsken laskin väärin? (Hän kaivaa kullan esille vuoteensa alta ja laskee uudelleen.) Taas jokin liikahti aivan minun lähelläni. Jumalan tähden, minä olen kerrassaan piiritetty. Yleinen salaliitto on solmittu minua vastaan. — Missä on tikarini? — Jospa minä saisin hänet kiinni siepatuksi! — Nyt jälleen piilopaikkaasi, rakas kulta-säkki!

Kukko: Tuossa sen nyt näet, miten Simonin laita on. Nyt toisen luo, kun vielä yötä vähän piisaa!

Mikyllos: Voi tuota mies rukkaa! Minkälaista elämää hän viettääkään! Tulkooot vain minun pahimmat viholliseni tuolla tavalla rikkaiksi! — Tahdon hänelle läksiäisiksi antaa pienen korvapuustin ja sitten eteenpäin.

Simon: Voi, voi! Kuka minua löi? Huoneissa on ryöväreitä. — Minulta on varastettu!

Mikyllos: Ulvo sinä ja valvo, kunnes tulet yhtä keltaiseksi kuin kultasi ja sulat sen kanssa yhdeksi kimpa-leeksi! — Lähtekäämme nyt koronkiskuri Gnifonin luo, hän asuu tässä aivan lähellä.

Kukko: Ovi on auki. Ei häntäkään murheet jätä rauhaan. Tuossa näet hänet saiturin koukkuisilla sormilla laskevan, kuinka paljon korkoja hän tänään saa nostaa, tietämättä, kuinka lyhyen ajan perästä hänen täytyy jättää kaikki kultasäkkinsä ja muuttua itikaksi, näkin-kengäksi tai karpäseksi.

Mikyllos: Miten kiihtuneelta tuo mies näyttääkin! Tuo narri, joka tuskin parempaa elämää viettää kuin

mäkärä tai merenraakku. Myös tuo on paljaasta laskemista aivan luurangoksi muuttumaisillaan. — Kiiruusti toisen luo!

Kukko: Eukrateksen luo, jos mielesi tekee. — Katso, sekin ovi meille aukenee, menkäämme sisälle!

Mikylos (huoaten): Tämä kaikki oli viime yönä minun.

Kukko: Mitä? Uneksitko sinä vielä sittenkin, kaiken sen perästä, mitä nähnyt olet, aina vain rikkauksista? — Näetkö, mitä eräs hänen orjistaan hänelle tekee. — Hänen ikäisensä mies!

Mikylos: Jumalan nimessä! Mitä saastaa näenkään, mitä kiimaa, mitä luonnotonta himoa! Ja tuolla nurkassa, hänen aviovaimonsa — kokin kanssa yhdessä!

Kukko: Tahtoisitko periä Eukrateksen kaikkien rikkauksien mukana myöskin kaikki hänen tapansa?

Mikylos: Mieluummin kuolen nälkään kuin tuollaiseen ruumiiseen pujahdan! Hitto vieköön hänen kultansa ja juhla-ateriansa! Ennemmin olkoon kaksi obolia minun ainoana omaisuutenani, kuin että minun palvelijani tuolla tavalla minut pettäisi.

Kukko: Takaisin kotia, Mikylos! Päivä jo koittaa — toisen kerran saat nähdä enemmän.

Peregrinoksen hengenlähtö.

(Lukianoksen kirje ystävälleen Kroniukselle.)

Lukianos kirjoittaa ystävälleen kirjeen sen johdosta, että hän oli sattumalta joutunut näkemään omin silmin tapauksen, joka mitä syvimmin outoudellaan oli hänen mieltään kiinnittänyt. Mies, Peregrinos nimeltään, hyppäsi nimittäin palavaan pätsiin ja lopetti siten elämänsä suuren katsojajoukon läsnäollessa. Tämä merkillinen tapaus sattui Olympialaisten kisojen yhteydessä juuri muutama päivä kisojen loputtua, niin että suuri kansanjoukko vielä oli koolla, sillä pois matkustavien suunnaton määrä pakotti ihmisiä odottamaan, kunnes tiet sen verran avautuivat, että tungos hiukan väheni.

Tämä merkillinen tapaus on historiallisesti tosi, sillä ei ainoastaan Lukianos vaan myöskin monet muut historioitsijat puhuvat siitä. Niinpä kirkkoisä Tertullianus, Eusebius ja kirjailija Atenagoras mainitsevat sen teoksissaan yleisesti tunnettuna tosiseikkana.

Tämä Lukianoksen kertomus ei ole ainoastaan psykologisena tapahtumana sängen mielenkiintoinen, vaan myöskin sen takia, että Lukianos tässä kertomuksessaan koskettelee sivumennen myöskin kristittyjen oppia ja elämää. Olisi todellakin ollut suotavaa, että hän olisi syventynyt kristittyjen kuvaukseen perusteellisemmin, koska hän on niitä harvoja pakanoita, joitten kuvaukset kristityistä ovat säilyneet meidän aikoihimme saakka. Kristityt ovat pitäneet tarkan huolen siitä, ettei mitään mainintaa ole jälkimaailmalle säilynyt, joka

on ollut epäedullinen kristityille. Tiedetään, että Celsus kirjoitti hyvin ankaran arvostelun silloisten kristittyjen opista ja elämästä, mutta sen ovat kristityt saaneet niin tyystin hävitettyksi, ettei siitä ole säilynyt muuta kuin vähäisiä otteita kirkkoisien apologioissa.

Mutta Lukianoksen tieto kristityistä oli kai hyvin hataraa, johtuen arvattavasti siitä, että hän syyrialaisena varmasti oli kuullut heistä mainittavan, mutta kuullut, että Ristiinnaulitusta kerrottiin samanlaisia ihmeitä, joita hän sadottain oli kuullut sekä aasialaisten että kreikkalaisten kertovan omista jumalistaan ja puolijumalistaan. Se liike ei siis häntä millään tavalla kiinnostanut, hän kai piti sitä vain eräänä Palestiinan juutalaisten lahkona. Että Lukianos oli käynyt Palestiinassa, on vallan todennäköistä, koska hän sanoo käyneensä Byblos-kaupungin suuressa jumalattaren temppelissä, jonka pyhätössä hänenkin hiussuortuvansa riippui; ja Byblos-kaupunki on Foinikiassa aivan Palestiinan rajoilla.

Mitä Lukianos kertoo »kristiaaneista», ei ole erittäin mairittelevaa laatua, mutta ei Lukianos kerro tätä morkatakseen kristittyjä, hän vain välinpitämättömästi ilmoittaa, mitä hän oli kuullut. Juuri tämä seikka olisi antanut laajemmalle maininnalle niin suuren arvon, sillä kristittyjen omista apologioista ei kuulla totuus läpi, vaan sen sijaan halu selittää kaikki kaunistelemalla vain »ad majorem dei gloriam» = jumalan suuremmaksi kunniaksi.

Että alkukristittyjen joukkoon liittyi suuri joukko kaikenlaista ainesta, seikkailijoita ja suorastaan hulttioita, sen saa lukea jo Paavalin kirjeistä, joissa hän valittaa kuulleensa, että monin paikoin uusissa seurakunnissa vietetään huonoa elämää. Tätähän kristityt eivät voineet välttää; sellaista aina uusissa liikkeissä sattuu. Sitä suuremmaksi kunniaksi heille on, että sen tapainen mies kuin juuri Peregrinos erotettiin heidän joukostaan, vaikka hän oli ehtinyt jo saavuttaa suurta luottamusta ja päästä suorastaan lahkonsa johtoon.

Peregrinos oli syntyjään Parion kaupungista, joka sijaitsi

Hellespontin rannalla, siis hän oli tavallaan barbaari niinkuin Lukianos itsekin. Lukianos taas, syntyään syyrialainen, oli omansa tutkimaan ja ymmärtämään juuri näitä aasialaisia taikauskoja. Hän oli nauranut kreikkalaisten hassuille ajatuksille jumalistaan; ne hän oikeastaan olivat kepeitä, hauskoja juttuja, joita Olympon jumalista kerrottiin, mutta toista oli aasialaisen taikauskon laita. Se oli totista aina kamaluuteen saakka, niinkuin vanha ja uusi testamenttikin ovat. Niistä kirjoista ei hevillä löydä leikin puhetta tai huumoria. Samanlaisia olivat muutkin aasialaiset uskonlahkot. Mutta juuri näitä Lukianos hartaasti tutki. Hän teki suorastaan vakituisia matkustuksia, kun kuuli jonkun uuden hassutuksen ilmestyneen jossakin maan ääressä. Henkensä kaupalla hän muun muassa paljasti erään suuren uskonnollisen veijarin Paflagoniassa, nimeltä Aleksander. Tästä liikkeestä hän on kirjoittanut pitkän kertomuksen juuri Celsukselle, joka oli hänen aikalaisensa ja tuttavansa. Lukianoksen sangen opettavainen kertomus kyllä on säilyssä, mutta Celsuksen meille vielä paljoa tärkeämpi selonteke kristityistä on ikipäiviksi hävitetty. — Kristittyjen silmitön vimma kaikkea ihmistietoa, tieteitä ja tutkimuksia kohtaan on sanomattomasti estänyt ihmishengen pyrkimystä totuuteen, sivistykseen ja hyvin tapoihin. — Peregrinokselle taas, joka hurmahenkisyydessään oli suorastaan nöyriäinen, Lukianos koettaa nauraa. Minusta nauru tällaisessa tapauksessa on hieman teeskenneltyä. Enemmän kai tässä sittenkin olisi itku paikoillaan, niinkuin tekisi mieli surra, kun vielä meidän päivinäkin saadaan lukea, mihinkä hullutuksiin yltiöpäiset ihmiset voivat houkutellessa heikkojärkisiä ja ajattelemattomia kansanjoukkoja. Eihän meidänkään aikana tarvita muuta, kuin että joku hullu nainen rupeaa profetissaksi, heti hänen ympärilleen kokoontuu sankka parvi kaikenlaista joukkoa, joka on valmis tekemään vääriä valoja, valmis tekemään murhia ja mitä rikoksia tahansa, tämän hurjistuneen naisen komennuksen mukaan. Kun vain jumalan sanaa viljalti käytetään opetuksessa ja saarnoissa, ei muuta kysyä. Tuhma kansa

tarttuu onkeen. Juuri samalla tavalla kuin Lukianoksen aikoina. Ei mikään petä ihmisiä niin kuin pyhyiden naamari, eivätkä ihmiset mitään niin kavahda kuin sanaa »siveys», vaikka naamarin käyttäjä ja siveysaarnaaja voi olla maailman epäpyhin ja epäsideellinen henkilö, niinkuin esim. Peregrinos. Ei mikään estä tällaista konnaa puhumasta enkelien kielillä, puhua vieläpä loistavasti; sehän ei ole rasittavaa; oppi sovellettuna elämään on raskaampi toteuttaa. Ei ainakaan Peregrinokselle se onnistunut, vielä vähemmin nykyajan uskonnollisille intoilijoille.

On omituista huomata, miten syvälle Lukianos ja ehkäpä muutkin hänen aikalaisensa olivat syventyneet tuohon kummalliseen tautiin, joka vaivaa muutamia henkilöitä ja jonka tunnusmerkkinä on sairaalloinen maineen ja huomion herättämisen halu. Se on niin useasti yhtyneenä uskonnolliseen sairauteen. Meilläkin pietistit tahtovat käydä univormussa herättääkseen huomiota, ainakin se halu oli heränneitten johtajalla ja esimiehellä, Paavo Ruotsalaisella. Vaikka tämä talonpoika Nilsiästä ei koskaan ollut kuullut kyynikoitten raihnaisista pukimista, niin tauti neuvoi häntäkin pukeutumaan hurstipaitoihin, lapikkaisiin ja karkeihin mekkoihin. Ja heränneillä pukukysymys oli ainakin yhtä tärkeä kuin konsanaan kyynikoilla. Peregrinos oli ensin kristiaani, mutta kun hänet erotettiin heidän joukostaan, väistyi hän vain hiukan vasemmalle, sukulaishkoon, kyynikoitten eli koirien kuuluiseen, sangen monissa kohdin erinomaisen järkevään sakkiiin. Peregrinos erotettiin kristiaanein joukosta arvattavasti siitä syystä, että hän ei totellut, vaan otti osaa pakanallisiin uhreihin — ehkäpä vain lämpimän lihan himosta. Lukianos ainakin väittää, että kyynikko usein oli, opistaan huolimatta, seutukunnan kaikkein suurin ahmatti ja ylensyöjä.

Näitten huomautusten jälkeen annetaan Lukianokselle sananvuoro.

*

Kun minä heti saavuttuani Elis-maakuntaan kuljin

paikkakunnan kymnaasion ohi, kuulin kyynikon mahtavalla, rämisevällä äänellään temmeltävän tavallisella kisakentällään, s. o. hän piti juhlasaarnaa heidän joka maantielläkin toivotetun siveytensä ylistämiseksi ja sen lisäksi haukkui ilman eroitusta kaikkia ihmisiä.

Vihdoinkin, kun hän oli haukkunut tarpeekseen, ryhtyi hän puhumaan Peregrinoksesta eli Proteuksesta, niinkuin tämä myöskin nimitti itseään, ja minä koetan mikäli voin sanasta sanaan hänen puhettaan selostaa. Sinähän olet niin usein kuullut näitä räyhääjiä, että sinä nämä linnut tunnet jo pelkästä äänestään. — Ja kumminkin uskalletaan väittää, hän huusi, että Peregrinosta kiihoittaisi halpa maineenhalu. Oi te taivaan, maan, jokien ja merien jumalat, ja sinä, oi kantaherra, Herakles! Mitä? Tätä Peregrinostako, joka Syyriassa kahleissa venyi, häntäkö, joka synnyinkaupungilleen lahjoitti viisituhatta talenttia, häntäkö, jonka roomalaiset heittivät ulos kaupungistaan, häntäkö, joka kirkkaammin loistaa kuin aurinko ja joka olympialaisten jumalien veroinen on? Häntäkö syytetään turhamaisuudesta, sentähden että hän tulen avulla tahtoo heittää henkensä? Eikö Herakles tehnyt juuri samaa?

Kun Teagenes (se oli huutajan nimi) oli tämän sanonut, kysyin eräältä naapuriltani, mitä hän tulellaan tarkoitti? — Etkö tiedä, että Peregrinos heti Olympialaisten kisojen perästä aikoo poltattaa itsensä? — Polttaako itsensä? mitä sillä tarkoitetaan? ja miksi hän tahtoo palaa?

Mutta kun naapurini aikoi vastata, parkaisi kyynikko niin vihovietävästi, etten toisen puheesta kuullut sanaakaan. Taas hän lateli ylitsevuotavia kehumisiaan Peregrinoksesta. Diogeneksellekin suodaan liian suuri kunnia, kun häntä verrataan tähän Peregrinokseen. Siihen vertailuun tuskin Sokrateskaan kelpaa; lyhyesti hän vaati itse Zeun kilpasille suosikkinsa kanssa. Puheensa hän lopetti seuraavilla sanoilla: Sanalla sanoen, maailman

suurimmat ihmeet ovat Olympon Zeus ja tämä Peregrinos; edellisen muovaili kuvanveistäjä Feidias, jälkimmäisen luonto itse; ja nyt aikoo tämä ihanne-ihminen nousta tulisissa vaunuissa jumalten luo ja jättää meidät orvoiksi! — Mies hikoili kuin paisti, kun hän nämä pöllömäiset sanat oli päästänyt suustaan. Lopuksi hän pyrskähti voihkaamaan itkuun, repi hiuksiaan, kunnes muutamat muut kyynikot hellävaroen tarttuivat häneen kiinni ja veivät hänet lohduttaen pois.

Mutta tuskin oli hän puhujalavalta poistunut, kun jo toinen puhuja nousi lavalle, pärskäytti vuorostaan helakan naurun ja sanoi: Tuo räyhääjä Teogenes on lopettanut puheensa kyynelillä, minä taas tahdon alkaa omani pitkällä naurulla — ja taas hän puhkesi niin hillittömään nauruun, että suurin osa kuuntelijoita yhtyi hänen iloonsa. Vihdoin hän herkesi ja jatkoi: Jos tahdotte tätä ihanneihmistä lähemmin tuntea, niin kuunnelkaa, mitä minulla on kerrottavaa, minä kun tunnen hänet pitkiltä ajoilta ja olen hänen elämäänsä tarkoin seurannut ja tutkinut.

Tämä maailman mestariteos ja ihme joutui Armeniassa jo kasvavana nuorukaisena kiinni aviorikoksesta ja oli pakotettu hyppäämään katolta alas, jotta säilyisi tappa-valta selkäsaunalta. Kumminkin hän teki heti sen jälkeen väkivaltaa eräälle nuorukaiselle, mutta pääsi syytteesen joutumasta, kun hyvitti pojan köyhät vanhemmat 3:lla tuhannella drakmalla. Jättäkäämme sentään kaikki hänen harha-askeleensa nuoruutensa aikoina! Ihanne-ihminen hänessä ei vielä silloin ollut kehittynyt täyteen kukkaansa. Mutta mitä hän isälleen teki, se ei ole sivuutettava. Hän kuristi isänsä kuoliaaksi, koska isä suvaitsi elää liian vanhaksi, 60-vuotiaaksi. Kun siten asia tuli tunnetuksi, oli hän pakoitettuna lähtemään kypälämäkeen ja samosi näin pitkät ajat pakolaisena maasta maahan ja paikasta toiseen.

Näihin aikoihin tapahtui, että hän tunkeutui kristiaa-

nein ihmeelliseen viisauteen, kun hän Palestiinassa sai tilaisuuden tutustua heidän pappeihinsa ja kirjanoppineisiinsa. Hän onnistui tässä hommassaan niin hyvin, että heidän omat oppineensa kohta olivat vain lapsia hänen rinnallaan. Hänestä tulikin aivan pian heidän profeettansa, tiasarkkinsa ja synagoogan päämiehensä, sanalla sanoen hän oli kaikki kaikessa heidän luonaan. Hän selitteli ja varusti lisäyksillä heidän kirjojaan ja sepitteli itsekin suuren joukon sellaisia; hän pääsi niin kauaksi, että he pitivät häntä jumalanaan, ottivat vastaan häneltä asetuksia ja tekivät hänestä johtajansa. Vielä tänäänkin he kunnioittavat erästä suurta miestä, Palestiinassa ristiinnaulittua ihmistä, syystä, että hän tämän uuden mysteerion toi maailmaan. Silloinpa Peregrinos joutui tämän uuden opin takia pidätetyksi ja heitettiin lintaan, seikka, joka sangen suuresti vaikutti siihen, että hän koko elinajakseen sai suurinta kunnioitusta osakseen ja hänessä syttyi rakkaus ihmeellisiin asioihin, joka siitä lähtien jäi hänen valtavimmaksi intohimokseen. Sillä sen ajan kun hän kahleissa kitui, koettivat kristiaanit, jotka pitivät hänen kohtaloaan sangen suurena onnettomuutena kaikille hengenheimolaisille, kaiken voitavansa pelastaakseen hänet vankeudesta; ja kun tämä ei heille onnistunut, pitivät he huolen siitä, ettei häneltä pitänyt mitään puuttuman vankeudessa. Jo aamun koittaessa nähtiin suuri joukko vanhoja vaimoja, leskiä ja nuoria naisia hänen vankilansa edessä odottelemassa; niin, johtavat mieshenkilöt heidän lahkostaan lahjoivat vartijat ja viettivät monta yötä hänen luonaan kopissa. Myös pidettiin upeita aterioita hänen tykönään ja heidän pyhiä sananparsiaan harjoiteltiin; lyhyesti, hurskas Peregrinos oli heidän silmissään toinen Sokrates.

Monista Aasian maakunnista saapui miehiä, jotka paikkakunnan seurakunnat olivat lähettäneet puolustamaan häntä oikeudessa ja häntä lohduttamaan. Sillä nämä ihmi-

set ovat kaikissa sellaisissa tapauksissa, jotka koskevat yhteistä asiaa, sangen nopsia toimissaan eivätkä säästä vaivojaan eivätkä varojaan. Niinpä lähettivät he Peregrinokselle vankeuteen suuren joukon rahaa, ja tämä hankki näin ollen itselleen sievoisen omaisuuden. Sillä nämä ihmisparat olivat saaneet päähänsä päntätyksi, että he sekä ruumiillisesti että henkisesti ovat kuolemattomia; tästä johtuu, että he kuolemaa eivät pelkää ja monet heistä sentähden vapaaehtoisesti antautuvat kuolemaan. Sitäpaitsi on heidän ensimmäinen lainlaatijansa (mahdollisesti tarkoitetaan apostoli Paavalia) opettanut, että he kaikki ovat veljeksiä keskenään, niin pian kuin he ovat sen suuren askeleen ottaneet, että kieltävät kreikkalaiset jumalat ja polvistuvat tuon ristiinnaulitun sofistin eteen ja pitävät hänen käskynsä. Kaikkea maallista halveksivat he ja pitävät sitä turhuutena ja jonninjoutavana, tuomatta esille yhtään syytä, miksi he niin arvelevat. Kun siis liittyy heihin joku ovela konna, joka oikeat metkut ymmärtää, käy hänelle helpoksi vetää noita yksinkertaisia ihmisiä nenästä ja pian heidän kustannuksellaan päästä äveriääksi mieheki

Muutoin Syyrian silloinen maaherra, kun asia joutui oikeuden käsiteltäväksi, laski Peregrinoksen vapauteen. Niin pian kuin maaherra, joka harrasti filosofiaa, huomasi, miltä tuon miehen kallossa näytti, ja että hän oli kyllin suuri narri turhamaisuudesta ja jälkimaineen halusta menemään kuolemaan, lähetti hän miehen tipotiehensä, pitämättä häntä edes kurituksen ansainneena.

Peregrinos palasi siis kotiaan, mutta huomasi pian, että huhu isän murhasta ei vielä ollut samunut, ja että monilla oli aikomus nostaa oikeudenkäynti häntä vastaan tästä murhasta. Puolet isän perinnöstä oli hänen pakolaisuutensa aikana varastettu, ja loput olivat kiinteimistöissä, arvoltaan 15 talenttia; sillä koko isän omaisuus oli ollut arvoltaan 30 talenttia eikä

5 tuhatta, niinkuin tuo suurräyhääjä Teagenes tässä kehuskeli; niin suurta summaa ei saisi kokoon, vaikkapa myisi koko hänen kotikaupunkinsa Parionin ja viisi naapurikaupunkia miehineen ja karjoineen ja kaikkine kapistuksineen lisäksi. Niinkuin sanottu on, epäluulo isän murhasta oli vielä vireillä, ja hän tiesi, että syyttäjä oli valmis nostamaan jutun tästä kamalasta murhasta. Varsinkin olivat kaupungin viranomaiset kuohuksissaan ja valittivat, että niin kunnon mies kuin isä vainaja oli ollut, oli saanut noin inhoittavan kuoleman. Nyt näyttäytyi, miten ovelalla tavalla viisas Peregrinos tästä rumasta työstään suoriutui.

Hän oli kasvattanut itselleen pitkän tukan ja kulki tavallisesti likaisessa, hurstisessa mekossa, kontti selässä ja sauva kädessä. Tässä murheellisessa puvussa ilmestyi hän nyt julkiseen pariaanein kokoukseen ja ilmoitti, että hän täten jättää koko isiltä perityn omaisuutensa kaupungin viranomaisille. Tämä lahja teki köyhään kansanjoukkoon mitä valtavimman vaikutuksen, niin että se suurella äänellä toi esille kiitoksensa ja kunnioituksensa lahjoittajalle. Siinä se vasta filosofi on, huusivat he, sellainen se oikea patriootti on, aito Diogeneksen ja Krateksen seuraaja. Näin oli hän tukkinut vihamiestensä suut, ja jospa ken olisi uskaltanut edes ynähtää isänmurhasta, hän olisi joutunut kivitetyksi.

Niinpä ei hänelle tämän lahjoituksen jälkeen jäänyt mikään muu neuvoksi kuin lähteä uudelleen maantielle, sillä hän saattoi kyllä odottaa rikkaita lahjoja kristiaaneilta, jotka aina seurasivat häntä ja pitivät huolen siitä, ettei häneltä mitään puuttunut. Tällä tavalla hän pitkät ajat pääsi eteenpäin tässä matoisessa maailmassa.

Mutta ajan pitkään hän näittenkin kanssa riitautui — oli näet huomattu hänen jotakin syöneen, joka heidän asetustensa mukaan oli kielletty — (mahdollisesti uhri-lihaa, »lähähtynyttä tai verta»), joka oli apostolien mukaan ankarasti kielletty, vai tarkoittaisiko Lukianos tässä pai-

kassa sian lihaa, joka juutalaisilta oli kielletty), ja sentähden eivät he enää sietäneet häntä seurassaan. Nyt joutui hän niin suureen hätään, että hän ryhtyi vaatimaan takaisin Parionin kaupungilta niitä lahjoituksia, jotka hän aikaisemmin oli tehnyt sille. Mutta vaikka hän kääntyi keisarinkin puoleen, tuli päätökseksi, että minkä hän ker- ran vapaasta tahdosta oli lahjoittanut, se pysyköön.

Sitten hän matkusti Egyptiin, jossa hän esiin- tyi sangen merkillisiä hyveitä harjoittaen: hän leikkautti tukkansa toiselta puolen kalloa aivan paljaaksi, voiteli kasvonsa liimalla ja suuren kansanjoukon edessä ruoski itseään ja antoi toisten piiskata mäsäksi takapuolensa ja teki vieläkin hullumpia temppuja, saadaksean mainetta aivan erinomaisena ihmisenä. Näitten mokomien valmis- tusten perästä hän muutti Italiaan, jossa hän, tuskin maihin päästyään, rupesi kaikkia haukkumaan ja halven- tamaan, kaikkein ensin keisaria, jota kohtaan hän rajusti hyökkäsi, hyvin tietäen, että tämä oli mitä ihmisystävällisin ja rauhallinen hallitsija. (Hyväntahtoinen Antonius Pius.) Niinkuin helposti voi käsittää, välitti keisari viis panette- lemisista ja piti arvoaan alentavana rangaista ihmistä, joka harjoitti filosofiaa ammattinaan, varsinkin kun hän panettelua ja halventamista hoiti elämäntehtävänään. Kumminkin nousi hänen maineensa tästä; on nimittäin aina typeriä ihmisiä, jotka tällaista hassutusta pitävät suurenmoisena, niin että vihdoinkin eräs viisas kaupungin virkailija, kun Peregrinos rupesi aivan hurjasti hullut- telemaan, karkoitti hänet kaupungista, sillä selityksellä, että Roomassa ei tarvita sellaisia filosofeja. Mutta tämä kohotti hänen mainettaan, sillä nyt kansa rupesi vertaile- maan häntä moneen todellakin suureen edelläkävijään, jotka olivat karkoitetut isänmaastaan jonkun tyrannin mielivaltaisuuden takia.

Kun hän Kreikkaan saapui, antoi hän haukkumisensa vyöryä Elis-maakunnan yli; milloin hän taas yllytti kreik-

kalaisia kapinaan roomalaisia vastaan, milloin taas nolaili erästä sängen oppinutta ja arvossapidettyä miestä, joka monen muun ansion ohella oli kustantanut vesijohdon Olympiaan, jotteivät katselijat kisoissa nääntyisi janoon. Peregrinos väitti nimittäin, että tämä mies tahtoi tehdä kreikkalaisista naisellisia miehiä, ja toiselta puolen hän virkkoi, että välipä tuosta, jos muutamat ihmiset nääntyvätkin janoon. Itse hän mielihyvällä latki vesijohdon vettä. Mutta nyt kansa vihastui ja aikoi kivittää miehen, mutta tämä pakeni Zeun temppelin turviin. — Seuraavissa kisoissa ilmestyi hän uudelleen kreikkalaisille ja saarnasi nyt sen miehen ylistystä, joka vesijohdon oli kisoihin hankkinut, sekä pyysi entiset puheensa anteeksi. Mutta kukaan ei enää kuunnellut häntä; hän alkoi käydä hieman yksitoikkoiseksi ja sai olla ja mennä ilman että kukaan häntä enää huomasi. Tätä ei mies jaksanut sietää; silloin lienee hänen päähänsä pälkähtänyt tuo polttoroviojuttu.

Hän julisti kreikkalaisille Olympiassa, että seuraavissa kisoissa hän hyppää polttorovioon surmatakseen itsensä. Ja tässä nyt ovat hänen varustuksensa, hauta ja sen päällä halkoja. Hän tahtoo antaa meille näytöksen sielun ylikuonnollisesta voimasta. Todistaako tällainen elämästä pois-livahtaminen, aivan niinkuin orja karkaa talostaan, sielun lujutta?

Mutta jospa hän nyt tahtoo tehdä itsemurhan, miksi sen täytyy tapahtua juuri tulen kautta. Entä joskin hänellä on taipumista kuolla liekeissä, miksi hän ei voi hakeutua jonkin metsäisen vuoren harjulle ja kaikessa hiljaisuudessa siellä polttaa itsensä, tai jos niin mieli, ottaa joku hyvä ystävä auttajaksi ja todistajaksi. Mutta tätähän ei kukaan näkisi; ei, hän pyrkii Olympiaan paistamaan itseään kuoliaaksi suunnattoman ihmisjoukon edessä, niin melkein päitse kilpamentillä — ja siten saada sen rangaistuksen, minkä hän, jumalan nimessä, todellakin on ansainnut. Sillä mikä on kohtuullisempaa kuin että isänmurhaaja

ja jumalankieltäjä saa ansaitun palkkansa? Eikä tuleen kuoleminen niin kiusallista olekkaan. Sillä olen monilta kuullut, että kun vain pitää suunsa auki, tappaa tulen liekki ihmisen nopeammin kuin mikään muu kuoleman tapa. Mutta varmaankin on hän tämän kuolemantavan keksinyt, koska maineenhaluisen ihmisen turhamaisuus häntä vaivaa, niin että hänen täytyy tulla poltetuksi niin pyhässä paikassa, ettei sinne edes ruumiita saa haudata. Te olette kuulleet siitä miehestä, Herostatoksesta, joka saadakseen mainetta poltti Efesoksen kuuluisan Artemiksen eli Dianan temppelin. Tällainen maineen halu se varmaankin vaivaa Peregrinostakin.

Tahtooko Peregrinos tällä kuolemalla houkutella muita seuraamaan hänen esimerkkiään? Jos niin on, miksi eivät hänen lähimmät toverinsa, esim. tuo Teagenes, joka on hänen silmitön ihailijansa, seuraa häntä kuolemaan? Tai miksi eivät muut hänen uskolaisensa ja oppilaansa tee niinkuin tuo onneton Peregrinos? Jos niin tekisivät, silloinhan Peregrinoksen vaikutus olisi kantanut edes jonkunlaisen hyvän hedelmän. — Muutamat sanovat, että hän ei tahdo olla bramaaneja huonompi. Kuka on sanonut, ettei bramaanienkin joukossa tapaa hulluttelijoita ja maineenhaluisia houkkioita? Mutta bramaanit eivät hypäkkään suin päin liekkiin, he antavat ihonsa kärventyä vähitellen heikon tulen ääressä, jotta kivut tulisivat yhä tuskallisemmiksi.

Kaikista huolimatta, kuka menee takaamaan, eivätkö hänen opetuslapsensa vielä kerran rakenna kappelia tämän Peregrinoksen palopaikan kohdalle ja koeta laatia tästä oraakkelipaikkaa. Varmastikin tulevat heidän pappinsa kiduttamaan itseään ruoskimalla, poltteleamalla ruumistaan ja muilla samankaltaisilla hullutuksilla.

Tähän tuntematon puhuja lopetti ja lähti nauraen tiehensä yleisön äänekkäästi huutaessa: antakaa hänen palaa, hän todellakin on tulen arvoinen! Mutta kun Teagenes sai

kuulla tämän, karkasi hän juoksujalkaa takaisin, nousi uudelleen lavalle ja syöksi kokonaisen vyöryn hävyttömyyksiä edellisen puhujan silmille, joka jo oli poistunut ja jonka nimestä en tiennyt. Minä annoin miehen mylviä haljetakseen asti, minä läksin painijoita katselemaan, sillä olin kuullut, että palkintotuomari jo oli saapunut arenalle. Kaikki tämä, ystäväni, tapahtui Elis-maakunnassa.

Kun Olympiaan saavuimme, tapasimme temppelein takana olevan hallin täynnä ihmisiä, jotka osaksi kehuen, osaksi moittien keskustelivat Peregrinoksen aikomuksesta, ja vieläpä niin kiihkeästi, että useimmat olivat joutumaisillaan käsirsyyyn. Vihdoin saapui suunnattoman suuren väkijoukon seuraamana itse Peregrinos paikalle, missä airuiden oli tapana kilpailla, ja aloitti puheensa kansalle, jossa hän juurta jaksain selosti oman elämäkertansa ja kertoi, mitä seikkailuja hänen eteensä on sattunut, ja mitä kaikkea hän oli kärsinyt filosofiansa takia. Hän puheli kauan, mutta koska minä väen tungoksen takia en päässyt kyllin lähelle kuullakseni, vetäydyin tykkänään syrjään pelosta joutua kansan jalkoihin. Annoin siis sofistin pitää oman hautajaispuheensa kaikessa rauhassa ja antautua kohtaloonsa, jota hän niin hartaasti halusi. Kumminkin kuulin hänen sanovan: Minä tahdon kultaisen elämäni päähän asettaa kultaisen kruununkin; sillä minun moiselle miehelle kuuluu, joka niinkuin Herakleskin olen elänyt, myös niinkuin Herakleskin kuolla ja huveta eetteriin, josta olen tullutkin. Tarkoitukseni on myöskin, sanoi hän, näyttää ihmisille, miten kuolemaa täytyy halveksia; uskallan toivoa, että kaikki ihmiset seuraavat minun esimerkkiäni. Viimeiset sanat saivat aikaan suurenmoisen vaikutuksen; yksinkertaisimmat purskahtivat itkuun ja huusivat: pysy kreikkalaisena! Toiset, joilla enemmän voimaa oli, huusivat: pane toimeksi, mitä päättänyt olet! Tämä huuto tuntui saavan vanhan miehen pois tolaltaan, sillä hän lienee toivonut,

että kaikki läsnäolijat olisivat karanneet häneen kiinni ja pakottaneet hänet vastoin tahtoaan jäämään elämään. Mutta tuo huuto: tee, mitä päättänyt olet, tuli hänelle niin odottamatta, että hän kävi vieläkin kalpeammaksi kuin hän ennestään oli, ja hänet valtasi sellainen vavistus, että hänen täytyi heretä puhumasta.

Voit arvata, miten naurettavalta koko tämä temppuileminen minusta rupesi tuntumaan. Sillä niin kunnoton maineen himoitsija kuin tämä ei todellakaan ansainnut surkuttelua. Hänen itserakkautensa sai erinomaista yllykettä, kun hän huomasi miten suunnattoman suuri väkijoukko oli kokoontunut hänen ympärilleen; mutta tuo hupsu ei ajatellut, että paljoa suurempi väkijoukko seuraa ristiinnaulittavaa hänen viimeiselle retkelleen.

Olympialaiset kisat olivat nyt lopussa, kauneimmat mitkä milloinkaan olen nähnyt, vaikka olen ollut mukana jo neljässä. Peregrinos, joka kuolemansa oli lykännyt päivästä toiseen, julisti eräänä päivänä, että seuraavana yönä hän tarjoaisi meidän nähtäväksemme surullisen hengenlähtönsä. Minä siis läksin erään ystäväni seurassa keskiyöhön mennessä suoraa päätä Harpinaan, jossa polttorovio jo oli odottamassa. Kun tulimme perille, huomasimme halkoröykkiön olevan syvässä kuopassa. Se oli pienistä haloista kyhätty ja kuivia risuja oli myöskin kerätty siihen, jotta se sitä pikemmin syttyisi ilmituleen.

Niin pian kuin kuu oli noussut, ilmestyi Peregrinos tavallisessa asussaan ja hänen mukanaan koirien (kyynikoitten) päällikkö, tuo jalo Teagenes, joka kantoi tulista soihtua kädessään ja hoiti ilvenäytelmän toista roolia varsin mainiosti. Myös Peregrinoksella oli soihtu kädessä. Molemmat lähestyivät roviota eri puolilta, sytyttivät sen, ja kuivat risut leimahtivat sillä kertaa täyteen tuleen. Peregrinos riisuutui paitasilleen; hänen paitansa oli jokseenkin likainen. Hän otti vastaan vähän suitsutussavua ja huusi kasvot etelään käännettyinä: »Ah, te äidilliset ja

isälliset haltiat, ottakaa ystävällisesti minut vastaan!»
Ja näin sanoen hän hyppäsi tuleen ja hävisi näkyvistä yltympäri kiertelevien ja ylös tupsahtavien liekkiin helmaan.

Näen sinun tätä lukiessasi naureskelevan, rakas Kronios. Minulla ei ole mitään muistuttamista äidillisiä haltioita vastaan; miksi hän myöskin mainitsi isällisiä haltioita, sitä en ymmärrä, sillä muistui mieleeni, mitä olin kuullut hänen tekemästään isänmurhasta, ja silloin en voinut pidättää nauruani. Polttorovion ympärillä seisoskelevat kyynikot eivät tosin itkeneet, katselivat vain eräänlaisella hiljaisen juhlallisella murheella liekkeihin, kunnes en enää voinut pidättyä, vaan sanoin heille:

— Miksi jäämme enää tänne, eihän ole mitään erinomaista silmäruokaa nähdä vanhaa miestä paistettavan ja vetää sieraimiinsa palaneen rasvan inhoittavaa käryä. Vai odotatteko te maalaria, joka ikuistuttaisi tämän kohtauksen kuten Sokrateen kuoleman.

Tämä ei miellyttänyt herroja; he alkoivat hurjasti herjata ja muutamat nostivat sauvansa minua kohtaan. Mutta kun minä uhkasin heittää heidät toisen toisensa perästä mestarinsa luo tuliseen pätsiin, tyyntyivät he ja antoivat minun rauhassa kulkea.

Paluumatkalla juolahti kaikenlaisia ajatuksia päähäni maineenhimon kiihkeydestä. Ajattelin itsekseni, mikä valtava mahti se lieneekään, kun sellaisetkin miehet, jotka ansaitsevat meidän suurinta kunnioitustamme, ovat sille alttiita (miten sanomattoman terävä Lukianoksen huomio; sellaisia omituisuuksiahan tavataan aivan yleisesti nykyajan kuuluisien miesten joukossa), ja nyt älysin, etteihän kummallista ollutkaan, että tuollainen mies ei sitä voinut vastustaa, mies, joka oli antanut tuhansia esimerkkejä puolihulluista aivoistaan ja jonka koko elämä oli tällaisen kuoleman ansainnut.

Muutamat saapuivat liian myöhään paikalle, sillä he

olivat luulleet, että juhlan piti alkaman vasta auringon noustessa, jotta itsemurhaaja kuten bramaanit saisi lähettää sille viimeiset terveisensä. Kun he kuulivat, että kaikki jo oli lopussa, palasivat muutamat kotiaan, mutta toiset riensivät palopaikalle noutamaan jotakin muistoesinettä palavasta pätsistä. Mutta tuskin voit kuvitella, ystäväni, mikä urakka minulla oli selitellessäni uteliaille, millä tavalla kaikki tapahtui. Jos huomasin kysyjän valistuneeksi mieheksi, annoin tapauksesta samanlaisen arvostelevan selostuksen kuin sinullekin, mutta kun pöllöpekan tapasin, joka töllisteli suu auki ja oli halukas kuulemaan jotakin aivan ihmeellistä, silloin otin murheellisen naaman päälleni ja laskettelin huvikseni vallan totisena omia keksinnöitäni:

— Niin pian kuin polttorovio oli syttynyt ja Peregrinos oli hypännyt siihen, alkoi maa väkevästi järjestä ja kumean äänen kaikuessa nousi liekeistä korppikotka, joka suuntasi lentonsa kohti taivasta ja kaikuvalla ihmisäänellä huusi: näin jätän maailman ja kohoan taivaaseen! (Miten tarkkaan Lukianos tunsikaan tavalliset aasialaiset tarut suurten puolijumalien kuolemantapauksista, maanjäristyksistä ja lintujen haamuista jumalan poikien päitten päällä, jotka tarut myös ovat kerätyt halventamaan Jeesuksenkin elämää ja hengenlähtöä.) Tätä kuullessaan pöllöt ihmettelivät, hupsahtivat kokoon ja lähettivät salaa hurskaita, palavia rukouksia tälle uudelle puolijumalalle, kyselivät, nousiko kotka iltayöstä vai aamuyöstä ylös liekeistä? Minä heille vastasin, mitä sylki suuhun toi.

Vähän jälkeinpäin, kun saavuin suurelle kokouspaikalle, kuulin vanhan harmaaparran, joka kaikesta arvokkuudestaan päättäen oli uskottava todistaja, puhuvan Peregrinoksen kuolemasta tulessa, miten hän juuri vähää tätä ennen näki Peregrinoksen ylösnousseena kävelevän hallissa valkoisissa vaatteissa ja öljypuunsepele ohimoillaan erinomaisen iloisella päällä (ilmeinen yhtäläisyys

Kristus-tarujen kanssa); lopuksi hän lisäsi kertomukseen kotkankin, jonka minä, hullutellakseni tyhmien moukkien kanssa, juuri äsken olin laskenut lentoon, ja vakuutti pyhällä valalla, että hän omin silmin näki sen kohoavan ylös liekeistä. Sinä voit kuvitella, mitä ihmetöitä hänestä vielä vastaisuudessa kerrotaan. Siitä olen varma, että sekä eliläiset että muut kreikkalaiset, joille hän on lähettänyt epistoloita, kohta pystyttävät hänelle patsaita joukoittain. Sillä vakuutetaan, että hän on kaikille suuremmille kaupungeille lähettänyt kaikenlaisia kehoituksia ja uusia lakeja jonkinlaisena viimeisenä tahtonaan ja testamenttinaan ja käyttänyt opetuslapsiaan tähän hommaansa. (Miten tutulta kaikki tämä kuulostaa epistoloineen ja testamentteineen. Olisikohan Peregrinos sepittänyt jonkin väärennetyn Paavalin epistolan?)

Tämä oli siis tuon kurjan Peregrinoksen loppu, joka ei koskaan totuudesta välittänyt eikä sitä kunnioittanut, vaan kaikkea, mitä maailmassa puhui ja teki, vain sen tähden teki, että hankkisi itselleen nimeä ja joutuisi suuren yleisön silmissä ihanneltavaksi, ja jota tämä intohimo niin hallitsi, että hän tuleen hyppäsi hankkiakseen mainetta, jonka nautinnon hän kuolemallaan ikiajoiksi riisti itseltään.

Mutta ennenkuin lopetan, tahdon sinulle vielä kertoa erään jutun, josta varmaankin tulet nauttimaan. Muistanet vielä, mitä tultuani Syyriasta sinulle kerroin, että matkustin samassa laivassa kuin tämä samainen mies, ja mitä kerroin hänen upeasta elämästään tällä merimatalla ja siitä kauniista pojasta, jonka hän oli viekoitellut kynismiin, omistaakseen hänkin Alkibiadeksensa (Sokraateen lemmikki); ja minkä murheellisen muodon hän otti päällensä, kun yöllä hirmumyrsky meidät yllätti keskellä Egean merta, ja miten hän kauhussaan ryömi akkojen seuraan ja heidän kanssaan voihki tuulen armottomuutta, tuo suuri mies, joka niin ylpeän halveksivasti puhui kuoleman

pelosta. — Tästä saat lisäksi lyhyen esimerkin, joka tähän kuuluu. Noin yhdeksän päivää ennen kuolemaansa koh-tasi häntä yöllä ankara kuume sitä seuraavine oksennuk-sineen, arvattavasti, koska hän oli syönyt vatsansa liian täyteen. Lääkäri Aleksander kutsuttiin tautivuoteen ääreen, ja mitä nyt sinulle kerron, sen olen kuullut hänen omasta suustaan. Hän vakuutti minulle, että kun hän tuli Pere-grinoksen luo, oli tämä piehtaroinut lattialla kuumeen tuskissa, ja rukoillut, kuten rakastunut ainakin rakaste-tultaan tuskansa lievitystä, saadakseen lasillisen kylmää vettä. Hän, lääkäri, oli sen häneltä kieltänyt ja sanonut: koska hän nyt kerran tahtoo kuolla, niin olkoon iloinen, että kuolema itsestään tulee kolkuttamaan hänen oveaan; hänen sopii nyt vain odottaa, niin ei hän muuta tulta kai-paakaan. Mutta, oli Peregrinos vastannut, tuollainen tavallinen kuolemantapa ei sinnepäinkään ole niin mai-neikas.

Näin puhui lääkäri Aleksander. Minä taas tapasin Pere-grinoksen muutamia päiviä ennen kuolemaansa voitele-massa silmiään väkevällä voiteella, sillä häntä vaivasi vai-kea silmätulehdus. Niinkuin huomaat, ei manala ota vastaan tihrusilmäisiä! Onhan tämä melkein samaa, kuin jos mies, jonka täytyy nousta hirsipuhun, ensin tahtoo leikkauttaa kipeän sormensa.

Mitä luulet Demokritoksen (nauravien filosofien lah-kon perustaja) tehneen, jos hän olisi nähnyt tällaisen ta-pauksen? Kyllä hän olisi nauranut katketakseen, ja vaikka hän onkin ammattinauraja, ei hän sittenkään koskaan pääsisi tästä naurunaiheesta, sillä niin paljon siinä on hymyn-alaista. Naura sinäkin omasta puolestasi, ystäväni, vaik-kapa kuulisit toisten häntä ihailevankin.

Lukianoksen uni.

Lukianos piti tämän esitelmän kotonaan käydessään jo mainehikkaana miehenä. Kuulijat olivat Samosatan, maakunnan pääkaupungin, kansalaisia, hänen sukulaisiaan ja tuttaviaan.

*

Olin juuri äskettäin lopettanut käyntini julkisessa oppilaitoksessa ja olin siinä iässä, jossa pojasta sukeutuu nuorukainen, kun isäni rupesi neuvottelemaan ystäviensä kanssa, mihin ammattiin hän minut panisi. Useimmat vastustivat lukutietä; siihen vaaditaan, tuumivat he, paljon vaivaa, pitkää valmistusaikaa ja melko lailla kustannuksia; pitäisi siis olla jokseenkin loistavat varallisuussuhteet; meikäläiset taas olivat köyhiä ja tarvitsivat pikeminkin nopeaa avustusta pojaltaan. Jos jotakin käsityötä opetteleisin, niin kohta voisin taidollani elättää itseni eikä minun tarvitsisi suurena pojanvolkkina isäni leipää syödä; eikä kuluisi pitkiä aikoja, niin voisin tukea isääni ja häntä tuloillani auttaa.

Nyt nousi kysymys, mihinkä oppiin minut pantaisiin, joka olisi sekä vapaasyntyiselle säädyllinen että helposti opittava, vaatisi vähimpiä kustannuksia ja varustuksia, mutta kumminkin elättäisi ihmisen. Toisten neuvoessa kokemuksensa ja tietojensa mukaan mikä yhtä mikä toista, kääntyi isäni myöskin läsnäolevan enoni puoleen, jolla oli taitavan kuvanveistäjän maine ja joka kivenhakkaajien joukossa oli meidän kaupungissamme ehdottomasti ensimmäinen.

mäinen. Ei ole sallittua sinun läsnäollessasi pitää mitään muuta ammattia etevämpänä, ota siis poikanen luoksesi ja tee hänestä kunnollinen kivenhakkaaja ja kuvanveistäjä; taipumuksia hänellä kyllä on niinkuin tiedät. — Tällä hän tarkoitti muutamia vahakuvia, joita poikana olin laitellut. Sillä niin pian kuin minä olin päässyt opettajani kynsistä, haalasin minä kokoon jonkin verran vahaa ja sommittelin siitä härkiä, hevosia ja, jumala paratkoon, myöskin ihmisiä, ja vielä hyvin näköisiä, niinkuin isäni tuumi. Nämä toherrukset, joista monta tillikkata sain opettajaltani, olivat muka todistuksina minun sopivaisuudestani tähän ammattiin; ja toivottiin varmasti, että minä näine luontaisine lahjoineni ennen pitkää kehittyisin sangen kauas taiteessani.

Niin pian kuin sitte luultiin sopivan päivän koittaneen minun urani alkajaisiksi, vietiin minut enoni luo, eikä tämä toimi minusta erittäin ikävältä tuntunutkaan, päinvastoin kuvittelin sangen hauskaksi valmistella jumalia ja muita pieniä esineitä sekä itselleni että tovereilleni, joista pidin, puhumattakaan siitä, mikä maine minulle toverien kesken siitä syntyisi.

Silloin antoi enoni, niinkuin vasta-alkaville ainakin, meisselin käteen ja käski minua sillä hiljalleen kihnuttaa erästä maassa olevaa taulua edes ja taakse; hän lausui samassa sananlaskun: hyvin alettu on puoleksi tehty, ja jätti täten minut oman taitoni varaan. Koska kokemattomuuttani liian kovasti painoin, meni taulu kahdeksi kappaleeksi. Siitä hän suuttui, tarttui lähellä olevaan keppiin ja antoi minulle sellaisen löylytyksen, että minusta sillä kertaa lähti kaikki halu tähän taiteeseen. Juoksin pakoon, saavuin itkien ja ulvoen kotiani, kerroin koko jutun vanhemmilleni, näytin kepin jäljet selässäni ja valitelin kovalla äänellä enoni väkivaltaa; varmasti hän näin minua kohteli kateudesta, sillä hän kai pelkäsi minusta vielä kerran tulevan suuremman taiteilijan kuin hänestä itses-

tään, sanoin minä. Äitini vihastui tästä pahoinpitelystä suuresti ja moitti ankarasti veljeään. Vähitellen tuli yö. Minä vietin yöni hyvin murheellisena ja ajattelin vain kohtaloani, kunnes vesissä silmin nukuin.

Tähän asti, ystäväni, on kertomukseni vain turha lapsenjuttu; mutta mikä nyt seuraa, on jo vähemmin merkitykseltön ja sitä kuunnelkaa täysin tarkkaavasti. Tapahtui nimittäin, puhuakseni Homeroksen sanoilla, »että unessa jumalallinen näky valtasi minut ambrosilaisessa yössä» ja päälle päätteeksi niin selvä ja elokas, kuin jos olisin valvonut; siihen määrin, että vielä nyt näin pitkän ajan perästä kaikki, mitä näin, ovat elävinä silmiäni edessä, ja mitä kuulin kaikuu nytkin vielä korvissani.

Kaksi naista tarttui minuun samalla kertaa ja kiskoi minua puoleensa niin rajusti, että olin kahdeksi kappaaleeksi revetä, sillä ei kumpikaan tahtonut sitä häpeää itselleen, että hän olisi hävinnyt. Milloin toinen voitti ja sai minut valtoihinsa, milloin taas toinen. Molemmat pitivät suurta ääntä ja huusivat: minulla on vanhempi oikeus hänen enkä luovu hänestä. Toinen huusi: hän ei kuulu sinulle, turhaan yrität häntä minusta vieroittaa. Ensimmäinen oli toimeliaan ja miehekkään näköinen, hänen tukkansa oli likainen, kädet täynnä käsniä, koko olento kalkkitomun peittämä; hän oli juuri enoni näköinen, kun hän kiilloitti kiveä. Toinen nainen taas oli erittäin hienopiirteinen, jalonnäköinen ja hienosti puettu. Vihdoin sopivat he siitä, että minä itse saisin valita, kenenkä luokse tahtoisin jäädä. Aluksi alkoi se rohkea, miehekäs nainen:

Rakas poikani, minä olen kuvanveistotaito, jolle eilen jo antauduit ja joka jo kauan on ollut sinun perheessäsi kotiutunut ja melkeinpä kuin sinun heimolaisesi. Sillä sinun äitisi isä oli kivenhakkaaja ja sinun molemmat enosi ovat suuressa maineessa meidän joukossamme. Jos sinä nyt hylkää tuon teeskentelevän naisen joutavat lörpötykset ja suostut minuun, niin lupaan sinulle hyvän toimeen-

tulon ja vahvat hartiat; kateuden tuskat jäävät sinulta tuntematta; sinun ei tarvitse koskaan jättää isänmaatasi eikä perhettäsi; maine hakee sinut käsiinsä omassa maassasi ja yleinen mieltymys sinuun syntyy. Elä pahene näihin likaisiin ja halpoihin pukuihini. Tuo suuri Feidias, joka on meille näyttänyt ylijumalan (Zeun kuvapatsas Olympiassa), Polykleitos, joka sai niin paljon mainetta Hera-patsaallaan, kuuluisa Myron ja ylistetty Praksiteles, kaikilla näillä ei ollut parempia vaatteita yllänsä, vaikka kohta ihmiset heitä kunnioittaen kumarsivat kuin jumalia. Jos siis heidän tasoille pääset, ei sinun nimeltäsi mainetta tule puuttumaan. Sinä tulet tekemään isäsi kadehdittavaksi mieheksi, ja maailman silmät kääntyvät sinun kotikaupunkiisi.

Tällaista ja muutakin, josta suurimman osan jo olen unohtanut, kuvanveistotaide toi esille änkyttävällä ja maalaisella murteellaan. Naisparka oli sangen kiihkeä minua maanitellessaan, eikä hänen houkutuksistaan tahtonut loppua tullakaan. Kun hänen kumminkin vihdoinkin täytyi lopettaa, alkoi toinen seuraavalla tavalla:

Minä, poikaseni, olen oppineisuus. Myöskin minussa näet tutun henkilön kasvot, vaikka paljon vielä puuttuu, ennenkuin minut täysin opit tuntemaan. Parhaan, mitä kivenhakkaajana voit toivoa, sen olet tältä tässä kuullut. Nimitäin, lopuksikaan ei sinusta tule muuta kuin tavallinen käsityöläinen, joka kaiken menestymisensä toivon saa laskea käsiinsä, ilman arvoa, ainoastaan hieman paremmin palkattu kuin tavallinen päiväläinen, ajatuspiiriltäsi alhainen ja rajoitettu, yhteiskunnassa aivan huomaamaton, et voi auttaa ystäviäsi etkä tuottaa pelkoa vihollisillesi, sanalla sanoen, pelkkä käsityöläinen, yksi suuresta laumasta, jonka täytyy jokaista ylhäisempää kumartaa ja imarrella, viettää todellista jäniksen elämää ja aina olla mahtavampien saaliina. Olkoonpa että sinusta tulisi Feidias tai Polykleitos ja sinä olisit ihmeellisiä töitä suorittanut, niin varmasti kaikki, jotka sinun teoksiasi näkevät,

ylistävät niitä, mutta ei kukaan sentään tahtoisi sinun elämäsi viettää. Sillä miten suuri olisitkaan omalla alallasi, et sittenkään pääse kuulumasta siihen luokkaan, joka elatuksensa on pakotettu omilla käsivarsillaan hankkimaan. (Tässä ilmenee kreikkalaisten omituinen käsitys käsitöiden ala-arvoisuudesta. Tämäkö se vaikutti siihen, ettei heidän aikanaan mitään suuria keksinnöitä tehty? Sielun tutkimuksen alalla he olivat meidän aikamme tasolla, mutta mekaniikan, fysiikan ja luonnontieteitten aloilla taas meihin verraten jokeltavia lapsia. Tällaiselta jokellukselta koko tämä kohta, missä Lukianos antaa naisen puhua käsitöistä, tuntuu, ja juuri tämä hullu arviointi teki sen, että sekä kreikkalaiset että heidän jälkeläisensä kristityt elivät, liikkuiivat ja seistä tömistivät samoilla tökeröillä puujaloilla kuin heidän esi-isänsä olivat tehneet tuhansia vuosia heitä ennen.) — Jos taas minua seuraat, niin perehdytän sinua kaikkeen, mitä jaloiimmat ihmiset ovat puhuneet, tehneet tai kirjoittaneet, ja ylimalkaan kaikkeen, mikä tietämisen arvoista on; etupäässä kumminkin aion koristaa sinun jalointa puoltasi, sinun sydäntäsi kohtuullisuudella, viisauudella, oikeudentunteella, hurskaudella, lempeydellä, uljuudella ja pyrkimyksellä kaikkeen täydellisyyteen; sillä nämä hyveet ovat sielun todelliset, häviämättömät koristukset. Sinulta ei mikään jää salaan, mitä ennen muinoin muistettavaa on tapahtunut tai mitä vastakin on tapahtuva; niin, sinä saat minun avullani vielä tuleviinkin tutustua; lyhyesti minä opetan sinulle ja vieläpä aivan lyhyessä ajassa kaikki jumalaiset ja maalliset tiedot. Sinä nykyinen köyhä raukka, maineettoman miehen poika, joka vielä näyt epäroivän, antautuako sellaiseen epäjaloön käsityöhön, tulet kohta kaikkien kadehtimaksi; sillä kaikkialla tulevat yksin nekin, jotka ovat syntyperänsä tai rikkautensa puolesta sinua etevämmät, sinua kunnioittamaan ja ylistämään sinua erinomaisen lahjakkaana miehenä. Sinä et joudu kulkemaan huonommissa puvuissa kuin mitä

tässä näet minun käyttävän, ja sinulle ei ainoastaan kotimaassasi tarjota ensimmäisiä istuimia, vaan myöskin ulkomailla sinut tunnetaan ja pidetään arvossa; sillä minä varustan sinut sellaisilla tuntomerkeillä, että jokainen, joka sinut näkee, töytäsee naapuriaan kupeeseen ja sanoo: katsoppas, tuossa on kuuluisa . . . ! — Niin pian kuin sinun ystäväsi tai koko kaupunki jotakin tärkeää kysymystä pohtivat, kaikki sinun puoleesi kääntyvät; ja kun sinä nouset puhumaan, kuuntelevat ihmiset sinua avosuin ja ihailevat sinua, ja sinun loistavan kaunopuheisuutesi takia julistavat sinut ja sinun isäsi, joka sellaisen pojan on synnyttänyt, autuaiksi. Minä aion toteuttaa tuon yleisen tarun, että jotkut ihmiset perivät kuolemattomuuden, sinuun nähden; sillä vaikkapa sinä tästä elämästä erkanetkin, et sittenkään lakkaa oppineitten kesken elämästä ja jaloimpien ihmisten kanssa seurustelemasta. Ajattelpas, kenenkä poika Demostenes oli, ja minkälaisen miehen minä hänestä olen tehnyt. (Demostenes, vanhan ajan suurin puhuja, oli asesepän poika.) Eikö Aiskines ollut helyrumpalin tekijättären poika? Kumminkin minä sain aikaan, että sellainen kuningas kuin Filippos häntä suuresti kunnioitti. (Aiskines oli Demosteneksen vaarallisin vastustaja, makedonialaisen puolueen päämies ja kuningas Filippoksen paras auttaja ja hänen loistavasti palkitsemansa.) Itse Sokrates oli niinkuin sinäkin aluksi kuvanveistäjän opissa; mutta kun hän aikaisin älysi lopettaa ja muutti tästä ammatista minun luokseni, kuuletko, miten kaikki ihmiset häntä kunnioittavat? Ja niin suuret ja mainiot miehet, joiden veroiseksi viisaudessa ja hyveissä sinä voit kohota, — tahdotko sinä luotasi lykätä elämän täynnänsä arvoa, mainetta ja kunniaa, lyhyesti, kaikki ne edut, jotka eivät tule puuttumaan minun luonani, sen yleisen kunnioituksen ja ihailun, jonka olet hankkiva kaunopuheisuudellasi ja tiedoillasi, vain ryömiäksesi tuohon kurjaan, karkeaan vaippaasi, orjan muodon ottaaksesi, heilut-

taaksesi vipuja ja kairoja, vasaroita ja meisseleitä, aina nuokkuaksesi työsi ääressä, ruumiinesi ja henkinesi maassa madellaksesi ja joka suhteessa alhainen mies ollaksesi, jolla ei koskaan ole rohkeutta nostaa päätänsä, niinkuin vapaan miehen tulee, eikä koskaan niinkuin vapaa mies ajatella, vaan joka päinvastoin, saadakse teoksilleen sopu-sointua ja kauneutta, ei mitään niin vähän ajattele, kuin että saisi juuri näitä ominaisuuksia itsessään näkymään, ja lopultakin joutuu yhtä halpaan arvoon kuin se kivi, jota hän muovailee.

Hän oli aikeissa jatkaa puhettaan, kun minä, odotta-matta sen lopettamista, kavahdin pystyyn, käänsin sel-käni tuolle arvottomalle päiväläiselle ja kavahdin suurella ilolla Oppineisuuden kaulaan; tähän päätökseen vaikutti kai eniten se tyly vastaanotto, minkä minä heti ensimmäi-senä päivänä sain enoni kepistä. Hylätty nainen joutui siitä häpeästä, minkä hän minun päätökseni kautta joutui kärsimään, aivan pois tolaltaan; hän löi käsiään yhteen ja kiristeli hampaitaan; niin, lopuksi hän muuttuikin kiveksi; tapaus, jonka epätodenmukaisuus ei langenne minun kertomukseni viaksi; teidän tiedätte, että unennäöt ovat ihmeittäentekijöitä.

Nyt on jo aika, että sinä saat ansaitun palkkasi oikeasta päätöksestäsi liittyä minuun, sanoi Oppineisuus. No niin, tule ja astu näihin vaunuihin (samassa kuin hän tämän sanoi, seisovat vaunut hänen vieressään, siivekkäät hevoset edessä, Pegasosta muistuttavat) ja saat nähdä, miten paljon tie-toja sinulta vielä puuttuu. Minä nousin vaunuihin, ja hän tarttui ohjaksiin ja hoputti hevosia; me lensimme ilmojen kautta, ja kulkiessamme siellä näin suunnattoman joukon kaupunkeja, kansoja ja valtakuntia allani. Minä sivu-mennen jotakin sirotin maahan. Mitä se oikeastaan oli, sitä en enää muista; sen vain tiedän, että väki allani iloitsi siitä ja joka taholta minulle kohotettiin mieltymyk-sen ja voitontoivon huutoja

Nähtyäni kaikki vei nainen minut jälleen takaisin; mutta en enää ollut vanhassa puvussani; vaan minusta tuntui, kuin olisin saanut uudet, hienot vaatteet ylteni. Näin myöskin isäni, joka tuntui hiukan niinkuin häpeilevän, kun hän oli minua niin huonosti neuvonut. — Tässä nyt on kerrottuna, mitä unennäöstäni muistan, ja se taisi syntyä sen rajun tuskan tähden, johon olin joutunut enoni kovan kurituksen takia.

Tätä kun kerron, olen kuulevinani jonkun sanovan: No, jumala nähköön, olipa siinä pitkä ja hulmuava uni! — Arvattavasti se oli talvinen uni, virkkaa toinen, sillä silloinhan yöt ovat kylliksi pitkät nähdä tällaisia unia. Mutta mikä miehelle tuli, kun hän piti meidät kyllin arvokkaina kuuntelemaan tuollaisia leikkipuheita? Ja päälle-päätteeksi tuollaista lapsellista yöjuttua kertomaan, joka unikin jo vanhuuttaan on harmentunut? — Todellakin haljua ajanviettoa! Vai pitäneekö hän meitä unenselittäjä-ammattilaisina?

Ei niin, ystäväni! Minulla on tällä kertomuksellani oma tarkoitukseni. Minä tahdon sillä kehoittaa kaikkia nuoria miehiä lukuja harjoittamaan ja kiihoittamaan kaikkia pyrkimään tavoittamaan elämän kauneimpia ja jaloimpia puolia; varsinkin jos teidän joukossanne on joku hyväpäinen, joka vain vähävaraisuuden takia kääntyy halpaan ammattiin ja siten panee vaaranalaiseksi hyvien lahjojensa kuihtumisen. Olen varma siitä, että tällainen saa minun kertomuksestani yllykettä koettamaan. Ottakoon hän minusta esimerkin ja ajatelkoon, minkälaisissa olosuhteissa minä läksin opin teille, ja masentumatta köyhyydestäni olen kumminkin ponnistellut kauneuden ja jalouden tavoittamiseksi; lyhyesti, mikä minä muinoin olin ja minkälaisena nyt olen teidän tykönnne palannut; en ainakaan huonommalla maineella kuin mikä muu aikamme kuvanveistäjä tahansa.

SISÄLLYS.

	Siv.
1. Terve, Lukianos!	5
2. Lyhyt Lukianoksen elämäkerta	12
3. Jumalien keskusteluja.....	16
Hermes ja Pan	17
Prometeuksen vapautus	20
Dionysoksen ihmeellinen syntyminen.....	22
Hermes ja Helios	26
4. Filosofisten laikkojen huutokauppa	28
5. Kalastaja eli jälleen ylösnousseet filosofit	46
6. Isänmaan ylistys	58
7. Vainajien mietteitä.....	65
Aleksander ja Diogenes	66
Nireus, Tersites, ja Menippos	70
Karon, Menippos ja Hermes	71
Diogenes ja Herakles	73
Menippos ja Aiakos	77
Kroisos, Midas, Sardanapalos, Menippoksen päälle- kantajat, ja Pluto	80
8. Jäljintu	83
9. Zeus murhemielellä	88
10. Nero	100
11. Hetairain juttuja	107
Ampelis ja Krysis	109
Ioessa, Pytias ja Lysias.....	112
Leontikos, Kenidas ja Hymnis	116
Filinna ja hänen äitinsä	121
12. Karon maailmaa tähystämässä	125
13. Ikaromenippos eli Ilmamatka	137
14. Kukko eli Mikylloksen uni	150
15. Peregrinoksen hengenlähtö	166
16. Lukianoksen uni.....	184

ERNST LAMPÉN

on ennen julkaissut:

TAIVAALLISIA TARINOITA. Hinta nid.
12 mk., sid. 20 mk.

SUOMEA RISTIIN RASTIIN. Matkailu-
pakinoita. Toinen painos. Loppuun-
myyty.

SUOMEA MAITSE JA MERITSE. Matkailu-
pakinoita. Kuvitettu. Hinta nid. 15 mk.,
sid. 35 mk.

MEILTÄ JA MUUALTA. Matkailupakinoita.
Kuvitettu. Hinta nid. 18 mk., sid. 30 mk.

PIKAKUVIARAJA-KARJALASTA. Matkailu-
pakinoita. Kuvitettu. Hinta nid. 22 mk.,
sid. 34 mk.

GLORIA. Kokoelma kansojen pyhiä kerto-
muksia. Kuvitettu. Hinta nid. 28 mk.,
sid. 42 mk.

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Hinta nid. 25 mk., sid. 40 mk.

Klass. kiel. 1.

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 100 6234

X

